3 vols: in I.
1st Edition.
The first Book on
Dogs. Very fine copy.

Dogs-Gen
OCLC# 11297031

NATIONAL SPORTING LIBRARY

Acquired 1975

The Gift of

Thomas E. Marston

IOANNIS CAII BRITANNI

DE CANIBVS BRITANNICIS, LIBER VNVS.

DE RARIORVM ANIMALIVM ET STIRPIVM HISTORIA, LIBER VNVS.

DE LIBRIS PROPRIIS, LIBER VNVS.

Iam primum excuſi.

Geo: Ham:

Londini per Gulielmum Sereſium typographum.

Anno. 1570.

Ioannis Caij Britanni *de Canibus Britannicis libellus.*

Ad Geſnerum.

SCRIPSIMVS AD te (chariſsime Geſnere) ſuperioribus annis variam hiſtoriam de varijs quadrupedum, auium, atque piſcium formis: varijs herbarum atque fruticum ſpeciebus & figuris. Scripſimus & de canibus quædam ad te ſeorſum, quæ in libro tuo de iconibus animalium ordine ſecundo manſuetorum quadrupedum, vbi de Canibus Scoticis ſcribis: & in fine epiſtolę tuæ ad Gulielmũ Turnerum de libris à te ęditis, inter libros non dum excuſos, te æditurum polliceris. Sed quia de Canibus noſtris quędam in eo libello mihi videbantur deſyderari, æditionem prohibui, & alium promiſi. Quamobrem, vt promiſsis meis ſtarem, & expectationi tuæ ſatiſfacerem, homini omnis cognitionis cupido, vniuerſitatem generis, differentiam atque vſum, mores & ingenium, veluti methodo quadam conabor explicare. Diſpartiar

in tres ſpecies: Generoſam, Ruſticã,& Degenerẽ: ſic vt de illa primò : de hac poſtremò : de ruſtica, medio loco tibi dicam. Omnes Britannicos vocabo : tum quòd vna Inſula Britannia, vt Anglicos omnes ſic quoque Scoticos omnes complectatur : tum quòd venatibus magis indulgemus,quia voluptati ex feris & venatione,propter animaliũ copiam,atq; hominum otiũ, magis Britanni ſumus dediti, quàm eorum animaliũ indigi & negotioſi Scoti.

Ex generoſis venaticis.

Ergo cũ omnis ratio generoſę venationis, vel in perſequendis feris, vel in capiendis auibus finiatur, canum, quibus hæc aguntur, duo genera ſunt : alterum quod feras inueſtiget, alterum quod aues perſequatur. Vtraque Latinis vno & communi nomine dici poſſunt venatica. Sed Anglis cum aliud eſſe videatur feras ſectari, aliud aues capere, vt primum venationem, ſecundum aucupium nominant, ita canum nomina volunt eſſe diuerſa : vt qui feras laceſſunt, venatici : qui aues, aucupatorij dicerentur. Venaticos rurſum diuido in quinque genera. Aut enim odoratu,aut viſu fatigant feras, aut pernicitate vincunt, aut odoratu & pernicitate ſuperant, aut dolo capiunt.

Sagax.

Qui odoratu fatigat:& prompta alacritate in venando vtitur, & incredibili ad inueſtigandum ſagacitate narium valet: à qua re nos ſagacem hunc appellamus, quem Gręci ab inueſtigando ἰχνέυτην,à nare ῥινηλάτην dicunt. Huic labra propenſa ſunt, & aures ad os vſque pendulæ, corpo-

risq;

riſq; media magnitudo. Hunc Leuerariũ vocitabimus, vt vniuerſum genus in certas ſpecies atq; nomina reducamus: cum alioqui vſus aut officij nomine, in vnitatem ſpeciei adigi nullo modo queant. Nam alius leporis, alius vulpis, alius cerui, alius platycerotis, alius taxi, alius Lutræ, alius Muſtelæ, alius cuniculi (quem tamen non venamur niſi caſſe & viuerra) tantum odore gaudet: & in ſuo quiſque genere & deſyderio egregius eſt. Sunt ex his qui duos, vt vulpẽ atque leporem, variatis vicibus ſequi ſtudent, ſed non ea fœlicitate, qua id quod natura ſequi docuit: errant enim ſæpius. Sunt qui vulpẽ atq; taxum ſolum, quos Terrarios vocamus: quod ſubeant terræ cuniculos, more viuerrarum in venatu cuniculorum, & ita terrent mordentque vulpem atque taxum, vt vel in terra morſu lacerent, vel è ſpecu in fugam aut caſſes cuniculorum oſtijs inductas, compellant. Sed hi in ſagacium genere minimi ſunt. Qui inſequuntur, maiores: propenſo & hi labro atque aure, nec viuas tantum vti memorati omnes, ſed & mortuas quoque conſperſi ſanguinis odore perſequuntur. Siue enim viuæ ſauciantur feræ, atque è manibus venatorum elabantur, ſiue mortuæ ex viuario ſublatæ ſunt (ſed profuſione ſanguinis vtręque) iſti canes odore facilè perſentiſcunt, & ſubſequuntur. Eam ob cauſam ex argumento ſanguinarij appellantur. Cum tamen fieri ſolet vt furum aſtutia nullo conſperſo ſanguine abripiatur fera, etiam ſicca hominis veſtigia per exten-

Leuerarius.

Terrarius.

Sanguinarius.

extentiſsima ſpatia nullo errore ſequi norunt, in quantalibet multitudine ſecernere, per abditiſsima & denſiſsima loca appetere, & ſi flumina tranent etiam perſequi: cumque ad vlteriorem ripam peruentum eſt, circuitu quodam qua fugitum eſt inueſtigare, ſi primo ſtatim odore in veſtigium furis non inciderint. Sic enim arte inueniunt, quod fortuna nequeunt, vt rectè videatur ab Aeliano ſcriptum. lib. 6. cap. 39. τὸ ἐνθυμητικὸν καὶ διαλεκτικὸν canibus hiſce venaticis ineſſe: nec ante ceſſant perſequi, quàm ſunt fures comprehenſi. Eos luce, in tenebris habent heri: nocte producunt,, quo alacriores in perſequendo ſint aſſueti tenebris, quibus prędones delectantur maximè. Ijdem cum fures inſequuntur, non ea donantur libertate qua cum feras, niſi in magna celeritate fugientium furum, ſed loro retenti, herum ducunt qua velit ille celeritate, ſiue pedes ſit, ſiue eques. In confinijs Angliæ atque Scotiæ propter frequentia pecorum & iumentorum ſpolia, multus vſus huius generis canum eſt, & principio diſcit pecudem & armentum perſequi, poſtea furem relicto armento. In hoc genere nullus eſt aquaticus naturaliter, niſi eos ita nominare placeat, qui Lutram inſequuntur, qui ſubinde ripas, ſubinde aquas frequentant. Non recuſant tamen omnes auiditate prędæ tranantis flumina, etiam aquis ſe committere. Sed hoc deſyderij potius eſt, quàm naturæ. Quod autem ex his aliquas, Brachas noſtri, Rachas Scoti ſua lingua nominant,

nant, in cauſa ſexus eſt, non genus. Sic enim canes fœminas in venatico genere vocare ſolent noſtri. Ad poſtremum, in natura ſagacium eſt, vt alij perueſtigando taceant ante excitatam feram, alij ſtatim ad primum odorem voce prodant animal, etſi remotum adhuc, & in cubili: & quo iuniores, eo petulantioris oris & mendatioris ſunt. Aetas enim & venandi aſsiduitas, experientiã in his facit & certitudinem, vt in alijs omnibus: maximè, cũ norint obtemperare domino vel inhibenti vel animanti. Quod viſu laceſsit, nare nihil agit, ſed oculo: oculo vulpem leporemq; perſequitur, oculo ſeligit medio de grege feram, & eam non niſi bene ſaginatam & opimam: oculo inſequitur: oculo perditam requirit: oculo ſi quando in gregem redeat, ſecernit, cęteris relictis omnibus, ſecretamque curſu denuo fatigat ad mortem. Agaſęum noſtri abs re, quòd intento ſit in feram oculo, vocant. Vſus eius eſt, in ſeptentrionalibus Angliæ partibus magis quam meridionalibus: locis planis & campeſtribus, quàm dumoſis & ſylueſtribus: equitibus magis quàm peditibus, quò ad curſum equos incitent (quibus delectantur magis quàm ipſa pręda) aſſueſcantq; ſæpes foſſasq; inoffensè & intrepidè tranſilire & aufugere, quò inſeſſores per neceſsitates & pericula ſalutem fuga ſibi quærant, aut hoſtem inſequendo cum velint cędant. At ſi quando canis aberrauerit, dato ſigno quàm mox accurrit, & fęram de integro ſubſequens, clara voce, curſuque celeri

Agaſæus.

Leporarius. celeri vt ante laceſsit. Quod pernicitate vincit, leporarius dicitur: quòd pręcipua eius cura, præcipuusque vſus eſt in perſequendo lepore. Quanquam & in capiendo platycerote, ceruo, dorcade, vulpe, & hoc genus alijs feris, & viribus & memorata velocitate valent: ſed plus minus pro ſuo quiſque deſyderio, & corporis firmitudine aut exilitate. Eſt enim ſtrigorum genus: in quo alij maiores ſunt: alij minores: alij pilo ſeſsili: alij hirto. Maiores maiorib⁹, minores minoribus feris deſtinamus. Cuius naturam in venatione, magnam: in hoc, miram deprehendi: quòd (referente Ioanne Froiſarto hiſtorico lib. hiſt. ſuæ. 4.) leporarius Richardi ſecundi Anglorum regis, qui ante neminem pręter regem agnouerat, venientem Henricum Lancaſtriæ ducem ad caſtellum Flinti vt Richardum comprehenderet, relicto Richardo, Henricum ſolitis in Richardum fauoribus exceperit: quaſi aduerſitates Richardi futuras intellexerat & præſentiſcerat. Id quod Richardus probe animaduertit, atque vt præſagium futuri interitus verbis non diſsimulauit.

Leuinarius ſeu lorarius. Quod ſagacitate ſimul & pernicitate poteſt, & genere, & compoſitione corporis medium eſt inter ſagacem illum, & leporarium: & à leuitate appellatur leuinarius, à loro (quo ducitur) lorarius. Hic propter velocitatem, & grauius feram vrget, & citius capit.

Vertagus. Quod dolo agit, vertagum noſtri dicunt, quòd ſe, dum prædatur, vertat, & circumacto corpore, impetu quodam in ipſo ſpecus oſtio fe-

ram opprimit & intercipit. Is hoc vtitur aſtu. Cũ in viuarium cuniculorum venit, eos non laceſsit curſu, non latratu terret, nec vllas inimicitias oſtentat, ſed velut amicus aliud agens, taciturna ſolertia prętergreditur, obſeruatis diligenter eorum cuniculis. Eò cum peruenerit, ita ſe humi componit, vt & aduerſum ventum ſemper habeat, & cuniculum lateat. Sic enim ille reuertentis aut exeuntis cuniculi odorem facilè ſentit, & ſuus cuniculo omnino tollitur, & proſpectu fera fallitur. Ad hunc modum compoſitus canis, & proſtratus, aut exeuntem cuniculum & imprudentem in ipſo ſpecus ingreſſu verſutè opprimit, aut reuertentem excipit, atque ad latentem herum ore perducit. Minor hic eſt ſagaci illo, ſtrigoſior, & erectiore aure. Corporis figura leporarium ſpurium diceres, ſi maior eſſet. Et quamuis eo minor multò ſit, vno tamen die tot poteſt capere, quot iuſtũ equi onus eſſe poſſunt. Dolus enim illi pro virtute eſt, & corporis agilitas. Huic ſimilis, canis furax eſt, qui iubente hero noctu progreditur, & ſine latratu odore aduerſo perſequens cuniculos, curſu prehendit quot herus permiſerit, & ad heri ſtationem reportat. Vocant incolę canem nocturnum, quòd venetur noctu. Sed hęc de ijs qui feras inſequuntur. *Canis furax*

Qui aues, proximum locum habent. Eos Aucupatorios dici, ante propoſuimus. Hi ex generoſorum numero etiam ſunt, & duûm generum. Alij enim per ſicca tantùm venantur: Alij per a- *Ex generoſis aucupatorijs*

quas tantum aues perſequuntur. Qui per ſicca tantũ, aut libero veſtigio & latratu auem inueſtigant & excitãt, aut tacito indicio eandem cõmonſtrãt. Primum genus Accipitri ſeruit: ſecundum rheti. Peculiaria nomina primũ genus non habet, niſi ab aue ad quam venandã natura eſt propenſius. Qua de cauſa Falconarij hos, phaſianarios: hos, perdiciarios vocare ſolent. Vulgus tamen noſtrum communi nomine Hiſpaniolos nominat, quaſi ex Hiſpania productum iſtud genus primo eſſet. Omnes maxima ex parte candidi ſunt: & ſi quas maculas habeant, rubræ ſunt, raræ, & maiores. Sunt & ruffi atque nigri, ſed perpauci. Eſt & hodie nouum genus ex Gallia aduectum (vt nouitatis omnes ſumus ſtudioſi) ſed ex toto in albo obfuſcatum maculoſè, quem Gallicanum vocitamus. Secundum genus eſt, quòd tacito pede atque ore auem quęrit, & nutum iuuantis heri ſequitur, vel promouendo ſe, vel reducendo, vel in alterutram partem dextram aut ſiniſtram declinando. Cum auem dico, Perdicem & Coturnicem intelligo. Cum inuenerit, cauto ſilentio, ſuſpenſo veſtigio, & occulto ſpeculatu, humiliando ſe prorepit, & cum propè eſt, procumbit, & pedis inditio locum ſtationis auiũ prodit: vnde canẽ indicem vocare placuit. Loco commonſtrato, auceps exporrectum rhete aui inducit. Quo facto, canis ad conſuetum heri inditium ſeu vocabulũ quam mox aſſurgit, & propinquiori pręſentia aues perturbat, atque vt inexplicabilius irrhetiantur

Hiſpaniolus

Index.

tur

tur facit. Quod artificium in cane, animali domeſtico, mirũ videri non debet, cum & lepus agreſte animal, & ſaltare, & tympanum anterioribus pedibus numero pulſare tympaniſtarũ more, & canem dente atque vngue petere, pedibusque crudeliter cędere, in Anglia viſus eſt omnium admiratione, anno ſalutis noſtrę. 1564. Nec eſt vanum iſtud, eoque relatum lubentius, quòd operepretium putarem, nihil prętereundũ eſſe, in quo naturæ ſpectanda ſit prouidentia. Qui per aquas aucupatur propenſione naturali accedente mediocri documento, maior his eſt, & promiſſo naturaliter hirtus pilo. Ego tamen ab armis ad poſteriores ſuffragines, caudamq; extremam, ad te (Geſnere) detonſum pinxi, vt vſus noſter poſtulat, quo pilis nudus expeditior ſit, & minus per natationes retardetur. Aquaticus à noſtris appellatur: ab aquis quas frequẽtat ſumpta apppellatione. Eo aut aues in aquis aucupamur (& pręcipue anates: vnde etiam anatarius dicitur, quod id excellenter facit) aut Scorpione occiſas educimus, aut ſpicula ſagittáue fallente ictu recuperamus, aut amiſſa requirimus: quo nomine & canes inquiſitores eoſdem appellamus. Quanquam Anas, & canem, & aucipem quoque egregiè ſubinde fallat, tum vrinando, tum etiam dolo naturali. Etenim ſi quis hominum vbi incubant aut excludunt, propinquabit, egreſſæ matres, venientibus ſe ſponte offerunt, & ſimulata debilitate vel pedum vel alarum, quaſi ſtatim capi poſsint, egreſſus fingunt

Lepus tympanum pulſat.

Aquaticus ſeu inquiſitor.

Anatum fallatia.

tardiores. Hoc mendacio ſollicitant obuios, & eludunt, quoad profecti longius, à nidis auocentur: cauentque diligenter reuertendo, ne inditium loci conuerſatio frequens faciat. Nec anaticularum ſtudium ſegnius ad cauendum. Cum enim viſas ſe perſentiſcunt, ſub ceſpitem confugiunt aut carectum, quorum obtectu tam callidè proteguntur, vt lateant etiam deprehenſæ, niſi fraudem canis odore detegat.

Anaticularum prouidentia.

Canem piſcatorem (de quo ſcribit Hector Boethus) qui inter ſaxa piſces odore perquirit, nullum planè noui inter noſtros, neque ex relatione aliquando audiui, etſi in ea re perſcrutanda perdiſcendaq; diligētior fuerim inter piſcatores & venatores; niſi Lutrā piſcem dicas, vt à multis creditur; quo modo & Pupinus auis, piſcis eſſe dicitur & habetur. Sed qui perquirit piſcem (ſi quis perquirat) venationiſne cauſa, an famis faciat, more cęterorum canum, qui per inediam cadauerum morticinam carnem appetere ſolent, tum demū ad te ſcribam, cū de ea re certior fiam. Interim id ſcio, Aelianum & Aetiū Lutram, κύνα ποτάμιον ſolere appellare. Intelligo etiam Lutram hoc habere cum cane commune, quòd per inopiam piſcium, excurſiones in terram faciat, atque agnos laniat, rurſusq; ad aquam ſatur redeat. Sed inter noſtros canes is non eſt.

Canis piſcator. *Lutra.* *Pupinus.*

Phoca etiam inter ſcopulos atque ſaxa prędatur piſcem, ſed in numero canum noſtratiū habitus non eſt; etſi canis marinus à noſtris appelletur. Eſt & aliud genus canum generoſorum

Phoca.

rum

rum apud nos, ſed extra horum ordinem, quos Meliteos Callimachus vocat, à Melita inſula in freto ſiculo (quæ hodie vſu deriuante Malta vulgo dicitur, & chriſtiano milite nobilis exiſtit) vnde ortum id genus habuit maximè: atq; à Melita ſiculi Pachyni, vt author Strabo eſt. Perexiguum id eſt planè, & fœminarum luſibus ac delitijs tantum expetitum, quibus quo minus eſt, eo gratius eſt, vt ſinu geſtent in cubiculis, & manu in pilentis, genus ſanè ad omnia inutile, niſi quòd ſtomachi dolorem ſedat applicatum ſæpius, aut in ſinu ægri geſtatum frequentius, caloris moderatione. Quin & tranſire quoque morbos ægritudine eorum intelligitur, plerumque & morte: quaſi malo in eos tranſeunte caloris ſimilitudine. Generoſorum canum genus iam explicui: Nunc ruſticū adijcio. In eo memorabilia duo tantum genera ſunt: pecuarium ſeu paſtorale, & villaticum ſeu Moloſſum: alterum ad propellandas iniurias ferarum, alterum aduerſus inſidias hominum valet. Paſtorale noſtrum mediocre eſt, quòd illi cum Lupo, naturali pecori inimico, res non eſt, cum apud nos nullus eſt, beneficio optimi principis Edgari, qui, quò genus vniuerſum deleretur, Cambris (apud quos in magna copia erant) vectigalis nomine in annos imperauit trecentos lupos. Sunt qui ſcribunt Ludwallum Cambriæ principem pendiſſe annuatim Edgaro regi, 3000 luporum tributi nomine, atque ita annis quatuor omnem Cambriam atque adeo omnem Angliam

Ex generoſis delicatis. Melitæus ſeu fotor.

Ex ruſticis.

Paſtoralis.

Lupi nulli in Britannia.

Edgarus. orbaſſe lupis. Regnauit autem Edgarus circiter annum domini. 959. A quo tempore non legimus natiuum in Anglia viſum lupum: aduectum tamen queſtus faciundi cauſa ex alienis regionibus, vt ſpectetur tantũ, tanquam animal rarum & incognitũ, ſæpius vidimus. Sed ad canem paſtoralem. Is ad certam heri iubentis vocem, aut ex pugno concluſo & inflato clariorem ſibilum, errantes oues in eum locum redigit, in quem paſtor maximè deſyderat: ſic vt leui negotio, & immoto ferè pede, paſtor quo velit modo ouibus moderetur, vel vt ſe promoueant, vel gradum ſiſtant, pedem referant, vel in hanc illámue partem ſe inclinent. Etenim non vt in Gallia & Germania, non vt in Syria & Tartaria, ſic in Anglia quoque oues paſtorem ſequuntur, ſed contra, paſtor oues. Quandoque etiam nullo procurrente aut circumeunte cane, ad ſolum ex pugno ſibilum ſeſe congregant palantes oues, metu canis credo, memores vnà cum ſibilo, prodire quoque & canem ſolere. Id quod in itinere diligenter ſæpius obſeruauimus, ad paſtoris ſibilum refrenantes equos, quo videremus rei experimentum. Eodem etiam cane ouem vel mactandum prehendit, vel ſanandum paſtor capit, nulla prorſus læſione.

Villaticus ſeu Catbenarius. Villaticum, vaſtum genus eſt & robuſtum, corpore quidem graue & parum velox, ſed aſpectu truculentum, voce terrificum, & quouis Arcadico (qui tamen ex leonibus creditur prouenire) potentius atque acrius. Quòd villis fideliter

custodi-

cuſtodiendis deſtinamus cũ metus eſt à furibus, villaticum appellamus. His quoque vtile id eſt contra vulpem atque taxum, qui rem pecuariam faciunt. Valet etiam ad ſues agreſtes perſequendos, domeſticos è frugibus aut aruis abigendos, taurosque capiendos atque retinendos, cum vſus aut venatio poſtulat, ſinguli ſingulos, aut ſummum duo ſingulos, quamuis intractabiles. Eſt enim acerrimum genus & violentum, formidabile etiam homini, quem non reformidat. Neque enim ad arma expaueſcit: quoque acrius fiat, aſſueſcunt noſtri naturã arte & cõſuetudine iuuare. Etenim vrſos, tauros, arctylos, aliaq; fera animalia, pręfectis certaminũ arctophylacibus, nullo millo, nullo corio defenſos exagitare: ſępe etiam cum homine ſude, claua, enſéue armato concertare docent, atque ita ferociores acrioresq́ue reddunt, & imperterritos faciunt. Vis illis ſupra fidem, & pertinax mordacitas, vſqueadeo vt tres vrſum, quatuor vel leonẽ comprehendant. Quod videns aliquando (vt fama eſt) HENRICVS ſeptimus, Angliæ rex prudentiſsimus, quotquot erant ſuſpendi iuſsit, indignatus vt infimi & ignobilis generis canes, generoſo leoni, & animaliũ regi violentiam inferant: memorabili exemplo ſubditorum, ne quid contra regem gens rebellis audeat. Haud abſimilis etiam hiſtoria de eo fertur, quod Falconem quendam ſuum, à Falconarijs vehementer laudatum, quòd in aquilam quid auderet, quã mox occidi iuſsit, ob eãdem rationem.

Henricus ſeptimus.

tionem. Hoc genus canis, etiam cathenariũ, à cathena ligamento, qua ad ianuas interdiu detinetur, ne ſolutum lędat, & tamen latratu terreat, appellatur. Et quanquam Cicero pro S. Roſs. opinetur, ſi canes luce latrent, ijs crura ſuffringantur, noſtri tamen homines propter ſecuritatem vitæ atque rei, longe aliter ſentiunt. Nam furum apud nos plena ſunt omnia: etiam luce, neq; infamem mortem ſuſpendia metuunt. In cauſa eſt nõ curta res ſolum, ſed veſtis vitæq; luxus atq; faſtus etiam, ſed petulantia, ſed otium & ſuperbia Salaconum μεγαλοῤῥεζόντων, qui nihil aliud quàm vt equi inſultare ſolo & greſſus glomerare ſuperbos, quàm gyro breuiori flecti, qui nihil aliud quàm ceuere, quàm otioſè mendicando accuſata non merente corporis infirmitate ſpoliare. Sed his Valentinianus imperator benè proſpexit legibus latis, vt qui nullo corporis morbo laborantes, corporis infirmitatem deſidioſi ignauiq; prætexentes mendicarent, perpetui colono ei inſeruirent, qui eorum ignauiam proderet atque accuſaret, ne eorum deſidia oneroſa populo, odioſáue ſit exemplo. Alfredus quoque regno adminiſtrando tanta vigilantia iuſtitiaq; vſus eſt, vt ſi quis per vias publicas incedens, marſupium auro plenum veſperi perdidiſſet, manè, atque adeo poſt menſem vnum, integrum & intactum inueniret, vti Ingulphus Croylãdẽſis in hiſtoria refert. Noſtra autem ætate, nihil ferè ſecurum, ne in ædibus quidem, quamuis accuratè cõcluſis. Cuſtos quoq;

Cicero.

Fures.

Valentinianus.

Alfredi vigilantia.

Canis cuſtos

(Græcis

(Grȩcis οἰκουρὸς) à cuſtodiendis non ſolum villis, ſed & mercatorum ædibus, & quibus ampla res eſt domi, canis iſte nominatur. Eam ob rem canes publicæ alebantur Romæ in Capitolio, vt ſignificent ſi fures venerint. Dicitur & Laniarium, quòd eorũ vſus multus ſit lanijs agendis & capiendis beſtijs. Sed & Moloſsicum quoque & Moloſſum Latinis dicitur, à Moloſsia Epiri regione, vbi hoc genus canes boni & acres erant. Eſt ex hoc genere quem mandatarium ex argumento appellamus: quòd domini mandato literas, alias ve res de loco in locum tranſferat, vel melio incluſas, vel eidem alligatas. Quæ ne intercipiantur, vel pugna, vel fuga ſi impar ſit, diligenter cauet. Eſt & Lunarium, quòd nihil aliud quàm excubias agit, quàm inſomnes noctes totas protrahit baubando ad lunam, vt Nonij verbo vtar. Ex quibus grandiores atque grauiores, etiam rotæ amplioris circumactu, aquam ex altis puteis ad vſus ruſticos hauriunt, quos aquarios appellamus ex officio: & ſarctores ærarios vagos manticis ferendis memorabili patientia leuant: à qua re ſarcinarios nuncupamus. Prȩter has villaticorum qualitates atque vſus, hanc vnam habent prȩcipuam, quòd amantes dominorum ſunt, & odium gerant in externos. Quo fit vt per itinera dominis in prȩſidio ſunt, quos à furibus defendunt, viuos ſaluosque conſeruant: à qua re etiam canes defenſores iure dici poſſunt. At ſi quando vel multitudine, vel maiori vi opprimatur domi-

Canis Laniarius.

Moloſſicus.

Mandatarius.

Lunarius.

Aquarius.

Sarcinarius

Defenſor.

Canum amor & fides

nus atque concidat, vſu compertum eſt, herum non deſerere ne mortuum quidem, ſed cum ad multos dies per famis & cœli iniuriæ patientiam peramanter obſeruare, & homicidam, ſi occaſio dabitur, interficere, aut ſaltem prodere vel latratu, vel ira, vel hoſtili inſultu, quaſi mortem heri vlturum. Huius rei exemplo fuit noſtra memoria canis cuiuſdam viatoris, qui Londino recta Kyngeſtonum, octo regum coronatione percelebre oppidum, profecturus, cum bonam itineris partem confeciſſet, latronum inſidijs in Comparco, valli amplo & ſpatioſo, nemoribus obſito, & latrocinijs infami loco, occubuit. Canis item ille Britannus genere, quem Blondus ſua memoria ſcribit, nõ longe Pariſijs hero á riuali interempto, & homicidã prodidiſſe, & ni canis vltionẽ homicida deprecatus eſſet, iugulaturũ fuiſſe. In incendijs quoq; in conticinio ſeu intempeſta nocte incidentibus, eo vſque latrant annoſi canes, etiam prohibiti, dum à domeſticis excitatis percipiatur focus: & tum ſua ſponte ceſſant à latratu: quod vſu compertũ eſt in Britannia. Nec minor erat fides in eo cane qui domino profundam foueam per venatum incidenti nunquam abfuit, dum ſui vnius indicio ſublatus is per funẽ fuit: in quem, cum oris cauernæ proximus eſſet, inſiliebat canis, tanquam vlnis amplexurus reuertentem herum, impatiens longioris moræ. Sunt qui focum non patiuntur diſsipari, ſed prunas in focum pede remouẽt, prius cogitabundi aſpicientes qua ratione

Kingeſtoune

Canum ingenia.

id

Nomina.

Canes ergo Britãnici, aut ſunt.			*Latina.*	*Anglica.*
Generoſi.	Venatici.	Sagax.	Terrarius.	Hunde. Terrare.
			Leuerarius.	Harier.
			Sanguinarius.	Bludhunde.
		Agaſęus.		Gaſehunde.
		Leporarius.		Grehunde.
		Leuinarius ſeu Lorarius.		Leuiner, or Lyemmer.
		Vertagus.		Tumbler.
	Aucupatorij.	Hiſpaniolus.		Spainel.
		Index.		Setter.
		Aquaticus, ſeu Inquiſitor.		VVaterſpainel, or Fynder.
	Delicati.	Melitęus, ſeu Fotor.		Spainel gentle, or comforter.
Ruſtici.		Paſtoralis.		Shepeherdes dogge.
		Villaticus, ſeu Cathenarius.		Maſtiue, or Bandedogge.
Degeneres.		Admonitor.		VVappe.
		Verſator.		Turneſpete.
		Saltator.		Danſer.

Iſta.

id

id poſsit à ſe fieri. Quod ſi pruna ardentior fuerit, cinere obruunt, ac dein nare in locum promouent. Sunt quoque qui noctu villici officium pręſtant. Cum enim lectum petit herus, & omnia centum ærei claudunt vectes, ęternaq́; ferri robora, nec cuſtos abſiſtit limine Ianus (vt ſcribit Vergilius) tum ſi prodire iubeat herus canem, is per fundos omnes oberrat, quouis villico diligentior, & ſi alienum quid inuenerit ſiue hominem, ſiue beſtiam, abigit, domeſticis relictis animalibus atque ſeruis. Sed quanta in his fidelitas, tanta varietas in ingenijs. Nam ſunt qui ore infreno latrent tantum nullo morſu. Verum hi minus tremendi, quòd timidiores ſunt. Canes enim timidi vehementius latrant, vt eſt in prouerbio. Sunt qui latrent atque mordeant. Ab his cauendũ quidem, quia admonent futuræ iniuriæ, ſed non laceſſendum, quoniam ira concitantur ad dentem, ipſi etiam natura acerbiores. Sunt qui ſine voce proſiliunt, impetu inuolant, iugulum petunt, & crudelius lacerant. Hos formidato, quia animoſiores ſunt, & incautos opprimunt. Iſtis notis ignauum genus à ſtrenuo, audax à timido diſcernunt noſtri. Etenim ex malo genere, ne catulum quidem habendum exiſtimant, quòd nullum neceſſarijs vſibus humanis commodiorem canem iſto putent. Nam ſi quis commemoratos eorum vſus ad ſummas velit reuocare, quis hominum clarius aut tanta vociferatione beſtiam vel furem prędicat, quam iſte latratu? quis domi-

Notæ ignauiæ aut audatiæ.

tor ferarum potentior ? quis famulus amantior domini ? quis fidelior comes ? quis cuſtos incorruptior ? quis excubitor vigilantior ? quis vltor aut vindex conſtantior ? quis nuncius expeditior ? quis aquarius laboroſior ? quis denique ſarctor ærarius geſtandis ſarcinis tollerantior ? Atque hęc quidem de canibus Britannicis generoſis atque *Ex degeneribus.* ruſticis, qui genus ſuum ſeruant, diximus. De degeneribus, & ex horum diuerſo genere mixtis, quòd nullam inſignem veri generis qualitatem formamque referant, non eſt quod velim plura ſcribere, ſed vt inutiles ablegare: niſi quòd vel aduenas latratu excipiant, etiam luce, & eorum *Admonitor* aduentus domeſticos commonefaciant, vnde canes admonitores appellamus: vel quòd in officio culinario, cum aſſandum eſt, inſeruiant, & rota minore gradiendo, verua circumagant, ponde*Verſator.* req; ſuo æquabiliter verſent, vt ne calo aut lixa quidem artificioſius: quos hinc canes verſatores, ſeu veruuerſatores noſtrum vulgus nominat: poſtremos omnium generum, quæ primo memorauimus. Sunt etiam canes noſtri degeneres & ad *Tympaniſta.* tympanum ſaltare, & ad lyræ modos ſe mouere docti, multaque alia erecti proniq; facere, quæ à vagis quęſtuoſiſque heris exequi didicerunt. Ly*Lyciſcus.* ciſcum nullum iſtic in Anglia habemus natiuum, vt ne lupum quidem vt eſt ante comprehenſum: nec aliud genus vllum pręter Laeęnam & Vrca*Lacæna.* num: illam ex cane & vulpe (quam multam habet Anglia, & domi inter canes vel animi vel morbi

cauſa

cauſa ſæpè alit) hunc ex vrſo & cane cathenario: *Vrcanus.* quos licet inimicos, pruriens tamen libido ſæpè ita hic coniungit, vt alibi ſolet. Nam cum tigride Hircanos, cum leone Arcadicos, cum lupo Gallicos commiſcuiſſe legimus. In hominibus quoque quibus ratio eſt, inimicos animos conciliat ſtulta illa res & naturalis, vt Moria loquitur. Eſt hic vrcanus, ſæua beſtia, & intractabilis iræ (vt Gratij Poetæ verbis vtar) cęteros canes noſtros omnes feroci crudelitate ſuperans, vel aſpectus toruitate terribilis, in pugna acris & vehemens, tantaque mordacitate, vt citius diſcerpas quàm diſſoluas: nec lupum nec taurum, vrſum aut leonem reformidat: vel cum cane illo Alexandri Indico certe conferendus. Sed de his hactenus vt de Britannicis verba fecimus. Externos aliquos *Externi canes.* & eos maiuſculos, Iſlandicos dico & Littuanicos, vſus dudum recepit: quibus toto corpore hirtis, ob promiſſum longumque pilum, nec vultus eſt, nec figura corporis. Multis tamen quòd peregrini ſunt, & grati ſunt, & in Melitęorum locum *Externa palata.* aſſumpti ſunt; vſque adeo deditum eſt humanum genus etiam ſine ratione nouitatibus. ἐρῶμεν ἀλλοτρίων, παρορῶμεν συγγενεῖς: miramur aliena, noſtra non diligimus. Neque hoc in canibus ſolum, ſed in artificibus quoque vſu venit. Noſtros enim licet doctos & peritos faſtidimus, belluam è longinqua barbarie alienoq; ſolo profectam tanquam aſinum Cumani, aut hominem

Thalem noſtri ſuſpiciunt. Id quod Hippocrates ſub initio libri ſui περὶ ἀγμῶν recte ſua ætate obſeruauit, & nos libello noſtro ſeu conſilio de Ephemera Britannica ad populum Britannicum copioſius explicuimus. Atque in hoc genere quo quiſque indoctior, audacior, incogitantior, hoc pluris fit apud noſtros, atque etiam apud torquatos iſtos principes atque proceres. Cęterum de externis canibus nihil dico, quòd de Britannicis tantum voto tuo ſatiſfacere ſtudeo, Conrade vir doctiſsime. Inter ea tamen quæ aliàs ad te dedi, de cane Getulo ſeorſum ſcripſi, quòd rara ſpecies eius videbatur. De cętero genere, ipſe pleniſsime ſcribis. Verum cum longius iam produximus hunc libellum quàm priorem ad te, breuius tamen quam pro natura rei, quòd habuimus rationem ſtudiorum tuorum, memoriæ cauſa quæ de canibus Britannicis diximus, in diagramma reducemus. Et quia vulgaribus nominibus delectaris, vt ex literis tuis didici, ea quoque Latinis apponemus, & ſingulorum rationes exponemus, quò nihil tibi ſit incognitum aut deſyderatum.

Canis Getulus.

Canes

Iſta

Iſta vocabula noſtratia cum nihil apud te, hominem peregrinum, loquantur ſine interpretatione, vt Latinorum vocabulorũ rationem prius reddidimus, ita Anglicorum iam̃ reddemus, quò tibi pateant vniuerſa, eo etiam quo prius obſeruato ordine.

Hunde igitur (quem inter venaticos ſagacem diximus) à verbo noſtro hunte, quod apud noſtros venari ſignificat, vnica tantum̃ immutata litera deriuata appellatione, nomen habet. Quod ſi à vocabulo veſtrati hunde, (quod canem̃ in vniuerſum apud vos ſignificat) propter vocum ſimilitudinem appellari credas (mi Geſnere) vt non magnopere repugnabo, cum adhuc retinemus multa Germanica vocabula, à Saxonibus cum Angliam occuparunt, nobis relicta, ita illud admonebo, commune quidem nomen canis apud nos, dogge eſſe, venatici vero canis, hunde. *Sagax.*

Similiter a verbo noſtrati, Gaſe, (quòd fixius rem aliquam & attentius cõtueri eſt) Gaſehunde appellatur noſtris, quem ante Agaſęum nominari diximus. Neque enim odoratu, ſed proſpectu attento & diligenti feram perſequitur iſte canis, vt iam ante memorauimus, etſi non ſum̃ neſcius etiam apud Latinos Agaſæi vocabulum inter canum nomina reperiri. *Agaſæus.*

A Gre quoque, Grehunde apud noſtros inuenit nomen, quòd pręcipui gradus inter canes ſit, & primæ generoſitatis. Gre enim apud noſtros gradum denotat. Hunc latinè Leporarium dice- *Leporarius.*

dicebamus.

Leuinarius. A leuitate, Leuyner; à loro Lyem̃mer appellatur is quem̃ Leuinarium & Lorarium latinè nominauimus. Nam̃ Lyemme noſtra lingua, Lorum ſignificat. Quod autem à leuitate Leuyner, hoc eſt à latina voce Britannicam, diducimus: cur in libris noſtris ſparſim à Græcis dictionibus & Latinis, Italicis & Germanicis, Gallicis & Hiſpanicis noſtratia multa deriuamus, vnde ortũ eadem multa habuerũt: & quemadmodũ ab origine ſua etiam multa per corruptionem iam declinarunt, libello noſtro de ſymphonia ſeu conſonantia vocum̃ Britannicarum fuſius explicabimus. *Lib. de ſymphonia.*

Vertagus. Poſtremus inter venaticos, Vertagus eſt: quẽ Tumbler vocitamus: quòd tum̃ble apud nos vertere eſt Latinis, & tum̃biere Gallis, vnde ortum habet id nomen Tumbler, mutata vocali in liquidam noſtro more: contra quàm in lingua Gallica & Italica, in quibus liquida ante vocalem, magna ex parte in aliam vocalem vertitur, vt impiere & piano, pro implere & plano, quæ exempli gratia adduco, cum infinita ſint.

Aucupatorij. Poſt Venaticos, ſequuntur Aucupatorij: inter quos primus eſt Hiſpaniolus, quem ab Hiſpania voce nomen accipiſſe prius diximus. Noſtri omiſſa aſpiratione & prima vocali, Spainel & Spaniel expediti ſermonis cauſa proferunt.

Index. Secundus, Index, quem̃ noſtri a Setter nominare ſolent, à verbo ſette, quod locum deſignare noſtris Britannis ſignificat.

Poſt

Aquaticus

Poſt hunc ſubſequitur aquaticus, hoc eſt a VVaterſpainel, à vocibus VVater & Spaine (hoc eſt aqua & Hiſpania) deducto nomine. Nam aqua, in qua ſe exercet canis iſte, VVater: & Hiſpania (vnde primum genus hoc tractum ex nomine creditur) Spaine apud noſtros vocitatur. Non quòd iſti canes non ſint etiam natiui in Britannia, ſed quòd generale & cōmune nomen canum, qui ex Hiſpania primò profecti putantur, iſtæ canũ ſpecies (vt & cęteri Aucupatorij) adhuc vulgo referunt, etſi in Britannia oriantur, & peculiari aliqua vocis nota, aut qualitatis indicio ſecernantur apud nos: vt eſt iſta ſpecies, vocis VVater, hoc eſt aquæ, appoſitione Alio etiam nomine a Finder canis iſte appellatur, quòd quærendo inuenit res deperditas, quæ res noſtris, fynde, hoc eſt inuenire, dicitur. Nos tamen ab inquirendo latinum nomen huic fecimus, quòd pręcipua pars inuentionis in inquirendo eſt.

Inquiſitor.

Delicati.

A venaticis & aucupatorijs, tranſitus eſt ad Delicatos, Ruſticos, & Degeneres. Delicatum, Melitęum & Spainel gentle, hoc eſt Hiſpaniolum generoſum, nominauimus, à generoſitatis nomine data appellatione, quòd inter nobiles viros atque fœminas verſari, & ijs in delitijs atque ad luſus eſſe conſueuit: vt erat illud Gorgonis κυνίδιον apud Theocritum in Syracuſijs, quod diſcedens, ſeruæ diligentiæ pari cura cum infante commiſerat, vt catellum quidem illa intro reuocaret: puerum verò vagientem placaret. Ad

alia omnia inutilis canis iſte eſt, niſi ad ea quæ iam ante diximus, niſi ad fouendum ſtomachum debilitatum frigore, niſi ad prodendum adulteriũ, quod fęciſſe huius generis catellũ quendam Siculum refert Aelianus, libro ſeptimo, capite viceſimo quinto animalium.

Ruſtici. Ruſticos, Shepeherdes dogges, Maſtiues, & Bandedogges nominauimus: illorum quidem deducto nomine à paſtore, qui Shepeherde apud nos dicitur, quòd cuſtodit oues, quæ noſtris, Shepe, apellantur: iſtorum à ligamento, quod Bande, & Sagina, quod maſte, villicis noſtris hominibus dicitur. Eſt enim craſſum genus canum, & bene ſaginatum cathenarium hoc. Etſi non ſum neſcius Auguſtinum Niphum, Maſtinum (maſtiuum noſtri dicunt) pecuarium exiſtimare: & Albertum Lyciſcum, ex cane & lupo genitum, eſſe ſcribere: quamuis idem pro Moloſſo magna ex parte vertat.

Verſator. Ad poſtremum, degeneres, VVappe & Turneſpete nominari dicebamus: hunc à verbo noſtrati turne, quòd eſt verto, & ſpete, ſeu ſpede ad imitationem Italorum, quod veru dicitur: illũ à naturali canis voce VVau, quàm in latratu ędit admonendo. Vnde, originaliter VVaupe dicendum fuit. Sed euphoniæ bonęq; conſonantiæ gratia, vocali in conſonantem mutata, VVappe à noſtris vocitatur. Etſi non me fugit Noniũ, à voce naturali Bau, formare ſuum baubari, nõ à VVau, quemadmodum & Gręci à ſuo βαΰζειν.

Iam verò quòd danſare noſtris, ſaltare ſit Latinis, ſi didiceris, non eſt de canis ſaltatoris noſtrati nomine, amplius quod ipſe expetas. *Saltator.*

Ita habes (mi Geſnere) non ſolum canum noſtratium genera, ſed & nomina quoque Latina atque Anglica, officia atq; vſus, differentias atque mores, naturas & ingenia, vt non ſit quod deſyderes in hoc argumento amplius. Et quanquam forſan omni ex parte non ſatisfecerim tibi in ædendo (cui in deſiderijs omnis feſtinatio in mora eſſe videatur) quòd inhibuerim æditionem rudioris illius libelli, quem ad te tanquam ad priuatum amicum, non ad æditionem publicam ante annos quinque dederim, tamen in hoc ſpero me ſatisfeciſſe tibi, quòd mora fecit aliquanto meliorem, &

δευτέραι φροντίδες

lectu commodiorem.

Ioannis Caij Britanni de canibus Britannicis libelli finis.

Iſte liber ſcriptus fuit ante mortem Geſneri, etſi non ante publicatus, vt eſt ille de rariorum animalium atq; ſtirpium hiſtoria.

In lib. Ioannis Caij Britanni de canibus Britannicis, index.

A

ADmonitor.	Fol. 9.a
Agaſæus.	3.a.11.a
Alfredi iuſtitia in fures.	7.b
Anatis prouidentia.	5.a
Anaticularum fallatiæ.	5.b
Aquaticus canis.	5.a.12.a
Aquarius.	8.a
Aucupatorij.	11.b

B

BLondus.	8.b
Bracha.	2.b

C

CAnis cathenarius.	6.b
Canis tympaniſta.	9.b
Canis cuſtos.	7.b
Canes externi.	10.a
Canis defenſor.	8.a
Canis Lucernarius.	8.a
Canis mandatarius.	8.a
Canis piſcator.	5.b
Canis paſtoralis.	6.a

Canis

Canis Getulus. 10.a
Canis ſarcinarius. 8.a
Canis timidus quo modo à ſtrenuo diſcernendus. 9.a
Canis vltor. 8.b
Canis index. 4.b
Canis excubitor. 8.a
Canis furax. 4.a
Comparcum. 8.b

D

DEgeneres canes. 9.a
Delicatus canis. 6.a.12.a
Defenſor. 8.a

E

EDgarus rex lupos ſuſtulit. 6.b
Excubitor canis. 8.a
Externi canes. 10.a
Externa prælata. 10.a

F

FOtor. 6.a
Furum plena omnia. 7.b

G

GEneroſi venatici. 1.b
Generoſi aucupatorij. 4.a
Generoſi delicati. 6.a
Getulus canis. 10.a

H

HEnrici ſeptimi exemplum caſtigatæ rebellionis. 7.a
Hiſpaniolus. 4.b

I

INdex canis. 4.b.11.b
Ingulphus Croylandenſis hiſtoricus. 7.b
Inquiſitor. 5.a.& 12.a
Iſlandicus canis. 10.a

K

KYngeſton, ſeu Kingeſtoune, octo regum (Edvvardi primi, Athelſtani, Edmundi, Aldredi, Edvvini, Edgari, Edeldredi, Edvvardi cognomento ferrei lateris) coronatione percelebre oppidum. 8.b

L

LAniarius. 8.a
Lacęna. 9.a
Leuerarius. 2.a
Leporarius. 3.b.11.a. Henrici ſecundi. 3.b
Leuinarius. 3.b.11.b
Lepus tympaniſta. 5.a
Liber de ſymphonia vocum Britannicarum. 11.b
Lituanicus canis. 10.a
Lorarius. 3.b
Lupos ex Anglia ſuſtulit Edgarus rex. 6.a

Lupi nulli in Britannia. 6.a
Lutra an piſcis ? an canis piſcator ? 5.b
Lucernarius. 8.a
Lunarius. 8.a
Lyciſcus. 9.a

M

MAndatarius. 8.a
Melitæus. 6.a
Mendici valentes. 7.b
Moloſſus. 6.a. &.b.&. 8.a

O

οἰκουρός. 8.a
Oues paſtorem ſequentes. 6.b

P

PAſtoralis canis. 6.a
Phoca. 5.b
Pupinus piſcis & auis. 5.b
Peruigil canis. 8.a

R

RVſtici canes. 6.a.12.b
Rebellionis exemplum caſtigatum. 7.a

S

SAgax. 6.b.11.a
Saltator. 9.a.12.b
Salacones. 7.b

Sanguina-

Sanguinarius. 2.a
Sarcinarius. 8.a

T

TErrarius. 2.a
Tympaniſta. 9.a

V

VAlentiniani imperatoris in validos mendicos lex. 7.b
Venatici canes. 1.b
Vertagus. 3.b. 11.b
Verſator. 9.b.12.b
Villaticus. 6.b
Vrcanus. 9.a

Indicis finis.

Erratum.

Folio. 2.b.verſu. 9. lege libro ſexto capite quinquageſimo nono de animalibus, τὸ ἐνθυμητικὸν καὶ διαλεκτικὸν, καὶ μέντοι καὶ τὸ αἱρετὸν, hoc eſt, conſiderationem, ratiocinationem, atque etiam partitionem ſeu arbitrium canibus hiſce venaticis ineſſe.

IOANNIS CAII

Britanni de rariorum animalium atq; ſtirpium hiſtoria, liber vnus.

Non ante æditus.

Londini per Gulielmum Sereſium typographum

Anno. 1570.

Ioannis Caij Britanni de *rariorum animalium atq; ſtirpium hiſtoria, libellus.*

Ad Geſnerum.

ARISTOTELEM, VIrum omnium ſæculorum laude celebratum, cum animalium hiſtoriam ſcriberet, & principis ope, & multorum opera vſum eſſe, monumentis traditur, quòd nec omnibus cognoſcendis ſufficere, nec omnibus locis eſſe, nec omnium operas pręſtare vnus ille potuiſſet. Idem cum ſcirem tibi vſu venire potuiſſe honeſto opere occupato (Conrade Geſnere doctiſsime) adhibebamus diligentiam noſtram partim ſponte naturæ noſtræ, partim honeſtiſsimis literis tuis excitati, vt quæ iſtic in noſtra Britannia occurrerent, honeſtum conatum tuum in vtilitatem communem inclinatum promouerent. Miſimus igitur quędam per interualla temporum, prout ſe fortuna nobis obtulerunt. Ea in vnũ veluti faſcẽ collegimus, & in ordinem reuocauimus: tum quòd

vniuerſam rerũ naturã vt nos expreſsimus tu non prodidiſti, ſed detruncatã pro vſu tuo: tum quòd quædam intercidiſſe tibi (vt Brendini anſeris deſcriptionem) in ſcriptis tuis confiteris. Hęc quòd rarioris generis atque argumenti ſunt, tuáque cauſa ſcripta, de rariorum animalium atque ſtirpium hiſtoria ad te inſcripſimus. Continet enim quadrupedes omnes, volucres, piſces, atque ſtirpes, quæ aliàs ad te conſcripſimus, & tranſmiſimus, quæque apud nos in ſcriptis aſſeruauimus, & aliquot pręterea alia, in quæ vel ex eo tempore incidimus, vel quæ ad te non ante miſimus. Ex quibus ea ſolum prodidimus, quæ rara, & magna ex parte à communi vſu ſenſuq; hominum noſtri orbis remota nobis videbantur, ab omnibus notis & vulgaribus temperantes. Et quoniam de Britannicis tantũ canibus ſcribere inſtituimus in libello noſtro de canibus Brit. ad te, externos canes quos ego miſerim, tanq̃ alienos ab illo inſtituto, in hũc libellũ relegauimus. Is, quòd vnus ſolus & Getulus fuit, de eo ſolo iam dicemus: exordiumque ab eo capiemus, cętera ſuo ordine proſequentes: ſic vt primo de quadrupedibus: mox de auibus: tertio de piſcibus: vltimo de ſtirpibus verba faciamus.

De Cane Getulo:

De quadrupedibus.

CAnis Getulus iam anno domini. 1554. apud nos eſt in Britannia: corpore coacto, curto & recuruo naturaliter, etiam cum ingrediatur, pariter

pariter & collo breui aut nullo: cruribus longioribus quã pro corporis proportione, cauda breuiſſima & pene nulla: facie (vt herinaceo terreſtri) acuta atque nigra: oculo item nigro, dente canino, ex altera oris parte infra ſupraq́ue geminato, ex altera ſimplici. Voce canis, greſſu ſimiæ, pilo per faciem & anteriores partes crurum leui, per reliquum corpus hirto. Idem per totum corpus intimus ſeu ad profundum, ruffus eſt, per tergus extimus & per ſuperficiem, Lupinus. Longitudo illi à capite ad caudam, pedis vnius tantum eſt, & pal. vnius Ro. dempto vno digito. Altitudo, pedis vnius & pal. vnius eſt.

De Vncia.

Vncia, fera eſt ſęuiſsima, canis villatici magnitudine, facie & aure leonina: corpore, latere promiſſo, cauda, pede & vngue felis, aſpectu truci: oculo ſplendore radiante, dente tam robuſto & acuto, vt vel ligna findat: vngue ita pollet, vt eodem contra nitentes in aduerſum retineat: colore per ſumma corporis palleſcentis ochræ, per ima cineris, aſperſo vndique macula nigra & frequenti, cauda reliquo corpore aliquanto obſcuriori & grandiori macula: quam extremam mouet, vt felis, cum lubet, reliqua immota. Auris intus pallet ſine nigro, foris nigricat ſine pallore, ſi vnam flauam & obſcuram maculam è medio eximas. Ea è duplici pelle (ea videlicet quæ è regione exteriori maxillæ aſſurgit, &

quæ

quæ à ſummo capite conuenit) in ſumma aure coeunte, conſtituta eſt, facileque in ſicco capite (quale domi meæ habeo) & videri & ſeparari eædem poſſunt. Reliquum caput totũ, eſt maculoſum frequentiſsima macula nigra(vt eſt reliquum corpus) niſi ea parte quę inter naſum & oculũ eſt, qua nullæ ſunt, niſi vtrinque duæ, & eæ paruæ: quemadmodum & cęteræ omnes in extremis & imis partibus, reliquis ſunt minores. Maculæ in ſummis quidem crurum partibus & in cauda, nigriores ſunt & ſingulares,per latera vero,compoſitæ, quaſi ſingulæ maculæ ex quatuor fierent. Ordo nullus eſt in maculis,niſi in labro ſuperiori, vbi ordines quinque ſunt. In primo & ſuperiori, duæ diſcretæ: in ſecundo ſex coniunctæ, vt linea eſſe videantur.Hi duo ordines liberi ſunt,nec inter ſe commiſti.In tertio ordine octo coniunctę ſunt, ſed cum quarto vbi finit commiſcentur. Quartus & quintus in ſuo principio (quod ad naſum habent) tenui admodum diſcrimine ſeparati, ſtatim ſe committunt, & vna decurrunt per totum ſuperius labrum, faciuntque non maculam per totum id, ſed latam lineam. In mortuo animali ita ſe habent maculæ, propter cutis (puto) contractionem.In viuo,maculæ iſtæ in ſuis quęq; ordinibus videntur ſeparatæ.In ipſo medio inter hos vtrinque ordines, aliæ minores ſunt, exactè per quincuncem diſpoſitę.Sed in imo labro maculæ, etſi magnitudinem, non tamen ordinem ſeruant. Naſus nigreſcit,linea per longitudinem, perque

perque ſummam tantum ſuperficiem inducta leniter. Oculi glauci ſunt. Dentes illi anteriores hinc inde ſex ſunt, humanis non abſimiles, niſi quòd ex his qui in medio collocantur, minores: qui per extrema, maiores ſunt, vt & ſuperiores imis. His vtrinque dens grandis, acutus, atque longus eſt, in ima maxilla cęteris iunctus, in ſuperiori, tanto ſpatio diſiunctus, quanto dens inferior capi poſsit. Hi labris velantur in viuo animali, ſed in mortuo non item, reductis prę ſiccitate labris. Grandis ille dens, longus eſt digitos Rom. duos, in ambitu ad radicem non niſi digitis duobus cum ſemiſſe cōprehenſus. Denti ineſt cauitas quędam exilis per totam longitudinem, quę tamen non apparet niſi rumpatur dens. Inferior maxilla durum os eſt & rigidum, tres dentes habens magnitudine inequales, vt & ſuperior, quatuor. Caua etiam ea eſt intus per longitudinem. Inter magnum dentem & maxillarium primum inferioris maxillæ, ſpatium eſt vnius digiti vacuum, à quo poſitus ſtatim eſt primus, cęteris duobus minor. Huic contiguus alius eſt grandior: & poſt hunc tertius etiam, ſecundo maior. In ſumma maxilla, in medio illo ſpatio (quod digiti vnius Rom. eſſe dixi) inter dentem grandem & primum maxillarem, dens eſt exiguus admodū & informis, demittens ſe tantum leniter é maxilla, nullo in inferiore, qui illi reſpondeat, exiſtente. Dimidiati digiti poſt eum ſpatio, ſecundus eſt, cui iunctus tertius eſt, & poſt hunc quartus.

tus. Inter ſe ita ſuperiores & inferiores maxillares morſu committuntur, vt pectinatim coeant. Duo priores in inferiori, & ſecundus & tertius in ſuperiori maxilla dentes, eius ſunt figuræ, cuius eſt iris in ſummo diademate coronatorum aureorum Regis Angliç atq; Franciç. Eius etiam figuræ tertius eſt in inferiori, & quartus in ſuperiori, niſi quòd interior vtriuſque ala, quę gulę propior eſt, natura demitur. His coniuncti nulli erant alij in vtraque maxilla. An poſt interuallum vnius digiti, finita dentium ſerie, relictum integrum, alij erant inſerti, neſcio. Illud ſcio, non niſi poſt id ſpacij amputatas maxillas, quaſi ſtudio monſtrandi dentes id eſſet factum, indicioque nullos ſuperfuiſſe. Pudendum ijs eſt felis. Mari ſtatim ſub meatu quo alui excrementum redditur, poſiti teſticuli duo ſunt parui, quibus ab ima parte iunctus caulus eſt, nõ propendens, ſed in ſuo prępputio extuberans tantum leniter. Viuit ex carne. Fœmina mare crudelior eſt & minor. Vtriuſque ſexus vna, ad nos ex Mauritania eſt aduecta naue. Naſcuntur in Libya. Si quod illis coeundi ſtatum tempus eſt, hic menſis Iunius eſt. Nam hoc mas fœminam ſuperuenit: ſi id natura fecit ac non laſciuia. Leones cicurari poſſunt, id quòd ex hoc intelligo, quòd in vrbe Londino, & in arce Londinenſi leones cuſtodum ſuorum oſcula excipiunt, contactum admittunt & colludunt. Ipſe vidi. Iſta animalia tam ferocia ſunt, vt cuſtos cum primò vellet de loco in locum mouere,

coge-

cogebatur fuſte in caput acto (vt aiunt) ſemimortua reddere, atque ita in capſam ligneam ad hoc factam, & reſpirationis gratia perforatam reponere, atque ita de loco in locum tuto tranſportare. Poſt horam reuiuiſcebant tamen hęc, vt cati, non niſi extremis iniurijs obnoxia morti. Itidem fecit cuſtos cum è capſa exemit. Iam vero nouas rationes inuenerunt reponendi & eximendi, trahendo ea in capſam fune, & capſam eis admonendo conto. Fœminam iamdudum ira ſuſtulit: parui canis conſuetudine manſueſcit mas, adeo vt reſupinatus complectatur canem pedibus & colludat, ita vt nec dente lędat nec vngue. Veſtigia habet Leoninis prorſus ſimilia. Eodem enim die & Vnciæ & Leonis veſtigia vidi, huius cum homine, illius cum paruo cane ludentis. Vngues habet validos, vncos & acutos, falculosque auerſos, quorum mucrones condit in corporis vaginas vt leo & felis, nec niſi appetendo prętendit. Aiunt hęc animalia ſępe cum leone contendere. Paruum canem non lędunt, niſi fames vrgeat: magnum vel ſaciati lacerant. Iratum, vocem ędit irati canis, r. literā geminantis, ſed quàm quiuis canis maiorem, ex amplo pectore & arteria ſeu curculione ductam: qualemq; canis villaticus redderet, ſi in cupa grandiori incluſus, ad iram ſtimularetur. Quòd ſcribunt eſſe cane longius, id mihi non videtur. Nam ſunt apud nos multi canes villatici, qui longitudine æquent. Pecuario tamen & maior eſt & longior, vt & villatico humilior.

milior. Vanum eſt, quem Vncia vulnerauit, cum murium concurſu permiƈtum interire. Nam nos vidimus duos cuſtodes ab vna Vncia vulneratos, nec tamen mures accurrerunt, nec perminxerunt, neq; ex vulnere grauius quid eſt inſecutũ, quàm ſi ex ſano cane, aut inciſione leui vulnus eſſet. Quē ferit, caput petit ſi poſsit, idque aut ex inſidijs, ſi imparem ſe putet: aut ſimulata beneuolentia ſi non putet. Ita enim canem villaticum (ſic M. Varro & Columella eum nominant, quem hodie Moloſſum vocant: cuius generis pręcipui pugnacesq; apud nos ſunt in Britannia, vt ſi vſpiam terrarum, adeo vt ne cum vrſo quidem certare ſingulari certamine vereantur, vti in libro noſtro de canibus Britannicis diximus) dudum interfecit intromiſſum. Primo enim conſpeƈtu, caudæ motu applaudebat: mox ſe proſternebat tanquam ſupplex, tum appropinquabat velut ludibunda, exporreƈto pede vno, vt feles ſolent cum ludere geſtiunt. Tandem vbi ſecurum putabat canem, ac de vita parum ſollicitum, naƈta opportunitate, impetu inſultabat, ac morſu iugulum petijt, nec niſi mortuum dimiſit. A morte, vngue lacerando peƈtus aperuit, & cor eduxit, primumq́ue vorauit, crudeli more. Dentes non denudat niſi irata. Non abſimiles iſtis mores Pantheris ſunt. Etenim tradunt odore earum & contemplatione, armenta mire affici, atque vbi eas perſentiſcant, properatò conuenire, nec terreri niſi ſola oris toruitate. Quam ob cauſam Pantheræ

Panthera.

ſtatione

abſconditis capitibus, quæ corporis reliqua ſunt, ſpectanda prebent, vt pecuarios greges ſtupidos in obtutu populentur ſecura vaſtatione.

De Lynce ſeu Leuncia.

Eſt in arce Londinenſi animal carniuorum, agni bimeſtris magnitudine, corpore toto, capite ore, pede, & vngue felis: ſed ſua barba atque cauda: illa vtrinque dependente, ex dimidio anteriori nigra, poſteriori alba: hac, breui atque craſſa, ex dimidio ſuperiori ruffa, inferiori nigra. Oculo flaueſcente, cilio obſcurè albicante. Aure, vt cati, erecta, pilo intus albo & tenui repleta, foris albo & nigro veſtita, ſed ita vt ſumma pars nigro, media, triangulari fere modo, candido, & ima nigro veſtiatur. Nec eſt ea contenta ſuo orbe finiri, niſi etiam & anterior eius pars ſeu extrema margo & poſterior etiam, eo modo recuruetur in auerſum, quo modo margines galeri ſacerdotis Grϛcæ apud Venetos eccleſiæ vtrinque ad ſuperiora replicantur. Summis auribus inſident pili aliquot nigri, veluti criſtæ. Color animali eſt in extima parte ruffus, in intima, albus, ſed reſperſus hic fuſcis & fere per quincũcem diſpoſitis, illic ſui coloris obſcurioribus maculis, ſingulari pilo candido & item frequenti per vniuerſum corpus prϛter cϛtera conſpicuus, vt eſt in quibuſdam cuniculorum nigris pellibus. Ex vtraq; naſi parte, maculæ quatuor ſunt, ordine recto poſitæ: in vtroq; labro, vt nunc dicemus. In ſuperiori labro, quinq;

ſunt macularum ordines ęquidiſtantes. In primo ordine & ſummo, quatuor: in ſecundo, quinque: in terto octo: in quarto, quinque: in quinto, quatuor ſunt, & hæ etiam in ſuo quęque ordine ęquidiſtantes. In imo labro, ſeptem ſunt tantum inſigniores, duobus ordinibus collocatæ. In primo, quatuor, ad ipſam labri oram: in ſecundo poſt eas, tres aliæ: poſt has, aliæ minores, ſed non ita certa lege diſpoſitę vt ſuperiores. In ſuperiori labro, vtrinque extant pili quidam rigidiores atq; albi, vt in catis & leonibus. Naſus illi ruffeſcit pallide, diſtinctus à cętera facie vndequaque linea nigra. Extremum naſum per longitudinem alia linea (vt in Vncia) diuidit, ſed per ſumma tantum leniter ducta, non per ima altius impreſſa. Pes illi calloſus eſt, & vnguis, vt Feli & Vnciæ, in pede abditus, nec niſi appetendo pretendit vt illę. Scandit mirum in modum, ita vt ea in re quid poſsit, ipſa natura vel in cauea docet. Mobile animal eſt, & loco ſtare neſcit, adeo vt niſi fortè fortuna Pici martij vox ex corbe cuiuſdam ruſtici, (qui tum leones videndi cauſa venerat) quietum reddidiſſet & attentum, nulla fuiſſet ſpes exquiſitioris delineamenti. Eo pręſente, quietiſsimum erat: illo diſcedente, nuſquā conſiſtebat. Quamobrem coactus eram miſſo poſt ruſticum famulo, vocalem illum emere, quo pręſente, mirabundum tantiſper conſtitit, dum confecto negotio atque abſoluto opere diſcedendum fuit, Luzarne noſtri vocant, Leunciam ne an Lyncem

ex vocū ſymphonia dicturi, ambiguum eſt. Pellis in vſu eſt magnatum, & pretijs venditur amplioribus. Non excandeſcit niſi in iniurioſos. Vocem reddit qualem felis, cum ſuccenſet ſocio cibum prærepturo. Cuſtodi blandum eſt & mite, nec in quenquam ſęuum.

De Zibetto.

Nuper fortuna mihi Zibettum animal ex Africa obtulit. Id fele quouis maius eſt, & taxo paulo minus, facie acuta vt taxi aut martis, aure breui, obtuſa, & orbiculari, intus pallida, foris nigra, niſi in marginibus vbi palleſcit. Oculo cæruleo & cœleſti, crure, & pede nigro, explanatoq; magis quam feli: vngue item nigro, nec in pede abdito, nec ita adunco vt feli, dente magis quàm vngue timendum. Totum eſt maculoſum. Etenim naſus illi niger eſt, ima pars maxillæ ſuperioris palleſcit, media nigreſcit: inde ad verticem, melino colore eſt. Inferior maxilla nigra eſt tota. Setæ in labro ſuperiori albæ ſunt in pallida cute, vt & paulo ſupra oculum duæ aliæ albæ in cute nigra. Guttur nigreſcit. Paulo infra ſupraq; aurem lineæ tres nigræ oriuntur, quarum prima, recta diſcendit ad guttur: ſecunda, obliquè defertur ad mediam colli longitudinem: tertia obliquè item, ad armum fere pertinet. Paulo infra id loci, contrario ductu, aliæ liniæ exorſæ, ſemicirculari penè modo aſcendunt ad ſpinam per armum, idq; per armi tantum regionem. Nam cęterum corpus,

macularum lineas (ſeu ordines) abruptas aut continuas, per corporis longitudinem diſpoſitas, aut productas habet. Etenim quę per ſpinā tenditur vna, longa eſt & continua, ab armis incipiens: ſecunda vna item, ſed abrupta vt & tertia. Quarta & quæ deinceps ſunt, maculæ diſcretæ ſunt, ſed ita vt in longitudinem porrigatur earum poſitio. Cauda illi ex dimidio priori maculata, ex poſteriori nigra ex toto eſt. Pilus per faciem tibiam atque pedem, mollis eſt & ſeſsilis: per reliquum corpus, profundus, rigidus & erectus. Maculę penitus deſcendunt, non per ſumma tantum incumbunt. Lingua non ſcabra, ſed leuis eſt. Sub cauda meatus eſt, vt cęteris animalibus, per quem alui excrementum egerit. Paulo inferius, ciuettę receptaculum eſt. Pari poſt ſpatio pudendum maſculinum eſt, in corpore abditum. Iratum, vocem ędit irati canis, r. literam geminantis. Aliter affectum, felis, cum adhuc ſit iuuenis, ſed ſubmiſſam. Longum eſt Zibettum à capite ad caudā, pedem vnum, palmos tres, & digitum vnum Rom. Craſſum ſub ventre maxime, qua maximum eſt, pedem vnum, palmos duos & digitos tres Rom. Manſuetum animal hoc noſtrum eſt, & tractabile. Vendebatur libris octo noſtratibus, hoc eſt coronatis Gallicis viginti quatuor, aut florenis rhenenſibus quadraginta octo.

De Strepſicerote.

Strepſicerotis cornua tam graphicè deſcripſit Plinius,

Plinius, atque lyris tam appoſitè comparauit, vt longiore verborũ ambitu opus non ſit. Ergo hoc tantum addam: ea eſſe intus caua, ſed longa pedes Rom. duos, palmos tres, ſi recto ductu metiaris: ſi flexo, pro natura cornuum, pedes tres integros. Craſſa ſunt vbi capiti committuntur, digitos Romanos tres cum ſemiſſe. Deſcribuntur in ambitu palmis Romanis duobus & dimidio eo ipſo in loco. In ſummo, leuore quodam nigreſcunt, cum in imo fuſca magis & rugoſa ſint. Iam inde à primo ortu ſenſim gracileſcunt, & tandem in acutũ exeunt. Pendunt vna cum facie ſicca per longitudinem dimidiata, libras. 7. vncias. 3. & ſemiſſem. Facies, quæ adhuc ſupereſt iuncta cornibus, & frontis ceruicisq; pilus, loquuntur Strepſicerotem animal eſſe magnitudine ferè ceruina, & pilo ruſo ad inſtar ceruini. Sed an nare & figura corporis ceruina ſit, ex facie nihil habeo certi dicere, cum nares diuturni temporis vſu detritę ſint, & facies eadem de cauſa hinc inde glabra ſit. Conijceres tamen ex eo quod ſupereſt, eum propius accedere ad Ceruum aut Platycerotem. Hinc pictor ceruinas adiunxit nares Strepſicerotis faciei. Aures tamen habes Strepſicerotis, exiguas ſcilicet & breuiores, quàm pro faciei magnitudine. Quod inter radices cornuum vides, pars colli eſt. Sunt qui putent ouem Cretenſem Strepſicerotem eſſe. Equidem aliter ſentio: Etenim ſi ouis Cretenſis ſeu Idęa, Strepſiceros ſit, propter erectorum cornuum verſuram, eadem opera & Monoceros erit Strepſiceros.

ſiceros. At non propter verſuram erecti fibri, ſed flexuram indirecti cornu vocatur Strepſiceros. Ita enim flexa vtraq; ſunt, vt eorum curuaturæ faciant imaginē lyræ, vt rectè ſcripſit Plinius. Quamobrem lyræ imaginē adiunxi, vt inter Strepſicerotem & ouē Cretenſem, nō tu ſolum, ſed & omnes qui eam viderint dijudicent. Talē autē antiquorum lyram fuiſſe viciſsim & ex hac cornuum curuatura, & ex cœleſti lyra ſcire licet (etſi in chartis aſtronomicis aliter depingatur) ſi dempto manubrio, aut pro manubrio ſuppoſito animalis capite, ſpatium inter cornua corpus eſſe lyrę animo conceperis.

De cornibus Cerui Palmati.

Caput hoc videtur mihi eius animalis eſſe, quod Iulius Capitolinus in hiſtoria ſua de tribus Gordianis ceruum Palmatum ex argumento vocat. Eius ſi non eſt, alicuius ex genere Platycerotôn fuerit. Verum quòd cornua hęc aut æquant aut ſuperant & longitudine & craſsitudine ceruina, & latitudine excedunt Platycerotis cornua, conſonū eſt corpus animalis Cerui potius quam Platycerotis ſimile eſſe. Vidimus in cœnobio Kyllyngworthenſi, in Anglia noſtra in comitatu VVarwicenſi, vnde depinximus.

De Tragelapho ſeu Hircocerno.

Eſt in Britannia noſtra hoc anno. 1561. peregrinum animal & biſulcum, ex rupibus montanisq;

niſq; locis Mauritaniæ aduenticium, media magnitudine inter Ceruum & Platycerotem: corpore quidem cerui, ſed latere firmiori & promiſsiori, crureq; breuiori & craſsiori : colore item & pilo cerui, quo eſt hibernis horis, ruffo & nigro promiſcuè poſitis : arunco capri ſed diuiſo, ſed in aduerſum recuruo : collo mediocriter quidem longo, ſed craſſo. Sub eo multus & longus villus, per omnem penè eius longitudinem productus, ad genua ferè pendulus : iuba ſetoſa per totam ceruicis longitudinem exporrecta, ſed præcipuè per ſũmos armos tuberi inſtar longi erecta, colore quàm eſt reliqui corporis aliquanto obſcuriori: genibus lõgo & denſo pilo ad poſteriora reflexo per tranſuerſum, ſed callo nullo contectis, credo vt fallentis ſaltus, caſus ve iniurias arceat : vngula priorum pedum exteriori, maiori & longiori : interiore, minori & breuiori. Poſteriorum contra, interiori vngula maiori & longiori: exteriori, minori & breuiori, quaſi vtrobiq; vnam capri, alteram cerui diceres : ſed omnibus cauis, & ſolea ſeu veſtigio carentibus, hoc forſan naturæ conſilio, vt per aſperitates locorum, quibus naturaliter delectetur, firmius figat pedem, dum aſperitas loci vngulam ſubintret. Fœminarum vngulæ, duas aut tres impreſsiones habent, per ſummã lęues diligentius contuenti, quæ maribus deſunt, quaſi fœminis natura aliquid ad delicias atque ornamentum adderet. In vtroque ſexu vngulæ quotannis decidunt, vt in ceruis cornua:

volente natura in vngulis ceruum monſtrare, cũ in cornibus, quæ caprina magis ſunt, non poſſet. Aure breuiori, quaſi capri: oculo, pudendo, teſticulo, & cauda cerui, niſi quòd hęc momento longior eſt. Cornibus arietis ſed nigris, ſed ſuo modo in auerſum reflexis. Per eorum longitudinem mediam producitur linea, duos diſtinguens rugarum vtrinque recuruarum ordines. A ſumma ſui parte, gibba ſunt, ab ima, caua, ſeu reſima, angulis vtrinq; obtuſis. Longa ſunt pedes Rom. duos & digitum vnum: diſtantia qua latiſsimè patent, pes vnus, palmi tres, digitus vnus, & ſemis: qua minimè, vix digiti vnius latitudo eſt. Craſſa verò ad radices in ambitu, pes vnus, pal. ſemis. A digitalis enim (vt dixi) latitudinis diſtantia in principio, ſenſim ſe expandunt in latus & auerſum ad pedem vnũ, pal. 3. digitum vnum & ſemiſſem. Dein ſe reuocant introrſum, ita vt ſumma faſtigia non diſtent niſi pede vno & palmo vno. Cornuum ſitum atque flexum naturalem, contemplare in capite abſoluto à corpore: figuram gibbam & reſimam, in adnato. Longitudo faciei à vertice ad nares extremos pedis eſt vnius & digit. 3: latitudo ad frontem, qua parte latiſsima eſt facies, palmos duos, & digitum vnũ eſt. Altitudo totius animantis eſt, pedum trium & ſemiſs. excepta iuba: longitudo totius à vertice ad caudam, pedũ. 4. eſt & dimidij, ac digitorum duorum. Dentes habet tantum inferiores, & eos ſex, nec defectum dentibus puto. Ruminat vt

cętera

cętera biſulca. Nares nigri ſunt, à quibus labrum ſuperius diuiditur linea nigra perpẽdiculari. Mite animal eſt, petulans & laſciuũ, moribusq; reliquis ſimilius hirco quàm ceruo : pręruptis æditisque locis atque tectis gaudens & inſultans, vnde ſe pręcipitare in cornua aiunt naturaliter, vt ijs fracto prius caſus aut ſaltus impetu, anteriora genua corpus poſtea excipiant. Curſu valet, ſed ſaltu magis. Memoratæ enim altitudinis loca ſaltu ſcandit. Fœminæ maribus multo ſunt minores, cornutæ etiam & villoſæ gutture atque collo, ſed non ita magno, longo, & reflexo cornu, nec ita denſo & longo villo, vt mares. Veſcitur fœno, pane, furfure triticeo, auena, & herba. Ego Tragelaphum puto. Vulgus & qui ex Mauritania aduexerunt, ouem Barbaricam vocant, cum tamen nihil habet commune cum oue. Quidam rurſum ceruum Barbaricum, qui rectius ſentire mihi videntur, cum ex dimidio poſteriori, ſimilior cerùo ſit : ex anteriori, magis capro. Fœtus pariunt ſingulos.

De Bucula Ceruina.

Ex Mauritanię deſertis locis aduectum ad nos eſt animal biſulco veſtigio, magnitudine ceruæ, forma & aſpectu inter ceruam & iuuencam : vnde ex argumento voco Moſchelaphum, ſeu Buculam ceruinam. Capite & aure longa atque tenui, tibia & vngula gracili vt ceruæ, ita vt ad celeritatem videatur factum animal. Cauda pedali longitudine

& paulo amplius, forma, vaccinæ caudæ quàm ſimillima : ſed breuitate, accedens propius ad ceruinam : quaſi natura ambigente ceruæ ne eſſet an vaccæ : per ſuperiora ruffa & lęuis, per ima nigra & hirta. Colore corporis fuluo, ſeu ruffo vndique, pilo ſeſsili cutiq; æquato, in fronte ſtellatim poſito, at ſub cornibus per ambitum erecto. Cornibus nigris, in ſummo lęuibus, cętera rugoſis, rugis ex aduerſa parte, ſibi vicinioribus : ex auerſa, ad duplam aut triplam latitudinem à ſe diductis. Ea cornua primo ſuo ortu digitali tantum latitudine diſtantia, paulatim ſe dilatant ad mediam vſque ſui longitudinem & paulo vltra, qua parte diſtant pal. 3. Rom. & ſemiſſem. Tum ſe reducũt leuiter, & recedunt rurſus in auerſum, ita vt extrema cornua non diſtent niſi pal. 2. digit. 3. & ſemiſsis interuallo. Longa quidem ſunt ped. j. & pal. 1. craſſa vero in ambitu ad radices. pal. 3. Caput à vertice, qua parte linea nigra inter cornua diuiditur, ad extremos nares, longum eſt ped. 1. pal. 2. & digit. 1: latũ, qua eſt latiſsimũ, in fronte videlicet paulo ſupra oculorum regionem. dig. 7: craſſum in ambitu, qua maximum eſt, ped. 1. & pal. 3. Dentes habet octonos, ordine caret ſuperiori, & ruminat. Hubera ſunt duo, corpori æquata, quo conſtat iuuencam eſſe, nec dum fœtam. Placidiſsimum animal eſt & tractabile, ludibundumque, ſaltu valens atque curſu. Quibuſuis per famem veſcitur : pane, formagine, carne ſalita, fœno, herba, & quouis oblato. Vſus eius eſt

in

in venatione, caroq; dulcis. Contemplare imaginem accuratè factam, ita vt viuam diceres ſi ſpiritus adeſſet, ſed per maciem depictã triduo ante mortem. Ex quo ſcire licet habitiorem fuiſſe per valetudinem buculam hanc ceruinam.

De Hippelapho, ſeu Equiceruo.

Noruegia in noſtrã Britanniam animal quoddam tranſmiſit, ſui quidem generis, ſed mixtæ formæ. Nam corpore compacto, crure longo atq; gracili, vngula bifida, cauda breui, ceruum eſſe diceres: capite & aure Mulum, cornu Dorcadem, labro ſuperiori propenſo alcem ferè, iuba equum, niſi quòd tenuior & erectior ea eſt quàm equi. Peculiariter habet ab armis ad caudam per omnem ſpinæ longitudinem pilum eleuatum leuiter, aruncum ſub fauce promiſſum, & in eo palear pendulum, pilum per armos longiuſculum obliquo aſſenſu, collum breuius quàm pro corporis modo. Eam ob rem cum vel herbam carpit, vel panem proiectum tollit, vel potum ex vaſe aut vado ſumit, in genua procumbit. Cornua in hoc genere mari tantum, non è ſummo capite erecta, ſed è medio ferè capite ex vtroq; latere paulo ſupra oculum enata, & in latus exporrecta, aſpera & tuberoſa vt ceruis, nuſquam lęuia, niſi in ſummis proceſſuum faſtigijs, & qua decurrunt venæ, ad tegumentum villoſum per teneritudinem nutriendum in longitudinem productæ. Minus tamen aſpera ſunt à primo proceſſu ad ſecundum in an-

teriori parte, & rugis potius quàm tuberculis conſpicua. Eadem ad dimidiam ſui longitudinem, recta tendunt, inde in ſublime ſenſim recuruantur. Vtrumq;, proceſſus tantum tres facit, quorũ humiliores bini in aduerſum ſpectant, ſublimiores ſinguli cœlum. Euenire tamen ſolet, vt vel inopia pabuli, vel morbo, (vt cuſtodes retulerunt & ipſe vidi) ſiniſtrum cornu duos tantum exigat proceſſus. Longa ea ſunt pedem Romanum vnũ cum ſemiſſe, & digitum vnum cum ſemiſſe. Craſſa ad radicem, palmos Romanos duos integros. Summus vnius cornu proceſſus, diſtat à ſummo alterius, pedibus Rom. tribus, & digitis tribus: vt & infimus ab infimo, pedibus duobus. Metior à faſtigijs. Colore ſunt & denſitate ſubſtantiæ, ceruinis quàm ſimilima. Pendunt vna cum ſicca, dimidiata, rupta, & ſpongioſa fronte, libras quinq; cum ſemiſſe & vncię dimidio. Cum libram dico, vncias ſedecim intelligo. Decidunt quotannis vt ceruis Aprili menſe. Caua enim non ſunt. Frontis ſpacium inter cornua, palmorum duorum Rom. cum ſemiſſe eſt. Eminens caluæ pars, quæ inter cornua eſt, à poſteriori parte caua eſt. In ea cauitate cerebrum erat poſitum, diſcenditque ad mediam oculorum regionem. Eam in ſceleto a. & b. literæ indicant. Dens vt ceruis, ſed equino maior, & in maxillaribus per interiores ſulcos, ſed ſumma ſua parte, denticulus acutus aſſurgit, ne quid eò cibi inconfectum delabatur. Colore id animal eſt per adoleſcentiam, murino aut aſinino: per

pro-

prouectam ętatem, fuſco, ſed magis per extremas totius corporis margines : pilo lęuiſsimo, cruris maximè, niſi ſub ventre, in intimo & ſummo crure, imo & ſupremo collo, pectore, armo atque ſpina. Proceritate eſt, duodeuiginti palmorum vulgarium & digitorum trium. Multo velocius equo eſt. Fœmina ſingulos peperit in Britannia: aiunt tamen geminos parere. Caro illi nigra eſt, & fibra craſſa atque longa vti bubus : pręparata tamen vt ceruina, atque in furno cocta, in cibo ceruina eſt ſuauior. Veſcitur herba, ſed rarius apud nos, eo credo ingenio quo equi, qui cum panem poſſunt, fœnum nolunt. Folio, cortice ex arbore, pane & auena lubentius. Priora vel ad triginta pal. vulgares excelſa, naturali corporis poſitura carpit. Si quid ſit eo excelſius quod affectat, erigit ſe in poſteriores pedes, & prioribus in arborem aut maceriem innixum, vt ſolent capræ, vel ſupra fidem extento ore detruncat : tanta eſt animalis proceritas & altitudo. Bibit aquam, bibit & alam ſeu beram auidiſsimè pariter & copioſiſsimè, idque ſine ebrietate. Sunt qui vinum dedere, ſed id ſi prolixius hauſerit, imitatur vitium ebrietatis. Placidiſsimum animal eſt, ſi cicuretur: alioqui ferox admodum, & humanum genus perſequens, ſi non aſpectu, at odore, quo maximè pollet, & cane certius. Quamobrem qui per viuaria regia illi pręficiebatur, ſingulis annis ſerra diſſecabat cornua. Quem comprehendit, calcibus deturbat, & ſi eques eſt, etiam equum. Quem

non

non ante conſpectum, odore pręſenſerit, voce prodit propemodum claré grunnientis ſuis. Orbum ſua fœmina, mulieres valde affectat, & quaſi ſexum noſſet, pudendum denudat. Id habet inſtar ceruini. Vngulam eius aduerſus morbum caducum valere creditur. Hoc animal Noruegia Elend & Elke nominat, ſi bene externa vocabula noſtri ſonant. Equidem Hippelaphum ſeu Equiceruum cum Ariſtotele & Alberto magno dicerem. Hic enim Muli caput, atq; aures habere dicit equiceruum. Ille iubam tenuem à capite ad armos protenſam, aruncum peculiarem à gutture pendulum, & Dorcadis cornua geſtare ſcribit Hippelaphum. Alcem eſſe non putem: cum Alci nec crura flexa ſed rigida, nec cornua his ſimilia, nec in armis iuba ſit apud veteres, ſi bene memini. Minus Hippardium crediderim, cum pręſertim fœmina cornibus careat, & mari aruncus ſit: quæ in Hippardium non cadunt. Tragelaphum eſſe dicere, vetant & Dorcadis cornua, & Muli caput. Adiungam veram imaginem,& ſeorſum capitis Sceleton vnà cum ſuturis vt erant naturaliter, quo certius quæ ad capita pertinent, cernantur omnia.

De dama Plinij.

Damam Plinij ex caprarum genere eſſe, indicat pilus, aruncus, figura corporis, atque cornua: niſi quòd his in aduerſum adunca, cum cęteris in auerſum acta ſint. Capræ magnitudine eſt, & colore

lore Dorcadis. Plinij & Romanorum eſſe, indicio eſt, quòd Romæ in columna quadam marmorea & triumphali ſuperſtite adhuc, cum anno domini 1543. eſſemus Romæ, inſculpatur, & cum Pliniana deſcriptione conueniat.

De oue Arabica μακρονέρκῳ.

Ouis Arabica paulo maior noſtra eſt vulgari, eodē tamen quo noſtra vellere & figura corporis, ſed colore paulo obſcuriori. Tantum tibię & prima facies ruffeſcunt modicè. Cauda lōga eſt cubitos tres. Hinc μακροκερκὸν voco. Hanc naturaliter per terram trahit ouis. At ne attracta teratur in terram & exulceretur, excogitarunt paſtores, caudæ poſtellum (ἁμαξίδια Gręci dicunt) ſubdere, & illi caudam alligare. Veſcitur herba, carne, piſce, pane, caſeo, & quibuſuis, id docente fame in naui, cum aduecta ad nos eſt ex Africa in Britanniam. Herodotus in Thaleia ſcribit, non alibi viſum hoc, aliudq́ue genus πλατυκερκὸν (quod hic ſubijciam) quàm in Arabia. Sunt in Arabia (inquit) duo ouium genera, admiratione digna, neq; alibi vſquam viſa: Alterum, caudam gerit tricubitali longitudine: alterum, cubitali latitudine. Eam ob rem πλατυκερκὸν Arabicam iſtã nominare libuit. Ariſt. tamē in Syria progigni ſcribit hoc genus ouium latæ caudæ lib. de hiſtoria animalium octauo, in hæc verba: ἐν δὲ τῇ

Συρίᾳ τὰ πρόβατα τὰς οὐρὰς ἔχει τὸ πλάτος πήχεως: & Plinius Ariſtotelem imitatus lib. item octauo, cap. 48. Syriæ cubitales ouium caudæ (inquit) plurimumque in ea parte lanitij. Mores habet cęterarum ouium.

De oue Arabica πλατυκέρκῳ.

Ex Arabicarum genere ouis hęc eſt Tartarica, vulgaris quidem ſuo orbe atque loco, ſed noſtro incognita & inuſitata, vulgari noſtro arieti, non teſticulis & repandis cornibus ſolũ, ſed totius corporis forma quàm ſimillima, niſi quòd duplo ferè maior noſtro eſt, nareſq; habeat aquilinas, poſteriorum item pedum vngulas exteriores interibus multo longiores, & caudam ſine oſſe, cubitali latitudine, ad grauitatem (puto) duodecim librarum & amplius, paulo vltra clunes prominentem, cuius extremæ latitudinis partes ita attenuantur, vt clunibus ab vtroque latere affixæ, accomodatius adęquentur. Natibus hęc inſternitur, nuſquam à corpore abſoluta, niſi in ima ſua parte, qua excrementum animalis redditum decidit. Qui locus pugni ſeu minus contractæ amplitudinis eſt, & veluti meatus excrementi veſtibulum. Ita ea cauda facta eſt, vt natura videatur reliqui corporis cutẽ paulo vltra clunes produxiſſe, vt, inuoluta prius illa cute pinguetudine, reducat eam poſtea ad nates reliquaq; fęmora contegenda. In ſummo tegitur illa vellere piloſo, multo, atque denſo, ita vt cauda non eſſe videatur, niſi con-

contrectes manibus & ſubleues. Tamen quicquid prominet vltra regionẽ cluniũ, cauda eſt. Ea ſubtus glabra eſt,& lana omni nuda,niſi quòd in eius extremo & medio margine interiori, neuus quidam cutaneus , ſeu acrochordon lanuginoſus, digitali ferè craſsitudine ſed non longitudine propendeat, ſub aſpectum non cadens niſi caudã latam eleues. Eum cuſtodes caudã putant. Caudæ ſubſtantiam quidam pinguitudinem,quidam carnem glanduloſam, vt eſt vaccarum huberum, eſſe autumant. Diſcrimen diſcam in morte animalis. Ouis, mas eſt ſeu aries,vellere tectus multo, piloſo, profundo & denſo, ad genua fere promiſſo. In colore per omnia melino obſcurè ruffeſcit, niſi media facie qua albeſcit, & vtroque corporis latere, media ſua parte , qua griſea eſt , & in imo ventre, quo pallet . Altitudo animalis , duorum pedum Romanorũ eſt, palmorum trium, & digitorum duorum : longitudo à vertice ad extremã caudam, ped. 4. & digit. 5 : craſsitudo per ambitum velleris, ped. 5 . & palmi vnius eſt . Facies à vertice ad extremas nares,pedis eſt vnius & digiti vnius. Cornuum radices iunctæ ſunt, poſitæq; medio loco inter verticem & oculos. Eo ſunt colore cornua, quo cęteris ouibus , per conuexum magis quàm cauũ rugoſa : longa ped. 1. dim. & digit. 1. Aures fulueſcunt vt & tibiæ,antrorſumq; per medium cornuũ flexum proſpectant. Ruminat, caretque dentium ordine ſuperiori, vt cęterę oues, inferioribus quinque tantum exiſtentibus.

Vox item ouis eſt, ſed grandior, vt ex amplo pectore. Manſuetum animal eſt & tractabile, eiſdemque moribus quibus cęteræ oues. Equidem, ex vero illo ouiū Arabicarum genere puto quod πλατυκερκόν Herodotus dixit, quòd latitudo caudæ tantum ſit ſine longitudine, etſi ex Tartaria productum ſit.

De Bonaſi cornibus.

Incidi in caput vaſti cuiuſdam animalis (mi Geſnere) cui nudum os capitis vnà cum oſsibus, quæ cornua ſuſtinebant, grauiſsimi ponderis erant, & iuſtum ferè attollentis onus. Quorum curuatura ita ſe promittit, vt non recta deorſum vergat, ſed obliquè antrorſum. Quod quia videri nequit in facie proſpiciente, curaui vt appareret in auertente in latus. Spacium frontis inter cornua, palmorum Romanorum trium eſt cum ſemiſſe. Longitudo oſsium cornuum, pedum duorum, palmorum trium, & digiti ſemiſsis eſt. In ambitu, vbi capiti iunguntur, pedis vnius & pal. ſemiſsis ſunt. Huius generis caput aliud VVaruici in caſtello vidi anno domini. 1552. quo loco magni & robuſti Guidonis, comitis olim VVaruicenſis, arma ſunt. Cuius cornuum oſſibus ſi ipſa cornua, quæ dempta erant, addas, multo fierent longiora, & alia figura atque curuatura. Eo in loco etiam vertebra colli eiuſdem animalis eſt, tanta magnitudine, vt non niſi longitudine trium pedum Romanorum & duo-

rum

rum palmorum cum ſemiſſe circundari poſsit. Aeque & ad id animal pertinere exiſtimo omoplatam illam, quæ viſitur catenis ſuſpenſa è porta ſeptentrionali Couentriæ, cui vt nulla ſpina eſt, (ſi bene memini) ita lata eſt ima ſua parte pedes tres, digitos duos: longa ped. 4. palm. 2. Ambitus acetabuli quod armum excepit, pedum trium eſt, & palmi vnius. Circundat os integrum, non niſi pedum vndecim, palmi vnius longitudo & ſemiſsis. In ſacello magni Guidonis comitis VVaruicenſis, quod poſitum eſt nõ amplius mille paſs. VVaruico oppido, ſuſpenditur coſta huius item animalis (vt ego quidem reor) cuius ambitus quo loco minima eſt, palmorum trium eſt: Longitudo, ſex pedum cum dimidio. Sicca ea eſt, & in extima ſuperficie carioſa, pendit tamen lib. 9. cum ſemiſſe. Ex vulgo pars, apri eſſe coſtam putat, à Guidone occiſi: pars, vaccæ quæ prope Couentriam in foſſa quadam commorabatur, multis infeſta. Quam poſteriorem opinionem ad verum propius accedere puto, cum Bonaſi forſan eſſe poſsit, aut vri. Multa huius generis animalia olim fuiſſe in noſtra Anglia (ſilueſtri olim & nemoroſa Inſula) veriſimile eſt, quòd nobis adhuc pueris multus vſus erat huiuſmodi animaliũ cornuum in menſa ſolennioribus epulis loco poculorum, vt olim vri cornuum in Germania ad eum vſum, referente Cęſare in commentarijs de bello Gallico libro ſexto. Suſtinebantur pedibus ex argento tribus, & ab oris item argento concludebantur, vt

ibi. Sic quoq; olim qui cultui ſtudebant, dentibus marinantium belluarum inſigniebant ęnſium capulos. Candicabant enim ad eburneam claritatem. Nam pręcipua viris gloria ſemper fuit in armorum nitela. Iam vero non niſi auro & argento fulgent hęc.

De Sciuro Getulo.

Sciurus Getulus coloris eſt mixti ex rufo & nigro. Eum ab armis ad caudam per latera & dorſum albæ fuſcæq; lineæ, alternatim certis diſtinctæ interuallis, decentiſsimè depingunt. Idem aliquibus fit in colore ex albo & nigro, reſpondentibus etiam in cauda lineis: niſi ſi quando expanſa cauda propter pilorum raritatem eædem diſpareant. Venter illi cœruleum colorem imitatur in albo poſitum. Paulo minor is eſt vulgari Sciuro. Nec aures extantes habet, vt ille: ſed depreſſas magis & ferè capiti ęquas, orbiculares, & per cutis ſuperficiem deductas in longum. Caput, Ranæ ferè eſt. Cętera ſimilis vulgari Sciuro. Nam figura corporis eadem, eadem natura pili, mos idem & viuendi ratio. Cauda ſe contegit more cęterorum Sciurorum. Cuius imago ad viuum depicta eſt & expreſſa. Nam è Getulia (quam hodie vocant Barbariam) à mercatore quodam aliquot viui ad nos allati ſunt, vtriuſque, quem dixi coloris. Eos ad delicias alimus, & extra omnem controuerſiam Sciuri ſunt. Nam (vt dixi) & mores, & magnitudo, & viuendi genus, & vox, &

vſus

vſus caudæ, & erecta inſeſsio quando eſt, & cętera reſpondent. Tantum ſocordia differt. Eſt enim tardum & pigrum animal, meticuloſumque, neque ea viuacitate & agilitate qua noſtri valet aut ſaltu, vix auſum de menſa aut ſcamno humili deſilire. Frigoris quoq; impatiens eſt. Quo ſit vt ſole locisq; gaudeat calidis. Veſcitur nucibus, amygdalis, pane & ficu, vt & carnibus quoque auidiſsimè. Ego depingendum curaui extenta cauda, ne corpus adumbraretur, caudaque, qualis ea eſſet & colore & figura, oſtenderetur.

De Saguina.

Saguina animal eſt paruum, ſoricis magnitudine, aut non multum ſupra modum puſilli cuniculi, aut arctomyos iunioris (vtriuſque magnitudinis vnum vidi) colore griſeo, barba fulta & obſcure cinerea, cauda ſoricis operta pilo, pedibus Sciuri, facie cepi ſeu ſatyri penè, aure orbiculari, patente & humili, veſtita pilo intus nigro, foris candido, & moribus caudatæ ſimiæ. Mulieribus noſtris in delitijs eſt. Viuit vuis paſsis, pane, ficubus, pomis atque pyris.

De Cercopitheco vario.

Habemus iſtic apud nos ex Mauritania Cercopithecum quendam, quem vocamus Barbaricum, ſeu mamonetum varium, colore dorſi & lateris viridi, frequenti hinc inde inſerto pilo griſeo ſeu melino. Ventre mento & barba (quam habet

habet lunatam) candidis, facie & tibijs nigris, naſo albo: cętera, alijs Cercopithecis ſimilem. Ex minore genere Cercopithecorum eſt, magnitudine videlicet cuniculi minoris. Deſcripſiſſe ſatis eſt, cum figura corporis cęteraq; lineamenta cęteris Cercopithecis nulla in re differant.

De Chamæleonte.

Chamęleon, animal eſt quadrupes, macrum & gibboſum, capite galeato, corpore & cauda lacertæ maioris, ceruice penè nulla, coſtis plus minus ſedecim, obliquo ductu ventri iunctis vt piſcibus: prioribus cruribus brachijs humanis, poſterioribus cruribus hominis parum lacertoſi & figura & flexu quàm ſimilimis: pedibus, manus hominis ad carpum vſq; diuiſas ſingulariter imitantibus, ſed ita, vt in prioribus pedibus, auricularem & medicum digitum à cęteris diuidi, in poſterioribus, auricularem medicum & medium ab alijs ſeparari intelligas. Cum enim digiti tantum.5. ſunt, in prioribus pedibus interius, digit. 3. ſunt,exterius. 2. In poſterioribus contra,interius duo, exterius. 3. exiſtunt. Os illi, hiatus eſt magnus, ab acuto in latum ſe diffundens, dentium locis oſſe perpetuo, & eo leuiter ſerrato, tantaq; labra, quantis poſsit illud contegi. In ore lingua eſt acuta, cuius ima pars os eſt, ſumma, laxum & apertum marſupium primo aſpectu. At ſi educas, corpus longum eſſe videtur ad inſtar pyramidis, palmi vnius Romani longitudine. Ea iacu-

iaculata, & magna celeritate vibrata, ad muſcas capiendas vtitur: cumq́ue reducit, ita in ſe redit ea, vt latior eius pars anguſtiorem perpetuò excipiat, & pręter baſim (in qua reliquum iam eius corpus totum veluti in patente marſupio recumbit) nihil conſpiciatur. Inteſtina habet piſcium more in ſpiras ſimplices conuoluta, & excrementum in eis molle atque nigrum. Vnde ſcire licet non rore, non aere ſolum viuere. Meatus excrementi eo loci corporis poſitus eſt, quo clunibus cauda iungitur. Ventri hępar ineſt, crocei plane coloris. In ſummo pectore duo erant corpuſcula carnea colore ſanguineo, ſed exigua, vt tubercula. Eorum alterum cordis figuram repręſentabat: alterum, pulmones eſſe non videbantur nec ſubſtantiæ ratione nec figura. Quid autem eſſent, nō intelligo. Oculorum loci caui ſunt, & per ſumma atque extima veluti ſuggrundijs per oras ſerratis defenſi. In eis oculi eadem cute contecti ſūt, qua reliquum corpus: nec diuiſa ea parte cutis eſt in palpebras, vt in alijs animantibus, ſed circumducta totis penè, vt palla gēmis, niſi qua per exiguum foramen è medio proſpiciunt. Id autem officij pręſtat illis cutis, quod in alijs animantibus muſculi. Ea enim ducit ac reducit in hanc aut illam partem quo velit aſpectu internum oculum. Neque enim vt alia animalia motu muſculorum immotis palpebris oculum mouent, ita & hoc immoto illo tegumento. Per eius foramen pupilla nigra cernitur, & circa eam aureus circulus

reſplendens penitius conſpicitur, maximè cũ cœlum ſuſpicit. Ab extremo oculi tegumenti orbe ad pupillæ foramen, ſex lineæ croceæ ęquis interuallis in ortu diſtinctæ ita ducuntur & coarctantur ſenſim, vt meridianæ illæ lineæ, ab æquatore ad polum alterum ductæ. Galeam ſpinæ iungit aſſurgens cuticula,& ex vtroque galeæ latere,cutanea duo corpora breuem ceruicem contegunt. Cutis aſpera eſt, & veluti minimis vnionibus vndique conſita, maximè per ſummam ſpinam & imum ventrem. Vtrobique enim veluti filum quoddam vnionum per mediam corporis longitudinem, quàm ceteris partibus maiorum ducitur: per ſumma, à capite ad caudam: per ventrem imum, ab extrema maxilla inferiori ad caudam.Cauda teres eſt,à ſummo gracileſcens ad extremum, ęqua cum toto corpore longitudine, ſi caput demas,tota veluti ex vnionum circulis conſtituta. Longitudo vniuerſi noſtri Chamęleontis, erat iuſti pedis Romani. Latitudo, à ſumma ſpina ad imum mediumque ventrem, duorum digitorum Romanorum & vnius quarti. Recentis adhuc atque viui animalis corpus ſucculentum eſt & æquabile,niſi coſtarum regione, & galeata parte, quæ leuiter extuberant, econtra quàm in ſiccis ſceletis, vbi omnia inęqualia ſunt. Color viuis eſt, qui rei cui eſt proximus,in quem ſe nouit naturaliter commutare. Hinc prouerbium Chamęleonte mutabilior. Etſi ſunt qui dicant ſe obſeruaſſe duos tantum referre colores, alio lucente

ſole,

ſole, alio per opacum. At mortui iam color, totus pallidus eſt, ſed magis per ima & intima, conſperſus per ſumma & extima (maxime in ſpina & cauda) aureis maculis, crebris & maioribus ſeu oblongis orbiculis, ita ſpinæ incumbentibus, vt facci aſinis, ſed per interualla: per ima & intima, cęruleis magis & minoribus veluti punctis, ſub faucibus quàm alibi crebrioribus, & veluti per quincuncem diſpoſitis. Innocens animal eſt & tardum, placidum & tractabile. Tarditatem greſſus, celeritate vibratæ linguæ penſauit in vitam. Hoc præ cęteris habet proprium, vt cum ſole occidat atque oriatur, ita vt quam corporis poſituram occidens ſol reliquerit, eandē oriens excipiat, ſiue de ramo, altero tantum pede, pendeat, aut in ventrem humi pronus incumbat, aut alicui rei duobus pedibus, reliquis ſublatis, innitatur, aut alia quacunque forma. Interea temporis, mortuus planè videtur omnibus. Hiatus illi ęternus, ſine vllius vſus miniſterio. Hęc nos obſeruauimus in viuo & mortuo, quem domi noſtræ diu aluimus.

Hactenus de quadrupedibus: nunc de auibus pauca illa proferemus, quæ ad te (Geſnere) dedimus.

De Haliaeto.

HAliaetos, id genus aquilæ eſt, quod ex mari lacubusq; prędam quęrit, vnde nomen inuenit. Is magnitudine Milui eſt, capite albis & fuſcis diſtincto lineis, vt melino: roſtro aquilino: o- *De auibus.*

culis in medio nigris, in ambitu aureis: lingua ferè humana, niſi quòd ad radicem vtrinq; habet appendicem: colore per ſumma aſturis, per ima albo: gutture maculis notato ruffis vt & ventre, pectore medio pure candido: crure craſſo & ſquamoſo: pede vncungui & cęruleo: digitis quatuor, per ſuperna ad dimidiam longitudinem etiam ſquamoſis, ad reliquam inciſis, per inferna aſperis & aculeatis tenacitatis cauſa: & his tam validis, vt flexos vix vlla vi extendas. Prędator is eſt piſcium, diſcuſsis decidentis corporis impetu aquis, ex eiſque viuit. Et quamuis ex piſce viuat, fidipes tamen eſt vtroque pede, non altero palmipes, vt vulgus putat. Giraldus Cambrenſis libro de Topographia Hiberniæ, vbi de auibus biformibus agit, hunc Aurifriſiũ vocat: & altero pede aperto & vnguibus armato eſſe, altero clauſo cum vulgo ſcribit. Supra magnitudinem corporis alæ longitudo eſt, quæ ad pedes Romanos duos & digitos vndecim extenditur. Inoleuit opinio iſtic apud noſtrum vulgus in Britannia, eam ineſſe vim naturalem huic aui, vt quem conſpexerit piſcem, eum ſe quàm mox reſupinare & conuertere, atque ad ſummam aquam aſcendere, in eaque fluitare vt ſopitum, quo facilior pręda ſit volanti. Ideoq; eius adeps ſtudioſius aſſeruatur à noſtris piſcatoribus, quòd eandem vim habere creditur. Frequentes ſunt apud nos in maritimis locis & Vecti inſula. Noſtri an Oſprey vocant. Moribus placidus eſt & tractabilis, & famis patientiſsimus.

entiſsimus. Vixit enim ſeptem dies apud me ſine cibo, & in alta quiete: niſi ſi hoc non mos fecit ſed fames, quæ omnia domat. Carnem oblatam recuſauit: piſcem non obtuli, quòd cum ex hoc viuere didici. Caro illi nigra eſt.

De anſere Brendino.

Anſer Brendinus, auis eſt marina, palmipes, figura anſeris, ſed magnitudine paulo infra, capite albo exiguo & curto, ſed roſtro nigro, à quo linea nigra ad oculum vtrumque ducitur, collo fuſco, à pectore ad caudam ex dimidio corpore inferiori albo, coxendice murino (vt eſt Columbæ vulgaris color aut gruis) ex ſuperiori, ad collum fuſco, vt & ad caudam medio inter vtrumq; murino: alis item murinis, cum cauda longitudine paribus, ſed pennis ad extremum obfuſcatis. Cauda nigra eſt ex albo enata, pede nigro & palmato. Gregalis auis eſt & garrula. Ex piſce viuit, frequens apud nos per littora in Britannia. Vulgus Britannorum quod ad littus habitat à coloris varietate a Brendgoſe nominat. Ornithopolæ Londinenſes Bernaclum vocant, cum dicendum putem Berndclacum ſeu Brendclacum, quòd antiqui Britanni atque item Scoti, anſeres marinos, paluſtres & lacuſtres omnes Clakes dicebant, cum tamen hodie corruptè dicimus Fenlakes & Fenlagges, cum dicendum fuit Fenclakes. Varium item colorem, Brend, ſeu per metatheſim Bernd ijdem appellabant. Vnde bernded ſeu brended id ani-

m̃al dicitur, quod in colore murino variegatum eſt albo, vt eſt hic anſer. Non eſt ergo Scotorum Baſſanus anſer, qui in Baſſe Scotorum Inſula nidum ponit atq; oua, à qua nomen habet. In hanc inſulã rupem exiſtentem, nec in ſummo quantam Miluus oberret (vt Poëta dixit) ſed exiguam, venturi ſtato anni tempore anſeres, quo prius ſpeculatu, qua obſeruatione prę miſsis nuntijs vtantur quàm ingrediuntur: quo anni tempore hoc faciant, qua ſolitudine inſulæ, concludentibus ſe incolis ad aliquot dies, donec ſe firmauerint anſeres, ne abigant, quanta multitudine atq; denſitate inuolent, ſic vt in ſerenitate ſolem adimant, quot piſces afferant, quot oua pariant, & quantos fructus in annos ex eis anſerumq; plumis atq; oleo percipiant inſulani (nam Pupinorum pinguedinem habent atq; guſtũ) longum eſſet recenſere.

Anſer Baſſanus.

De Anate Indica.

Eſt apud nos ex India anas, eadem planè corporis figura, eodem roſtro & pede quo vulgaris, ſed ex dimidio maior ea & grauior. Caput illi rubeſcit vt ſanguis, & bona pars coniuncti colli à poſteriore parte. Id totum calloſa caro eſt, & inciſuris diſtincta: quaq; ad nares finit, carunculam demittit à reliqua carne figura ſeparatam, qualis cygnis eſt, roſtro coniunctam. Nudum plumis caput eſt, & ea quoque colli pars quæ rubeſcit, niſi quòd in ſummo capite criſta eſt plumea atque candida, per totam capitis longitudinem protenſa:

ſa: quam, cum excandeſcit, erigit. Sub oculis ad roſtri initium per inferna, inordinatæ maculæ nigræ carni ſunt inductæ: & vna atq; altera à ſummo oculo ad ſuperna eleuatæ. Oculus flaueſcit, ſeparatus à reliquo capite circulo nigro. Sub extremo oculo in auerſum macula eſt ſingularis, ſeparata à cęteris. Roſtrum totum eſt cœruleum, niſi quòd in extremo macula nigreſcit vna. Pluma illi per totum colli proceſſum reliquum, alba. Qua corpori collum iũgitur, circulus eſt plumeus niger, rara pluma alba, maculoſus & inęqualis, per ima anguſtior, per ſumma latior. Poſt eum per totum imum ventrem pluma alba eſt: per ſummum corpus, fuſca, ſed ab circulo illo nigro pluma alba in ſummo diuiſa. Extremæ alæ atque cauda cum ſplendore vireſcunt, vt Cantharides. Tibiarum cutis fuſca eſt, inciſuris leuibus per circuitus ducta. Membrana per interualla digitorum pędis palleſcit magis, vna atque altera reſperſa macula fuſca, incerta lege diſpoſita, niſi in interuallo ſiniſtri pedis, vbi ſex per digiti extremi longitudinẽ diſponuntur. Tardo gradu incedit propter corporis grauitatem. Vox illi non qualis cęteris anatibus, ſed rauca, qualis faucibus humanis catarrho obſeſsis. Mas maior eſt quàm fœmina. Ea ſimilis mari eſt, niſi quòd non ita variegato corporis colore eſt. Viuit ex cœnoſis aquis, & alijs quibus cętera vulgaris anas gaudet.

De

De Anate Turcia ſiue Indica altera.

Anati quidem ſimilis eſt quæ Turcica ſiue Indica dicitur, ſed quantitate & magnitudine corporis anſerem ferè diceres. Tota eſt candida, niſi quòd roſtrum, tibiæ, atque pedes rubent, genæq; item calloſa carne, & roſtri tuber ſupra nares. Caro illi dulcis eſt, & vox ſibilus. Sunt eius generis quędam, colore albo & nigro variegatæ. In aqua viuit, locisq; gaudet cœnoſis vt cęteræ anates.

De Pica marina.

Pica marina (vt noſtrum vulgus nominat) paulo maior eſt terreſtri, coloris quidem varietate in corpore ſimilis, ſed colore pedis, digitorum numero, inciſuris, cauda atque roſtro admodum diſsimilis. Nam pes rubet, & digito poſteriori deſtituitur, nec inciſuras habet is & tibia, ſed impreſsiones quaſdã, piſcium ſquamis quàm ſimillimas. Fiſſus eſt, ſed ita in digitis vtrinq; luxuriat cutis, quemadmodũ in fulicis penè, vt ad natandũ quoque pes factus videatur. Auis eſt Amphibios. Caudam curtam habet, roſtrum longum atq; tenue, perpendiculariter latum, non teres, colore in ſummo ad caput rubrum, per reliquum pallidum, nec eſt in fine acutum, ſed obtuſum id. In menſa grata auis eſt.

De gallina Getula domeſtica.

Gallina Getula domeſtica, paulo minor noſtra

eſt,

eſt, colore in ſupernis obſcurè ruffa, in infernis pallida, pluma capitis incompoſita & erecta, criſta ſerrata, humili, ſimplici, carnea: gutturoſa magis perpetuò, quàm noſtræ cum glociunt: tibijs pedibusque plumoſis, maximè per exteriora & poſteriora vt columbis, ne per interiores plumas greſſus impedirentur: cętera vt vulgaris.

De Meleagride.

Meleagris pulcherrima auis eſt, magnitudine corporis, figura, roſtro, & pede Phaſiano ſimilis: vertice corneo, in apicem corneum à poſteriori parte pręcipitem, in anteriori leniter accliuem eleuato, armatus. Eum natura voluiſſe videtur inferiori capitis parti tribus veluti lacinijs ſe promittentibus committere atque deligare: inter oculum & aurem vtrinque vna, & in fronte media item vna: omnibus eiuſdem cum vertice coloris: ita vt inſideat capiti eo modo, quo ducalis pileus illuſtriſsimo duci Veneto, ſi quod iam aduerſum eſt, auerſum fieret. Rugoſus is eſt: inferius, per circuitum: qua ſe attollit, in directum. In ſummo collo ad occipitium naſcuntur erecti quidam atque nigri pili (non plumæ) in contrarium verſi. Oculi toti nigri, æquè & in orbem palpebræ atq; cilia, ſi maculam in ſumma & poſteriori parte ſupercilij vtriuſque demas. Imum caput per longitudinem vtrinque caro quędam calloſa colore ſanguineo occupat, quæ ne propendeat veluti Galli gallinacei palea, vt replicaretur natura

voluit, & auerſo ductu in duos proceſſus acutos à capite liberos finiret. Ex hac carne attollunt ſe vtrinque carunculæ, quibus nares in ambitu veſtiuntur, & caput in anteriori parte à cętero roſtro pallido ſeparatur. Harũ ad roſtrum margines inferiores, replicantur etiam leuiter ſub vtroque nare. Quod inter verticem & carnem eſt à dextra & ſiniſtra parte, album deplume eſt; leui cœruleo mixtum. Color verticis atque apicis, idem prorſus eſt cũ colore dactyli. Tibiæ nigræ ſunt, & in anteriori parte, ſquamoſa inciſura duplici notatæ: in poſteriori nulla, ſed leues, & veluti punctis quibuſdam ſui coloris reſperſæ. Color illi ſub faucibus exquiſitè eſt purpureus: in collo obſcurè purpureus: in cętero corpore per ſumma contuenti, qualis conſurgit ſi album & nigrum pollinem vtcunque tenuiter tritum, colori fuſco rarius aſpergas, nec tamen commiſceas. Tali colori maculæ albæ ouales aut rotundæ per totum corpus ineſſe viſuntur, per ſumma minores, per ima maiores, comprehenſæ interuallis linearum (vt apparet in plumarum compoſitione naturali) quæ ſe mutuo interſecant obliquo hinc inde ductu, per ſumma tantum corporis, non item per ima. Id non ex toto corpore ſolum deprehendes, ſed ex ſingulis auulſis plumis. Superiores enim, obliquis lineis ſe mutuo interſecantibus, aut, ſi mauis, orbiculis quibuſdam ex albo & nigro (vt dixi) polline confectis, & per extremitates coniunctis, vt in fauis aut rhetibus, maculas ouales

aut

aut rotundas albas in ſpacijs fuſcis comprehendunt: inferiores non item. Vtręq; tamen ſimili lege poſitæ ſunt. Nam in alijs plumis, ordine ita iunctæ ſunt, vt ferè triangulos acutos faciant: in alijs, vt oualem figurã repręſentent. Huius generis ordines tres aut quatuor in ſingulis ſuis plumis ſunt, ita vt minores in maiorũ complexu reponantur. In extremis alis & in cauda, rectis lineis ęquidiſtantibus procedunt per longitudinem maculæ. Inter gallum & gallinam vix diſcernes, tanta eſt ſimilitudo, niſi quòd gallinæ caput totum nigrum eſt. Vox illi eſt diuiſus ſibilus, non ſonorior, non maior voce coturnicis, ſed ſimilior voci perdicis, niſi quòd ſubmiſsior ea eſt, nec ita clara. Curſu velox eſt.

De Morinello.

Morinellus, auis nobis cum Morinis communis, ſtulta admodum eſt, ſed in cibis delicata, eóque apud nos in ſummis delitijs atque pretio eſt. Imitatrix auis eſt. Ideo, vt Scops & Otus ſaltandi imitatione, ita hęc noctu ad lumen candelæ pro capientis geſtu capitur. Nam ſi is expandit brachium, extendit & illa alam: ſi is tibiam, & illa itidem. Breuiter quicquid gerit auceps, idem facit & ales. Ita humanis geſtibus intenta auis, ab aucipe decipitur, & rhete obuelatur. Auis parua eſt, magnitudine Sturni, tribus tantum digitis anterioribus, poſteriori nullo, vertice nigro, genis candidis, coturnicis ferè colore, ſi cinericei

 parum

parum admiſceas, potiſsimum circa collum. Morinellum voco duplici de cauſa, & quòd auis eſt apud Morinos frequẽtiſsima,& quòd auis ſtolida eſt, quæ ſtultitia græcis μωρότης dicitur. Eam ob rem noſtri etiam Doterellũ vocant, quaſi ſtultitia delirantem dicant.

De Puphino ſiue Pupino.

Eſt auis quędam marina noſtras, parui anatis (quàm βόσκαδλα Gręci vocant) magnitudine & figura corporis, pedibus palmatis & rubeſcentibus, ad poſteriora magis poſitis quàm cęteris palmipedibus exceptis pygoſcelibus: roſtro tenuiore magis latitudine ſe demittente, quàm longiore proceſſu ſe extendente, quatuor inciſuris rubris à ſumma, duabus ab ima parte ſulcato, in colore pallentis ochræ. Quod inter has & caput eſt, ſubcœruleum eſt, & ea figura qua luna eſt, cum exacti dies decem ſunt à coitu. Per ſumma corporis totius nigreſcit, niſi qua oculi ſunt, qui in albo conſtituti ſunt: per ima exalbeſcit tota, niſi ſummo pectore, qua nigricat. Viuit ex mari. Hunc noſtri Puphinum dicunt, nos Pupinum à naturali voce pupin. Latitat in cauernis, vt charadrius. Eam ob rem educta è cuniculi cauea auis hęc eſt, loco non procul à mari poſito, à venatore quodam immiſſa viuerra. In piſcis vſu apud nos eſt in ſolenni ieiunio per quadrageſimam; carne & guſtu, Phocæ ma-

rinæ haud diſsimilis. Gregale animal eſt, & ſua habet latitandi tempora, vt Cuculus & Hyrundo. Oua parit in terræ cuniculis bina magna ex parte. Alis non confidit niſi conſpecto mari. Pigrum videtur animal, ſed iniurię patiens. Veſcitur carne lubentius quàm piſce, & cuniculi quàm alterius animalis, ſed vtroque crudo: cocta & aſſa reſpuit. Cętera non attingit humana ędulia. Aeſtate ſe lauat, ſed nunquam, quod obſeruatione deprehendi poteſt, bibit: an quòd aqua marina carebat, neſcio. Excrementum alui illi eſt quale accipitri. Cum non eſſet quod ederet, cibum voce naturali geminata & ſummiſſa, pupin, pupin clamitando, implorabat. Alebam domi meæ ad menſes octo. Mordebat lubenter miniſtrantes cibum, aut attingentes, ſed benignius atque innocentius. Exiguo cibo ſatiatur. Non enim vorax auis eſt vt Coruorans noſter, quem tu (Geſnere charißime) coruum aquaticum & mergum recte nominas, noſtri Cormorantem corruptè dicunt, neſcientes ex vocis ætymo coruum vorantem appellari debere. Quod naturaliter facit, cum illi à natura vnicum tantum inteſtinum ſine elice (vt aiunt) rectum ſit conceſſum, propter vehementiam caloris naturalis, citiſsimè abſumentis quæ aſſumuntur omnia. *Coruorans ſeu Mergus.*

De Spermologo ſeu Frugilega.

Spermologus noſter á cornice nigra nulla in re differt, niſi morū innocentia, προλόβῳ ſeu in-

glumie, qua granum legendo continet, ad ſuos referat: (eſt enim gutturoſus) albo callo, qui in ſummo roſtro eſt ad caput: & voce, quam habet gutturalem & raucam. Vnde forſan noſtris, quibus nomina rerum multa Latina ſunt & Græca, (vti libro noſtro de ſymphonia vocum Britannicarum diximus) rouce dicitur, quaſi rauce Anglis, raucus Latinis ſit dicendus: victu quoque à coruo differt, quòd frumento, hordeo, & cętero ſemine (vnde nomen σπερμολόγυ inuenit apud Gręcos) veſcitur. Veſcitur & vermibus, vbi frugis frumentique copia non eſt. Hinc ruſtici noſtri dubitant maior ne ſit ex eis vtilitas agris dum legunt vermen, frugis & ſementis peſtem, an inutilitas hominibus dum vorant granum, hominis nutrimentnm. Tanta tamen multitudo eſt, vt legibus condemnentur: innocens alioqui auis atq; vtilis. Agricolis enim teneri adhuc ex nido, in cibo ſunt. Non niſi excelſis arboribus, idque ſocietate quadam numeroq; nidificant, cohabitant, & confidunt.

De Sacropſittaco.

Pſittacorum plura eſſa genera obſeruaui. Quidam enim puſilli, magnitudine videlicet turdi, toto quidem corpore virides ſunt, ſed caudam longam atque gracilem, & eam aut flauam, viridem, aut puniceam habent. Quidem rurſum grandes ſunt admodum, cornicis magnitudine, ex toto punicei ſeu rubri, niſi ſub imo ventre, extremis

tremis alis, & extima cauda, quibus partibus cum cœruleo vireſcunt. His roſtrum eſt magnũ, cauum, pellucidum, & aduncum, mediꝗ tantum ſui pallidum, vtroque extremo ex parte nigrum, vt & inferior maxilla tota nigra, cuius cauitatem lingua dura & nigra cęterorum Pſittacorum modo & forma occupat. Vtrinque genæ, in cute rugoſa, figura ferè triangulari obtuſa, candicant, rubris mollium pennarum ordinibus ęquidiſtanti parallelo inductis, & alicubi etiam ſine ordine. Oculus paruus, & in albo cilio cuticulari conſtitutus, pupillam habet nigram, quam circundat aureus circulus. Digitos habet quatuor ita efformatos, vt videatur natura voluiſſe omnes anteriores feciſſe, retorſiſſe tamen duos in auerſum firmandi corporis cauſa. Hos Braſilia mittit, quos propter inſignem magnitudinem Sacropſittacos nominamus. Veteres enim quod pręclarum magnumq́ue erat, ſacrum dicebant. Vt ſacrum os, ſacram anchoram, ſacram falconem, quem hierofalconem dicunt, ſacrum piſcem, ἱερὸν μένοσ, ſacram famem, & ſacrum morbum. Huius generis imaginem quam à nobis accepiſti, ſubiunge. Cęteros inter hos magnitudine medios, aliæ regiones, vt inſula Hiſpania, Aegyptus, & India ferunt, ſed colore vario. Alij enim toto corpore cinereo, caudas habent fultas, breuiores & puniceas, in extremoq́ue lunares. Alij ex toto virides ſunt. Alij cum corpore vireant, cauda longa flaueſcunt. Mores habent omnes ſimiles, & victum com-

Sacrum.

communem, niſi quòd Sacropſittacus, pane bera macerato, carne, & piſce etiam veſcatur.

De Coruis albis.

Anno domini. 1548. Auguſto menſe, coruos duos candidos ex eodem nido vidi & contrectaui iſtic in Cumbria noſtræ Britanniæ, apud eiuſdem prouinciæ comitem natiuos, atque ita ad aucupium factos vt accipitres. Nam & brachio falconarij quietè inſidere, & ſoluti ad eius vocem atque ſignum vel è longinguo quàm celerrimè aduolare docti erant. Hos nihil eſt infauſtum cõſequutũ, vt albas illas hirundines, de quibus Alexander Myndius apud AElianũ. Nam qui coruũ album notat, colorem notat: vt qui vrſum album & vulpem nigram: quorum vtrumque vidimus ex Moſcouia iſtic in Britannia. Quanquam vulpem nigram non queo dicere, etſi vulgus nigram vocet: ſed potius fuſcam, aut obſcurè griſeam reliquo corpore. Nam genas atque tibias tantum fuſcas habet, clunes atque caudam.

Vrſus albus

Vulpes nigra.

Expletis iam quæ de volatilibus ad te ſcripſi mi Geſnere, ſuo ordine piſces conſequuntur.

De Xiphia ſeu Gladio.

De piſcibus.

XIphiæ igitur piſcis ſummam roſtri partem tantum, quæ gladio ſeu enſi militari ſimilis eſt, ad naturale roſtrum tibi depinximus. Ima enim roſtri pars, oculus, & reliquum caput, vetuſtate abſumpta ſunt. Pars illa roſtri ſuperior, tota

offea

oſſea eſt & dura, reliquoq; corpori longitudine par, vt Ariſtoteles tradidit. Sicca etiam illa noſtra eſt. Superficie ſua ſumma & extima leuiter aſpera eſt: intima & prona, lęuior. Componitur ex duobus oſsibus, quæ ab vltimo ſuo fine mucronato ad caput vſque ita coniuncta ſunt, vt vnum quid eſſe toto proceſſu videantur. Vbi ad caput peruentum eſt, paulatim ſe diuidunt & diducunt, ita vt ſuperior pars ad cranium conficiendum latius aſſurgat: altera palati os facit, rectoque ductu à lato in acutum tendit, pari cum ſuperiore longitudine. Medium rictum & hiatum inter vtrumque os bona ſua parte occuparunt cerebrum atque oculi, quæ iam vetuſtate deleta & conſumpta ſunt. Reliquum adhuc occupat in modum cunei materia quędam ruffa, carioſa, pinguitudine quadam vnctuoſa, etiam in tanta vetuſtate, medio modo ſe habens inter durum & molle, friabilis, ita vt digitis facile deteratur, materiei illi carioſæ, quæ in ſalicum putredine viſitur, non abſimilis, intertextis quibuſdam membranulis continentiæ cauſa. AEque & ea parte qua ſe findere occipiunt, oſsi ſuperiori incumbit media ſua parte alterum os tenue & mucronatum, eo modo quo vaginis gladiorum incumbit altera ad cultrum excipiendum vaginula. Ab eo mucrone ad extremum roſtrum, in medio latitudinis ſuæ ſpacio, ſulculus quidam eſt, vti in multis enſibus ferreis videre eſt. Vtrinque eius ſulci, leuiter in ſummo decurrit ad vltimum ferè mucro-

nem alter ſulculus, ſed non ita altè impreſſus aut excauatus, vt eſt medius ille. In intima ſeu prona ſua parte ſuturam quandam habet in media latitudine, per omnem longitudinem leuiter ſe attollentem. Conſpicua tamen hęc non ita ſunt, niſi in ſicco roſtro, propter περιόστεον & cutem, quibus obducuntur adhuc recentia, vt in hoc noſtro quantumuis ſicco quibuſdam in locis, maximè vbi ſe diuidit, apertum eſt. Gladius ipſe ſine pelliculis, colore eſt obſcurè pallido. Vnde tamen diuiſio illa incipit, ſemper eſt nigrior vnctuoſitate materiæ, quæ in ipſo rictu inter os vtrumq; continetur. Longum eſt os illud noſtrum (quod parui Xiphiæ roſtrum videtur eſſe) à fine ad ſummum capitis, pedes Romanos tres & ſemiſſem. Sed ad hiatum (quo tenus gladij militaris figuram refert) pedes duos, palmos tres. Pendit libras tres, vncias duas annoſum iam & ſiccum.

De Macułone.

Anno. 1555. Lynni, Norfolciæ oppidi in Anglia portuoſi, quòd Antoninus in itinerario portum Lemanis nominat, in ſiccum à piſcatoribus eductus fuit piſcis hic maculoſus, rudi figura depictus, & chartis impreſsis per omnem Angliam diuulgatus, longusque amplius pedes. 60. carne pingui, clara, & candicante, guſtus ſuauitate ceruinam referente. Nomen noſtrates neſciuere piſcatores, nos Maculonem à notis vocitemus.

De

De Aſpredine.

Aſpredo fluuialis piſcis eſt, toto corpore aſper, pinnis ſpinoſus, Percæ forma & magnitudine, colore per ſumma fuſcus, per ima cum pallore flauus: duplici per maxillas ſemicirculorum ordine notatus, oculo ex dimidio ſuperiori fuſcus, ex inferiori ſubaureus, pupilla niger: linea per dorſi longitudinem exporrecta, & veluti filo tranſuerſo corpori affixa ſingularis: notis per caudam atque pinnas nigris maculoſus, quæ pinnæ cum ira ſubeſt, inhorreſcunt: cum animi conquieſcunt, reſidunt. Caro Aſpredini quæ Percæ, & friabilitate & ſalubritate laudata. Locis gaudet arenoſis: & cum alibi in Britannia, tum pręcipue in Hiero flumine (quod noſtrum Nordouicum alluens, in Baradenum ęſtuarium ad Hieri oſtium, oppidum piſcatu tum portu celebre, illabitur) frequens eſt. Noſtri Ruffum vocant: quod cum Latinis aſperum ſignificet, Aſpredinem, piſcem nominauimus. *Hiermouth.*

De Variata.

Variata, piſcis eſt marinus, illuſtris, aureus & reſplendens magis, verſicolor tamen, vt ſi multo colori aureo & ſplendeſcenti exiguum purpureum admiſceas. Is color prout ad ſolem in hanc aut illam partem verſes piſcem, ita alius atque alius eſt, vt in collo Columbino: vnde piſci Variatæ nomen dedimus, ea analogia, qua aurata dicimus.

mus. Magnitudine & forma eſt alburni, cute & carne Percæ. In Auſtrali noſtri Britanniæ mari plurimus, inter ſcopulos atque ſaxa frequens. Ipſe menſe Iulio anni. 1555. captum vidi in naſſa, & contrectaui, per ſerenitatem & tranquillitatem animi gratia exſpatiatus in mare in ſcapha piſcatoria ad mille paſſus, videndi cauſa vrbis reliquias quam mare in inſula Selſey abſorpſerat, & ludentem colore naturam ſuſpexi. Mortuo marceſsit color, & ad pallorem degenerat.

De Trachuro.

Trachurus figura corporis ſcombro eſt ſimillimus, vt vix internoſcas, niſi ad caudam vncinis (vnde Trachuri nomen habet) & linea ab vncinis ad ſūmas coſtas, atq; inde ad caput producta. Noſtri an Horſefiſh, quaſi caballinum piſcem dicas, nominant. Sed vnde, aut qua ratione, non dum video, cum nihil cum equo habeat commune: neque in numero magnorum piſcium eſt, quos Horſefiſhes ſubinde nominamus, ſumpta ex Gręcis ratione, qui vt grandia in compoſitione Hippos vocant (vt Hippoſelinon, Hippomalachen, & Hippomarathron) ita noſtri in compoſitione Horſe vocitamus, vt Horſemintes, Horſemuſcelles, hoc eſt mentaſtrū, ſeu mentham caballinam, & mytulos caballinos, ſeu hippomytulos: vti latius in libello noſtro de ſymphonia vocum Britannicarum explicuimus. Cor illi triquetrum eſt, & caryophilo aromatico ſimile, iniecta veſicula.

cula. Non vulgaris apud nos eſt piſcis, pretijue vilioris.

De Acu.

Acus item apud nos non vulgaris piſcis eſt, niſi circa phanum Botulphi, quod noſtri Boſton, quaſi Botolphes toune diceres, nominarunt, vbi veneunt ſeni in denarios. Cor habet vt Trachurus, & ei incumbentem ampullæ ſeu phialæ modo erectam veſiculam, orificio tordis fundo ſuo inſidentem. Siccus piſcis eſt & veſcus, ſed carne dura ſiccaque vt ſcombri. Hornebeke noſtri dicunt, à corneo quod habet roſtro.

De Cerco.

Appulit littori noſtro Britannico piſcis grandis inter Caletum & Douarium rhete piſcatorio captus decimo ſexto die Iunij, anno. 1569. quem ego Londini vidi. 22. die eiuſdem menſis & anni. Magnitudinis Delphini erat, corpore tereti vt Delphino per omnem longitudinem, ſed cauda ex toto lata, & quibuſdam impreſsionibus exornata, colore vniuerſo obſcurè murino, niſi quòd in imo ventre candicabat. Britanni & Hiſpani Cherke appellant, à caudæ (reor) longitudine & miraculo. Nam κέρκος Græcis, cauda eſt Latinis. Idcirco Latinè Cercus recte dici poteſt. Verum quemadmodum Delphinis læuis cutis, ſic Cercis aſpera eſt, vt eſt hominis mentum raſum: Corium vndique diceres, vt eſt Delphinis. Pinnæ

quoque fuſcæ & coriaceæ, duræque vt Delphinis, & eæ ex vtroque latere binæ : in dorſo duæ, anterior maior : poſterior multo minor : & in extremo ventre paulo ante caudã vna parua. Coſtas nullas habet : ſpinam tantum (ſed non oſſeam) vniuerſum corpus perreptantem. Inteſtina pro magnitudine exigua, & ferè ieiuna, hepar grande. Anteriores dentes habet duplices : maxillares vtrinq; alternatim duplices atq; triplices, ex quibus intimus recuruatur in aduerſum tenacitatis cauſa. Longitudo corporis à nare (quæ vltra os ſe profert obtuſius) ad caudam, pedes Romani ſeptem ſunt : longitudo caudæ, ſeptem cum ſemiſſe. Ambitus corporis qua maius eſt, pedum quatuor, & palmorum trium. Caudam, falcem eſſe diceres : cuius falcatæ pars inferior, tenuis eſt vt acies: ſuperior craſsior, vt falcis ſpina ſeu dorſum. Tota lata eſt vt falx. Vbi corpori committitur, lata pinna eſt. Inde cauda incipit, & falcis ſimilitudinẽ accipit. Eſt enim velut falcis calcaneus. Hinc cauda in proceſſu ad extremum ſui coacta in anguſtius eſt. Recuruatur ad inferna non ſuperna. Corpori caro eſt, qualis Salmoni, & veſca, ſed non vſquequaque grata palato. Parit animal.

De Chryſophry.

Chryſophrys etſi rarus eſt in alijs Angliæ partibus, in alijs tamen circumflui maris noſtri rarus non eſt, maximè occiduis. Id quò tibi innoteſcat, quòd Gillius tradat in mari noſtro eos non

eſſe,

eſſe, ex noſtris viuam vnius imaginem, graphice depictam, atque ad naturam exornatam miſimus, quem noſtri ab aureo colore ſuperciliorum, Dory, quaſi auratam diceres, appellant. Vocant etiam Bramam marinā ob ſimilitudinem corporis quam habet cum cyprino lato. Miſimus etiam eius piſcis dentes & maxillas, raras certè & ſpectatu dignas. Addidimus & deſcriptionem eius, quam mihi ipſi non aſſeruaui, quòd ſemper cauſas tuas pręferebam, vt nec multa alia quæ ad te miſi. Tu ſi habeas adiunge, vna cum icone & dentibus penicillo expreſsis. Lupi quoque marini caput quod ad te dedimus propter dentium ordinem, figuram, atq; numerum in ſummo palato & imo ore, & conchas ſtriatas noſtræ Britanniæ quas miſimus cum conchis ſeu margaritis fetu ſuo, etiam excudito & publicas facito, mi Geſnere. *Lupus marinus.* *Conchæ.*

De Delphino.

Delphinum Shorhami in Suſſexia Britanniæ captum, vidimus integrum Londini menſe Decēbri. 1569. Curru enim aduectus fuit ad Thomam Norfolcię ducē, qui diuiſit, & amicis diſtribuit. Longè gratior eius caro fuit veru aſſa, quam furno cocta. Maximè, ſi ex condimento phocęnæ carni accommodato, ex aceto, micis panis ſimilaginei, atque ſaccharo compoſito, comedatur. Id vſu deprehendi. Caro eius, phocęnæ carni eſt ſimillima, niſi quòd clarior & guſtui gratior eſt. Cor habet Porcino ſimile, vt & hepar & pulmones,

nes, niſi quòd triplo grandiores ſunt. Incuruum animal non eſt, vti à multis pingitur, ſed rectiſsimum & teres, à capite vtrinque ſenſim gracileſcens ad extrema. Niger piſcis eſt, niſi in ventre quo candicat. Cutem, corium eſſe dixeris lęuiſſimum, & corpus vniuerſum contegens, & pinnas obuelans. Bellonius eius iconem rectius expreſsit penicillo, quàm alius quiuis qui piſcium hiſtoriam ſcripſit. Cęterorum figuris ita ſpecies inter ſe conueniunt, vt hyęna lupo, quæ vt lupo non abſimilis, ita nec omnino ſimilis eſt. Phocena non erat, quam noſtri Porpoſe nominant, dicturi Porcpoiſe & contracte Porpoiſe, à porco piſce, vt in libro noſtro de ſymphonia vocum Britannicarũ dicemus. Nam licet eam Delphino ſimilẽ ſcribat Ariſtoteles, & Delphini eſſe ſpeciem, tamen minorem dicit, & colore magis cœruleo, & ampliori dorſo. At huius Delphini longitudinem decem fuiſſe pedum conſtat, & colore nigro. Al-

Rubicon. terum eius generis in Rubicone Italiæ vidi traijciens flumen, anno domini. 1543. Cuius tanta erat natandi ſub aqua celeritas, vt ſi iam prope eſſet, mox quàm longiſsimè abeſſet. Id quod ex eo deprehendebamus, quàm reſpirationis gratia ſubinde ex aquis profilire cogebatur. Ad eum modum eundo ac redeundo tanquam ludibundum ad naucleri ſibilum (nam muſica delectari creduntur) diu contemplati ſumus qui traijciebamur.

De

De Cerucho.

Ceruchus, piſcis grandis eſt, Cerci aut Phocę-næ ferè magnitudine, ore pro quantitate corporis, dentium ordine triplici munito. In ipſis faucibus penitius etiam dentes ſunt acuti & frequentes: & tubera vtrinque tria, dura, & dentata, ſeperata quidem, ſed iuxta ſe ordine tamen poſita: oculi pupillam circundat lacteus circulus. Color vniuerſo corpori, qui aſino noſtro, quem coddum noſtri vocant, vt & caro ſimilis. Vtramque maxillam duæ cartilagines faciunt, quarum vtræque alteris, qua coeunt, committuntur, vt coaleſcant per ſymphyſim & in ipſo mento, & in maxillę ſuperioris medio. Ex his inferior, barbulis quibuſdam foris per oras vndique pendulis duplici ordine per interualla ornatur. Superior, tuberibus atque ſpiculis inęqualis conſpicitur. Etenim quæ eam cõſtituunt cartilagines duæ, in ſummo labro qua coeunt recuruatæ, duo ſuſtinent tubercula obtuſa, non multum prominentia, digitali ferè craſsitudine. A quibus vnciali latitudine cum ſemiſſe è genis proſiliunt ſpicula vtrinque duo, non multum extantia, ſed humilia. Inter hęc è medio capite aſſurgit corniculum, longitudinis palmi vnius & ſemiſsis, craſsitudinis pollicis maioris. Poſt id non magno interuallo prominent cornua duo maiora, dura, nigra, erecta, & acuminata, ſeſquipedali quidem longitudine, ſed brachij ſeptennis pueri craſsitudine: à quibus nomẽ Ceruchi

dedimus animali, alioqui incognito. Ab his alia cornicula ſeu ſpinę per omnem dorſi longitudinẽ certis interuallis diſponuntur ad caudã, eo minora, quo longius abſunt à capite: eóq; maiora, quo propius accedunt. Caudam habet cutaneam, non abſimilem alæ Veſpertilionis, ſed craſſam: vt & pinnas duas anteriores, quæ è ſcapulis pronaſcentes vt brachia curta, in extremis dilatantur in membranam craſſam, coſtis quibuſdam oſſeis numero viginti tribus, è brachio enatis, & per oras acutis inſtratam, vt fit in alis veſpertilionum. Statim à capite, vtrinque branchias faciunt exiles coſtæ quinque, ad pinnas ferè productas. E ventre ęnatas tibias videbis, & inde pedes duos cutaneos, craſſos, & in digitos quinq; diuiſos, ſed vnguibus orbatos, membranisq; craſsis per interualla digitorum repletos, per ſumma læues, per ima hirtos. Cauda & pinnæ expanſæ, formã habent ferè ſemilunarẽ, in extremis aculeatæ. Ceruchus ſeuo & pice nuper vncti Carbaſi ſeu nauiculæ delectatus, ſecutus eam eſt ad littus Britannicum inter Leſtofte & Pakefeld in Suffolcia, & deſtitutus recedentis maris vnda, in ſicco relictus eſt, & à Leſtoftenſibus anno domini. 1570. menſe Februario interfectus. Cuius caput aqua madidum ne in rugas præ ſiccitate contrahatur, ad nos allatum eſt Londinum, vnà cum figura piſcem referente naturaliter, menſe Maio eiuſdem anni. Vidimus & contrectauimus, depingique curauimus, addito reliquo corpore ex figura ad viuum efformata. Moribus

ribus eſſe implacidis; retulit is qui ſpectandum propoſuit, & ſine inteſtinis, natura vno contenta ſtomacho, ſineq; excrementi foramine: quod rarum eſt, ſi verum eſt.

Atque hęc quidem de piſcibus, iam ad ſtirpes tranſibo. Quæ quia paucæ ſunt, longum negotium non faceſſent. Neque enim de omnibus, ſed de ijs quas ad te (mi Geſnere) didimus, ſcribere propoſuimus.

De Scapo granorum paradyſi.

De ſtirpibus

SCapus granorum paradyſi, inſtar ſcapi eſt papaueris, niſi quòd in ſummo concluſus eſt, quòdque maior eo eſt, Pyri videlicet mediocris magnitudine, colore dactyli, apice à cętero corpore circulo quodam diuiſo. In eo ſcapo magna granorum copia eſt, vt in papauere, aut malo Granato.

De Palmite.

Palmites planta eſt radice lignoſa, multo ſingulari ſurculo, & eo lignoſo, abſectoque in hac figura Palmitis: ſed cui tamen ſingulo, folia vireſcunt plura, gladiolo non abſimilia, ordine propter ſe poſita. Summa radix cum ſe è terra effert, varia veluti carice, intus pallida, per extremitates ruffa veſtitur, in coni formam. Omnem caricem filamenta quędam inſtar rhetis contexta, ambitu ſuo comprehendunt. Inter carices cautis quidam ac pallidus gladiolus hinc inde latet. In

eo Palmitis ſemen continetur. Id, arboris denſi figuram refert, ramis vndique milio veſtitis. In Hiſpania naſcitur, Hiſpanis tenero adhuc aſparago, in cibis vtilis. Venerem excitare creditur, palmitesque nominatur. Apud diuum Paulum Londini, huius plantæ ramos ſeu virgultas ſiccas, vt palmas geſtant ſacerdotes in ſeſto palmarum, palmas Hieroſolymitanas, ſeu Arabiæ deſertæ appellantes.

De Piſis ſponte naſcentibus.

Piſa in littore noſtro Britannico quod orientē ſolem ſpectat certo quodā in loco Suffolciæ, inter Alburnum & Ortfordum oppida, ſaxis incidentia (mirabile dictu) nulla terra circumfuſa, autumnali tempore anni. 1555. ſponte ſua nata ſunt, adeo magna copia, vt ſuffecerint vel milibus hominum.

De Ilice.

Ilex, grandis arbor eſt & patula, quanta Pyrus, folijs planè Agrifolij, mari aculeatis, fœminæ ſine aculeis. Glandem fert, vt quercus, fœmina. Vtriuſque generis vnam vidimus in Britannia, marem in horto paryſino in ripa tranſthameſina, fœminam in horto regio VVeſtmonaſterij. Folium ei pingue eſt: Ideo ſemper viret. Quam ob rem Greine tre verbo Germanico nomen inuenit apud nos, qui alienis quàm noſtris magis delectamur. Alioqui Grene tre diceremus, quòd

grene apud nos, idem eſt quod viride apud Latinos, & greine apud Germanos. Plantam ad te, Geſnere, miſimus, vt inter tua de ſtirpibus exprimas.

Sed hęc abunde de animalibus atque ſtirpibus raris ad Geſnerum cum ſuis iconibus, quas omnes ille expreſsit in libro ſuo de iconibus cum deſcriptionibus noſtris noſtro nomine, pręterquam Tragelaphi, Buculæ ceruinæ, ouis latæ caudæ, Saguinæ noſtræ, Cercopitheci varij, Picæ marinæ, ſcapi granorum paradyſi, Palmitis & Ilicis, quæ ab ędito libro de hiſtoria animalium, & libro de iconibus ſeu figuris miſimus. Cercum, Delphinum, & Ceruchum, à morte eius inter raros piſces retulimus, quòd non niſi poſtremis annis in noſtram poteſtatem inciderint: alia addituri prout ſe nobis offerent, vnàcum figuris. Hæc interim.

Ioannis Caij de rariorum animalium atque ſtirpium hiſtoria libelli, finis.

CATALOGVS EORVM QVAE IN HOC LIBELlo continentur.

Quadrupedum.

CAnis Getulus.	Fol. 1
Vncia.	2
Lynx ſeu Leuncia.	5
Zibettum.	6
Strepſiceros.	6
Ceruus Palmatus.	7
Tragelaphus, ſeu Hircoceruus.	7
Bucula ceruina, ſeu Moſchelaphos.	9
Hippelaphus, ſeu Equiceruus.	10
Dama Plinij.	11
Ouis Arabica Macrocercos.	12
Ouis Arabica Platycercos.	12
Bonaſus.	13
Sciurus Getulus.	14
Saguina.	15
Cercopithecus varius.	15
Chamęleon.	15

Auium.

HAliaetos.	17
Anſer Brendinus.	18
Anſer Baſſanus.	18
Anas Indica.	18
Anas Turcica.	19
Pica marina.	19

Gallina

Gallina Getula. 19
Meleagris. 20
Morinellus. 21
Puphinus. 21. Vbi de Coruorante ſeu Mergo.
Spermologus. 22
Sacer Pſittacus. 22
Coruus albus. 23. Vbi de vrſo albo & vulpe nigra leges obiter.

Piſcium.

Ziphias ſeu Gladius. 23
Maculo. 24
Aſpredo. 25
Variata. 25
Trachurus. 25
Acus. 26
Cercus. 26
Chriſophrys. 26. Vbi de Lupo marino, & concharum fœtu margaritis, quas alio nomine conchos Latini vocant.
Delphinus. 27. In quo de Phocęna quam noſtri Porpoſe nominant, & de Rubicone nobili Italiæ flumine ſcripſimus. De Phoca, quam noſtri cõtracte Seele vocant, explicatè See Vele dicturi, hoc eſt Vitulum marinum, in libro noſtro de canibus Britannicis diximus, vbi de Cane piſcatore ægimus. Eam à noſtris etiam Dogge fiſhe, id eſt Canem marinum appellari, eodem in loco ſcripſimus.
Ceruchus. 28

Stirpium

Stirpium.

Scapus granorum paradyſi.	29
Palmites.	29
Piſum ſpontaneum.	29
Ilex.	29

FINIS.

Errata.

Fol. 4. b. verſu. 8. lege beneuolentia ſi inſidijs non poſsit. Ita enim. &c.

Fol. 5. b. verſ. 15. lege leuiter ducta.

Fol. 6. a. verſ. 8. lege ex Africa obtulit. Id curioſius ad viuum atq; diligentius depictum ad te mitto, vt non ſit ouum ouo ſimilius. Id fele quouis. &c.

Fol. 6. a. verſ. 26. lege aliæ lineæ exorſæ.

Fol. 6. b. verſ. 13. lege lęuis.

Fol. 7. a. verſ. 9. lege lęuore.

Fol. 22. b. verſ. 1. lege vt ad ſuos.

Fol. 23. a. verſ. 20. lege ſacrum falconem.

Fol. 27. b. verſ. 12. lege quam noſtri Porpoſe nominant.

Fol. 24. b. ver. 20. lege quod Antoninus.

Fol. 25. a. verſ. 2. lege noſtrę Britanniæ.

Fol. 27. b. verſ. 26. lege quòd reſpirationis.

IOANNIS CAII
Britanni, de libris ſuis liber vnus.

Non ante excuſus.

Londini, per Gulielmum *Sereſium Typographum.*

Anno. 1570.

Ioannis Caij Britanni *de libris proprijs liber vnus.*

Ad Thomam Hatcherum.

SVADEBAT ANnis ſuperioribus (mi Thoma chariſsime) inſignis ille vir Conradus Geſnerus, ſempiterna memoria dignus, vt quæ à me ſcripta eſſent omnia, eorum ad ſe catalogum paucis conſcriberem. Scribebam quidem vt votis eius reſponderem, ſed paucis admodum & ieiunè, ꝗ cauſam voluntatis eius neſciebam. Iam tu idem poſcis; & non poſcis tantum, ſed etiam per poſtremas tuas ea de re literas ita cauſam agis, vt exigere videaris. Multas enim rationes affers, & eloquentia tua vrges grauiter, ne videar hanc gratiam amicitiæ tuæ ſed cauſæ tribuere. Cum Londini ſim, interpellas: cum Cantabrigiæ, idem facis; nunc è propinquis, nunc è loginquis locis eius rei memoriam refricas, vt omnino mirer quid in libro ſit, quod

tibi placeat. Si de me loquar, ipſe certe non video quid in eo ſit quod tantopere deſyderes. Si non ſit quod alijs tibique diſpliceat, ſatis iuſta mihi ratio eſt cur tibi velim ſatiſfacere. Et ſi ſit, modo non lædat, aliquid tamen voluntati tuæ, & amicitiæ noſtræ tribuendum cenſeo: quando ita libeat, atque quodam modo imperes. En ergo librum, quem flagitas: in quo, quando nulla eius catalogi quem ad Geſnerum ſcripſi copia mihi ſupereſt quem ad te darem, priora omnia repetam & retexam: quæque ab illis temporibus, quibus illa ad Geſnerum ſcripſi, commentatus ſum, addam atque aſſuam. Adiungam pręterea occaſiones atq; tempora ſcribendi, perſonarum atque rerum circumſtantias, & quibus locis ſint excuſa quæ ædidimus. Exprimam & nomina librorum quos ſcripſimus, traduximus, aut emendauimus, & argumenta magna ex parte omnia: obiterque ex occaſione mentionem faciemus de controuerſijs anatomicorum, de morte clariſsimi viri Conradi Geſneri: de Bibliothecis Italiæ: deque pronunciatione Gręcæ & Latinæ linguæ ex Gręcorum, Italorum, Germanorumque ſententia & vſu. Eum librum de libris proprijs ad te inſcribimus, quòd ipſe eius ſcribendi & ædendi author extitiſti. In quo eo ordine quoque proſequemur omnia, quo geſta ſunt. Ordiemur à primis annis.

Verſiones. Cum annum ageſem alterum & viceſimum, atque adhuc Cantabrigię in noſtra Britannia ſtuderem, quò amicis meis gratificarer, & quid ipſe

poſſem

poſſem experirer, conuerti quędam de Gręcis in Latinam: quędam de Latina in vulgarem linguã, quæ eorum inſtitutis ad quos ſcribebam, accommodata mihi videbantur. Ad quendam enim amicum meum, Nicephori Calliſti Zanthopuli Gręci libellum (in quo explicat quemadmodum quis orando etiam confiteatur) ex Gręcis in Latinum conuerti. Ad aulicum item, Chryſoſtomi de modo orandi deum libellum: quòd non ita multus eſſe in oratione viſus eſt. Eraſmi etiam de vera theologia librum traxi in compendium alteri, qui ſacræ ſcripturæ lectionis ſtudioſus, non tamen quibus limitibus legendi aut intelligendi modum circumſcriberet, nec rationem tuto inueniret, ſciuit. Cœpit enim per ea tempora noua de religione perſuaſio iſtic in Anglia pullulare. Demum, Eraſmi paraphraſim in Epiſtolam ſancti Iudæ conuerti alteri amico, cui ſtudium fuit eius epiſtolæ. Hęc iuuenis ſcripſi.

Poſt annos ſex quam hęc geſta ſunt, moriebatur Norwici anno domini. 1537. 29. die Septemb. annos natus. 25. menſes. 7. dies ſex, familiaris noſter Gulielmus Frammigamus, conciuis noſter, eiſdem ſcholis Nordouici quibus nos ab ineunte ætate doctus. Erat is homo tenaciſsimę memoriæ, fęcundi ingenij, infinitæ lectionis, indefatigati laboris atque diligentiæ, in aula Penbrochiana Cantabrigiæ per adoleſcentiam educatus, per iuuentutem in Collegium reginale collega aſcitus: profeſsione Philoſophus, gradu artium ma- *Commentarij in lib. Frammigami.*

giſter, quem alij artium doctorem nominant: blandæ ſemper eloquentię iuuenis, nihil non ſciens quod ad liberales ſcientias pertinebat (maximè Muſicam & Rhetoricam, in quibus erat inſignis) nihil quod ad Poëtas, Hiſtoricos, atque etiam Theologos, (in vtraque lingua Gręca & Latina doctus) faciebat. Is moriens, libros ſuos quos per ętatem ſcripſerat, nobis commendauit. Scripſit autem octo. Ex quibus duos ſoluta oratione, eleganti ſtylo, de continentia ſcripſit: in quibus lupanaria, veneriſque mancipia grauibus verbis perſequitur: vſque adeo, vt ne Poëtas quidem, amores profeſſores, admittat: libidinem condemnat, vitæ puritatem commendat: illius pœnas, huius prȩmia proponit. Cęteros libros ſcripſit oratione ligata, ſed vario argumento. Etenim de conſolatione ad Aemilianum cœcum ſcripſit librum vnum verſu Exametro & Pentametro: quo ſe conſolabatur aduerſus infirmitatem oculorum, quam ex immodico ſtudio Cantabrigiæ contraxerat: exponens quę commoda per cęcitatem conſequimur, quæ animi incommoda per eam deuitamus. Poſt hunc quartus, Laurentius ſequitur, in quo diui Laurentij martyrium heroico carmine deſcribit, hoc argumento, vt ipſius hęc carmina docent.

Illius aggeſtis exuſta mapalia tædis,
Artificisq́ dolos Dctij, iuuenesq́ furentes
Inſidijs canimus: fuerit quæ gloria noſtro:
Tū quibus infœlix Mezentius occubit vmbris.

Quintus

Quintus eſt, ἐκπύρωσις, ſeu incendium Sodomorum cœleſti igne, ob nefanda ſcelera & obſcœnam libidinem atque turpitudinem, verſu item heroico. Sextus, Idololatra, in quo notat carmine Choriambico gliconio eos, qui ætate ſua veri numinis honorẽ ad triſtia idola tranſtulerunt, hocq; non ex ſacræ ſcripturæ arcanis & ſententia ſolum, ſed ex Poetarum etiam magis. Guloſos enim, ventres colere deos tradit: bibaces Bacchum: pugnaces Martem: libidinoſos Venerem: auarosque Plutonem: ad eum modum perſtringens ſingulos prophanos deos atque gentilitios, eosque affirmans vt deos colere & venerari humanum genus, à vero deo vitiorum multitudine declinans & deficiens.

Septimum, Ἀρετὴν, hoc eſt virtutem, Ględca voce nominauit. Vbi tradit virtutis vim & poteſtatem ad bonam vitam omnia poſſe, nulla aduerſa virtutem de ſede deturbare, virtutem perpetuam eſſe nec finem habituram: nullis incendijs conſumi, nullis cathenis contineri, nullo imperio domari, nullo hoſte lędi, iuſtitiam cõſeruare, venerem pellere, temulentiam fugare, cętera vitia trudere, eiusque ſedem in cœlis eſſe.

Octauus, Epigrammatum eſt: vario argumento atque carmine ſcriptus: in duos ad nos libros diuiſus, quorum argumenta retexere longũ eſſet. In hos omnes libros nos etiamnum iuuenes ſcripſimus ſcholia atque commentarios: tum quòd obſcuriores erant illi, niſi doctis, propter Poeta-

rum fabulas, voces & ſententias, ſtellarum, temporum atque regionum circumſcriptiones, hemiſtichia, alluſiones & antonomaſias, rerum, ſcientiarum, argumentorumque varietates & figuras: tum quòd mihi ſemper fuit gratiſsimum etiam à iuuentute, veluti ſub aſpectum ponere, quantum in literis humanioribus per ea tempora, quantumq; in alijs ſcientijs per inſequentia profecerim. Sed hi Commentarij, & illi libri poſtquam in Italiam profectus ſum, apud eos periere, apud quos in Anglia reliqueram, ſine vlla ſpe recuperandi, etſi rediens diligenter inquiſiueram, vſque in preſentem annum domini. 1570. quo hęc ſcripſeram. Menſe autem Aprili cum in menſa Reuerendiſsimi Matthei Cantuarienſis archiepiſcopi, de libris illis ſermo eſſet, Reuerendus Edmundus Roffenſis epiſcopus vnà accumbens, apud ſe in Bibliotheca ſua ſupereſſe, eosque impreſſos, quantum memoria ſuppetabat, aſſeruit, pollicitusque eſt cum primo otio ſe daturum. Sed vt non dum accepimus, ita non dum excuſimus.

Hiſtoria vrbis Nordouici.

Inſtituimus etiam hiſtoriā Nordouicenſis noſtrę ciuitatis in Britannia orientali, cuius Cornelius Tacitus & Antoninus Auguſtus, antiqui ſcriptores, ille ſub Nordouici nomine, hic ſub ventę appellatione faciunt mentionem: decreuimusque perſequi. Sed varia ſtudia quibus diſtrahebamur in publicum & priuatum vſum, progreſſum exitumque denegarunt: reliquo apparatu indigeſto apud nos adhuc extantę. De futuro nihil auſim polliceri:

ſed

ſed ſi fata volent, & otium dabitur, inceptum forſan proſequemur: ſi non ad exitum, ſaltem quoad poterimus. Quod ſi non poterimus, ſaltem guſtum eius rei alijs dabimus in libro noſtro, quem de antiquis Britanniæ vrbibus ſcripſimus. Interim ſatius eſſe ducimus de ea nihil dicere, quam pauca ſcribere.

Atque hi primi noſtri libri ſunt. Secundos anno domini. 1542. exercitij noſtri cauſa iuuenes adhuc in Italia luſimus, eosque duos, quos de medendi methodo ex ſententia Galeni & Io. Baptiſtę Montani (pręceptoris noſtri in medicina) inſcripcripſimus: quòd in eis libris conſcribendis ſequuti ſumus ductum eorum virorum: vt Galenus atque Celſus Hippocratis, Oribaſius atque Paulus Galeni, & Vergilius Homeri (quod Macrobius collatis locis luculenter docet) vt eſt nemo qui aliquem imitandum ſibi non proponat: non penna tamen tranſcribentes ſingula, ſed ratione ſubducentes vniuerſa, rerum, verborumque ſanguinem & medullam, tanquam é teſta nucleum eximentes, omniaque poſtea noſtro modo explicantes paraphraſticos. Etenim artificium tantum ſequuti ſumus atque ſenſum ex ſententia, non ſermonem ſimplicem & inconditum, non verba & ſententias diſsipatas vt eſt ipſe prolucutus, etſi perdocte quidem ille omnia. Verba expendimus nō numerauimus. Is id facillimè intelliget, qui homo candidus & ingenuus, vtramque methodum & noſtram & Montani (quę hodiè inter eius opera ſe- *Methodus medendi.*

orſum extat, nec tum compoſita fuit) diligenter legerit, & materiem, ordinem, ſtylum & ſcribendi rationem diligentius expenderit. Quòd ſi quando alienis riuulis hortulos noſtros irrigamus (vt ſe feciſſe gloriatur Cicero) ob id non erunt noſtri hortuli? Alioqui, ne Galeni quidem erunt libri quos ex Hippocratis ſententia ſcripſit, qui multi ſunt: nec tres illi de motu pulmonis & thoracis, qui Pelopis pręceptoris ſui documenta continere dicit: nec vnus ille de medicinali experientia, quẽ ex ſententia Pelopis & Philippi Empirici vel ſua confeſsione ſcripſerat. Etenim libro de libris ſuis ait, Pelopem cum Philippo Empirico diſputaſſe, Pelope medicinam ſola experientia conſiſtere non poſſe defendente, Philippo poſſe: ſeſeque cum vtriusque rationes hinc inde habitas excepiſſet, atque in ordinem redegiſſet, exercitamentum quoddam ſibi ex eis conſcripſiſſe. Sed nec Epicuri libri erunt, quos ex Democrati fontibus hauſiſſe Epicurum Marcus Tullius tradidit. Nec Marci Ciceronis liber ille de vniuerſitate, quem magna ex parte ex Platonis Timœo ſuſtulit: nec officiorum illi, in quibus multum ſe Panętium ſecutum lib. 2 profitetur, nec eius alia multa, quę ex Zenophonte ad verbũ penè decerpſerit. Quantum tamen eorũ floſculis ſuos hortos vernari geſtiat & exultet, tanquam in re bene geſta, norunt qui legerunt. Nec propterea omittendum quantopere ad Atticum ſuperbiat, quod Iſocratis myrothecium in libros ſuos conſumpſerit. Imo neque Theophili pro-

Lib. de nat. deorum. 1

protoſpatarij de conſtitutione humani corporis opus in quinque lib. diſpartitum, Theophili erit, cum nihil aliud quàm epitome Galeni librorum de vſu partium ſunt. Nec Plauti aut Terentij comœdię erunt, quas ex Menandro & Appollodoro magna ex parte tranſtulerunt: Nec Pythagorę, quæ à Zora Aſſyrio traxiſſe eum Alexander Polyhiſtor refert. Nec Homeri Poëma, quòd ex Sybilla Delphica (quę de bello Troiano ante vaticinata eſt quàm euenit) verſus complurimos operi ſuo interſeruiſſe eum Bocchus manifeſtat. Nec Plinij naturalis hiſtoria, quòd in libro. 16. eiuſdem operis, multa ex Boccho (vt fatetur ipſe) tranſtulit. Nec Liuij. 21. liber, quòd ex tertio Polybij ad verbum penè traductus eſſe videatur: Nec Planudis multa, quæ Catonis ſunt: nec Eraſmi (vt ad recentiores veniam) apothegmata, quæ ex Plutarcho, Atheneo, Zenophonte, & alijs congeſta ſunt. Quid multa, ne Cratonis quidem illa Methodus Therapeutica erit, quam ex ſententia Galeni & Montani ſe ſcripſiſſe ait, vſque adeo nemo eſt qui per omnia ſapit, qui omni ex parte ita ſibi confidat ſoli, vt non ſit opus Theſio: nemo qui ex ſe ad omnia ſufficiat. Etiam Iupiter accerſiuit Titanas in auxilium. Multo certè minus anatomica Oribaſij erũt, quæ Oribaſij nomine circumferuntur: cum ea ex Galeno ad verbum ferè tranſcripta ſunt. Etenim non ex ſententia tantum Galeni, vt nos, ſua ſcripſit, ſed vniuerſa penè ad verbum tranſumpſit. Nam primæ partis omnia, ex adminiſtrationibus anato-

ſnicis Galeni ſublegit: cętera pars, vniuerſum prope librum de oſsibus, vniuerſam muſculorum & neruorum diſſectionem Galeni continet: vt eos qui velint, integros propemodum inde petant. Quo nomine tamen tantum abeſt vt non putem eſſe ſuos (cum ſua ex Galeno anatomica eſſe dicat) vt exiſtimem eum magnam gratiam iniuiſſe apud omnes, qui eos nobis conſeruauit, quos & tempus & negligentia nobis hactenus ſuſtulerunt. Qua de cauſa decretum eſt, duos eos libros de muſculorum neruorumq; diſſectione, cum primo otio ſeorſum ædere. Et quanquam Montano tanquam pręceptori meo, à quo multa didici, multum tribuam, nolim tamen eius cauſa Galeno (eius pręceptori, cui acceptam tulit nobis audientibus omnem methodum) nobisque factam iniuriam. Nam vt plura à Galeno quàm à Montano accepta ſunt, ita quędam ex noſtra officina (vt de me modeſtius loquar) certè promanarunt. Quæ ſi quis qui eſt, aut fuit, aut eſt futurus nobis tollat, magnam certè nobis factam iniuriam non iniuſtè clamitabimus: multoque magis, quòd ex eorum ſententia magna ex parte ſcripta ingenuè confeſsi ſumus, & noſtras etiam commentationes eorum nominibus attribuimus. Hoc qui neſcit, libros eos per Hiero. Frob. & Nicol. Epiſc. Romana litera Baſileæ annò domini. 1544. menſe Maio primò excuſos legat. Sed interim ex accidenti id accedit noſtris libris de medendi methodo gratiæ, quod Galenum & Montanum ſpirare videantur, ne degene-

Anatom. muſculorũ & neruorum Galeni

gene-

generaſſe videamur. Hi libri duo, vniuerſalem tantum methodum continent. Quam ad exercitium particulare, & priuatã medendi rationem perductã cernes in libris noſtris duobus de Ephimera Britannica: qui tibi methodi velut inſtar & exemplũ erũt ſingulare, ſi ex methodo mederi ægris ſtudeas, vt certè debes. Qui autem Epitomas rerumq; ſummas, atque capita rerum in breues ſummas digeſta methodos vocant (vt Leonardus Fuchſius in Epiſtola ad Fabritium ante librum ſuum, quem compendium medicinæ rectè, methodum non rectè nominauit) quid ſit methodus non videntur mihi intelligere, vt eorum pace dixerim.

Eodem tempore conſcripſimus commentarios etiam in Galeni libros Græcos περὶ ἐγχειρήσεων ἀνατομικῶν qui extant nouem, καὶ τοὺς περὶ μυῶν κινήσεως duos, quos eadem opera in Italia caſtigauimus ad vetuſtum quendam librum, cuius mihi copiã fecit vir clariſsimus Lazarus Bonamicus per ea tempora humaniorum literarum Græcæ & Latinæ linguę Patauij profeſſor publicus. Illi libro ad caſtigationem acceſſerunt notę quędam Gręcę, ſed eæ paucæ, ex vetuſto libro Gręco apud Iuntas, per Auguſtinum Gadaldinũ, hominem certè commodum & literatum, & pręli Iuntani pręfectum eo tempore, tranſumptæ, atque ad Andręam Veſalium (qui eadem communique mecum domo vſus eſt Patauij, nempe caſa de gli valli, ſeu vt Patauini loquuntur ca valle, appreſſo al ponte della paglia,

In anatomica Gale. comment.

paglia, ad octo menſes, quo tempore libros ſuos de fabrica humani corporis ſcripſit & depinxit) in hoc tranſmiſſę, vt ex eis, Galeni libros anatomicos Latinos caſtigaret. Honeſta enim emulatio illis diebus interceſsit inter Antonium Iuntam, Auguſtinum Richum, & Victorem Trincauellium, de caſtigatiori omnium Galeni operum æditione Latina. Sed eæ notæ cum parum & Weſalio & mihi profuerunt, (erant enim maxima ex parte falſæ omnes) occaſionem dederunt diligentius alia exemplaria inquirendi. Inquirendo autem inueni aliud exemplar Beſſarionis Gręcum in Bibliotheca ſancti Marci Venetijs, quod aliquot etiam locis iuuit. Caſtigatis igitur nouem illis qui ſuperſunt Galeni libris anatomicis, paratisque in eos commentarijs, in Angliam reuertens, obiter excudendos curaui Baſileæ apud Hiero. Frob. & Nicol. Epiſcop. anno domini. 1544. vnà cum libris Galeni integris περὶ ἀντεμβαλλομένων, cuius bonam partem Paulus Aegineta in ſuum vſum conuerterat: vnàque cum magna parte libri ſeptimi Galeni de vſu partium Gręca: libro item primò περὶ τῶν ἱπποκράτους καὶ πλάτωνος δογμάτων Gręco cũ tranſlatione eiuſdem noſtra Latina: libro Galeni de comate Gręco: & libro Hippocratis περὶ φαρμάκων Gręco, nõ ante inuentis neque excuſis. In fine libri περὶ φαρμάκων abundabat id quod Paulus Craſſus, ex pręceptoribus noſtris in medicina vnus, quintum caput fecit. Id nos quòd huc nihil

Quæ Baſileæ excuſa.

nihil pertinebat, atque ex lib. Hippocratis περὶ ὑπάρξεως ἰατρικῆς ad verbum deſumptum ſit, à ſtudioſo quopiam credo, qui multa in vnum codicem congeſſerat, conſulto neglexímus, & omnino ſecludendum cenſuimus, vt qui velit, ex ſuo loco petat. Poſtquam in Britanniam venerim, nactus ſum aliud exemplar, περὶ ἐγχειρήσεων ἀνατομικῶν Ioannis Clementis Angli, probi viri & ſingularis medici, & alterum Thomæ Linacri, hominis pręcellentis iudicij, qui inter multa pręclara opera, collegium medicorum Londini anno domini. 1520. inſtituit, cuius nos Annales à Collegio condito ſcripſimus, & ad annum domini 1565. vltimum pręſidentiæ noſtræ annum produximus. Pręfuimus autē annos ſeptem, quouſque per ædificationem collegij noſtri Cantabrigiæ licuit: quod inchoatum anno. 1565. abſolutum eſt anno. 1569. Scripſimus etiam Annales collegij Goneuilli Cantabrigię ab ipſis primordijs ad annū pręſentem 1570. cuius argumentum leges in hiſtoria noſtra Cantabrigienſis Academiæ. Sed has hiſtorias in priuatum vtriuſque collegij vſum tantum ſcripſimus. Exemplaria Linacri & Clementis, in publicum vſum conquiſiuimus. Ex quibus multa noſtris caſtigatis addidimus in aliam æditionem, quam vnà cum libris Galeni περὶ χρείας μορίων Gręcis per nos emendatis meditatus ſum. Id eo ſtudioſus fecimus, quòd opus illud Galeni omnis generis hominibus neceſſarium & conducibile

Io. Clemens.
Tho. Linacrus.

cibile viſum eſt. Medicis quidem & Chirurgis, vt cognita ex his humana conſtitutione,quemadmodum his ferro, illis medicamento vtendum ſit, vti ſecundo noſtro libello de medendi methodo diximus, ſcire poſsint. Philoſophis verò, quibus naturæ ſtudium eſt, vt hominis naturam, & naturæ in eo miraculum admirari diſcant. Cęteris omnibus, vt ſeipſos noſcant: quo non eſt alia iucundior contemplatio. Etenim tum ſeipſum quis probè noſcet, cum quas partes habeat, & eas quo modo conſtiſtitutas atque inter ſe compoſitas nouerit. Tantum id vehementer dolet, nemini adhuc viſos (quod intelligam) ex multis annis reliquos eius operis Galeni libros. Magnam anatomicæn partem, aliquando apud Antonium quendam vicecomitem fuiſſe (in Italia credo) Ambroſius Calepinus in dictione medicina confitetur: ea videlicet æditione, quæ Haganoæ fuit anno domini. 1526. Auximus & commentarios noſtros in eoſdem, in quibus, inter alia, de ginglimo diximus, quòd aliena figura noui anatomici expreſſerunt: de intercepto cerebri diſtinguente non geſtante, quòd locus iſte lib. 9. Gal. anatom. deprauata emendatione Veſalij legitur: & de muſculo Deltoeide, ἀγκύλης que nodo, vt loci intelligantur. Diximus etiam non eſſe decem abdomuis muſculos (vt hi exiſtimant, qui ex ſola περιγραφῆ muſculos æſtimant: & exiguos illos ad finem inferiorem rectorum muſculorum appendices, duos ſtatuunt) ſed octo tantum cum Galeno & his qui numerum

Abdominis muſculi octo tantum.

ex

ex vſu officioque conſtituunt : eſſeque rectos muſculos (de quibus omnis controuerſia eſt) tantum duos. Sed hęc in ſumma diximus, cauſas non adiecimus. Eas hic proferemus innixi Galeni fūdamentis. Vnumquemque igitur muſculum ex oſſe oriri, & in os inſeri cum Galeno dicimus. Id ideo eſt, quia trahit mouetque oſſa, pręcipua membrorum organa & fulcimenta. Neque enim caro vt moueatur largita eſt(id tamen per accidens ad motum oſsis cui adhęret patitur) ſed vt motus ſit inſtrumentum, membraque moueat, ſic vt in ſtatuis chordulæ. Nam paſsiua pars os eſt, actiua caro, quæ à motu nomen habet muſculi, quaſi mouiſculum diceres. Etſi non me fallit apud Gręcos muſculum appellari μῦν, à figura muris, cui eſt ſimillimus, ſi pellem detrahas atque pedes. At trahere mouereque nihil poteſt, quod non vtroque ſuo fine in aliquo firmetur, re videlicet ad quam attractio fit, & re attracta: illa vt ſtabiliatur, hac vt apprehendat aut adhęreat. Sic enim in membris fit attractio, vt cum homines per communem funem trahendo aut aliud quid, aut ſeipſos trahere certant, altero trahente, altero reſiſtente. Etenim vtriſque neceſſum eſt vt funis aut alligetur, aut ab vtriſque tenaciter apprehendatur. Quod dum fit, violenterq; trahunt, vt in hominibus infirmiorem firmior quo velit ducit, ſic in rebus pars tracta ſequitur, difficulter ſi grauis, facilè ſi leuis fuerit: neque ſecus attractio poteſt fieri. Iam vero ſi muſculus firmari in aliquo oſſe (non vno dico ſed di-

uerſo) vtroque ſuo fine neceſſum habet vt moueat, ortu videlicet & inſertione, vt veteres anatomici recte docuerunt, nec carunculæ illæ muſculi erunt, quòd in os non inſeruntur, & duos tantum rectos muſculos eſſe conſequi par eſt, quòd vterq; rectorum altero ſuo fine in oſſe pectoris, altero in oſſe pubis tantum confirmatur. Vnde conſequitur, ſi muſculi recti numero eſſent quatuor, quatuor quoq; eſſent oſſa diuerſa quibus alligentur. Quod cum verum non ſit (ſiquidem inter os xiphoeides & os pubis nullum intermedium os eſt ſed abdomen ſolum) nec verum eſſe poteſt quatuor eſſe rectos muſculos, ſed duos tantum, vtrinque nempe vnum. Verum ſi dixeris exiguos illos quos vocant muſculos id officij habere in mouendo, quod in grauioris campanæ motu habent chordæ appendices, quæ principali chordæ annectuntur, nempe vt ſubſidiaria inſtrumenta ad motũ ſint, negarem & id quoq;, tũ quòd non firmis neruoſitatibus, ſed infirmis διαφύσεσι, non oſsibus rigidis hinc inde, ſed ſequacibus carnibus altero ſuo fine adhæreant. Vt non addam eodem motu non mouere eos quo recti, ſed aduerſo. Nam rectorum muſculorum motus & attractio non eſt ad inferna, ſed ſuperna, capitibus ſublimè in pectore conſtitutis: carunculárum cõtra. Quo poſito, axoma eſt anatomicum, vnumquemque trahere ad ſuum principium. Niſi cauſæ defendendæ gratia cogaris dicere, rectos muſculos à pube non pectoris oſſe ortum habere, contra quàm omnes hactenus veteres

Carunculæ ad radices rectorum, non ſunt muſculi.

Recti non à pube ortum habẽt.

teres

teres anatomici, in humani corporis ſectione ſcientiſsimi, prodiderunt. Alioqui non eſt quamobrem velis eorum capita in oſſe pubis collocare. Vt deorſum moueatur pectus forſan. At id, etiam citra muſculos detrahentes, relaxatis aduerſis muſculis, ſua grauitate pectus facit. Vt autem attollantur infernæ corporis partes circa pubem, quæ ſua grauitate in altum ferri renituntur, muſculorum vi opus eſt vel maximè. Hinc eorum capita in ſummo poſita ſunt. Et quamuis ſua natura non mouetur os pubis vt in articulo ſuo, mouetur tamen flexu alieno, ſpinæ videlicet, vt in actibus venereis ſimilibusque motibus facile eſt videre. Nec ſi non moueatur os pubis, ob id ſequeretur vt caput muſculi in eo, tendo in pectore ad iſtius motum ſit conſtitutus: cum eadem opera dici poſſet pectus quoque non moueri, cum & coſtarũ radices tranſuerſis proceſsibus vertebrarum firmiter alligentur, ſic vt moueri ſua natura nullo modo queant ſingula, vniuerſa tamen queunt ex accidenti, ad flexũ nempe ſpinæ, & propter grauitatem ſuam atque partium ſuperiorum, & muſculorum erigentium & extendentium remiſsionem. Nec niſi pręter naturæ ordinem rationisque ductum capita muſculorum in imo collocabis, cum muſculi omnes qui recta deorſum feruntur, ortum à ſuperioribus habeant. Nam vt à ſummis ordiar, qui maxillas mouent, ortum habent in capite: qui brachium, in humero: qui cubitum, in brachio: & qui manum, in cubito. Crura item qui mouent, in coxa:

qui tibias, in crure: qui pedes in tibijs: idque bona ratione. Nam cum omnis motus ad ſuperna violentus eſt, muſculorũ miniſterio ad motum opus habet. Qui niſi ſublimiori loco poſiti fuerint, mẽbra in ſublimè attollere certè nequeunt. Contra, ad inferna motus, ſua cuiuſque partis grauitas (niſi aduerſorum muſculorum intentio obeſt) ſatis facit, niſi cum violentia opus eſt. Nec ſi obliquas fibras habeant carunculæ illæ, ob id ſunt muſculi (nam inter cubitum & radium ad carpum caro eſt tranſuerſis fibris quæ tamen non eſt muſculus) ſed ſi muſculi eſſent, ob id obliquo motu mouerent. Nam obliquitas non facit vt moueant, ſed vt obliquè moueant ſi mouerent. Mouere autem non puto, ſed infulcire & replere (vt facit caro quam inter cubitum & radium ad carpum dixi poſitam) καὶ φρουρεῖν iudico. Subeſt enim recti muſculi tendo, qui per compreſsiones lęderetur, niſi incumbens caro velut puluinus quidam arceret iniuriam. Sed quid iſtas nugas ſerio conſector? quas Galenus vix dignatus eſt attingere. Quid de inciſuris rectorum muſculorum dicam, atque eorum vſum explicem? cum Galeno viſum eſt eas, idque genus minuta ſilentio pręterire, neceſſaria tantum perſequi. Quod ex eo ſcire licet, quod in fine libri ſui de oſsibus ad Tyrones, profiteatur ſe conſultò de oſſe cordis, laryngis, & naris, de ſeſamoide, atque id genus exilibus ſermonem non facturum, poſtquam ea quę cognitu neceſſaria ſunt explicaſſet. Addit & rationẽ: οὐκ ἀνάγκη νῦν λέγεσθαι inquit

De inciſuris rectorũ.

inquit: docens ſibi conſiliũ eſſe neceſſaria tantum tradere & conſectari, exigua & leuis momenti omnia pręterire. Quod certè iuſta Galeni excuſatio eſſe poteſt, atque ab omni ignorantia negligentiaque hominem liberare. Hęc ſi ſciſſent qui tantopere Galenum reprehendũt, ceſſarent à maledictis. Quibus ſi inuenienda eſſent omnia quæ Galenus inuenerat, & neceſſaria conſectanda omnia quæ eſt ille conſectatus ſine Theſeo atque duce, vtique æquiores eſſent omnes, Galenoque magis parcerent, nec tam acriter hominem dentato calamo & linguæ virulentia iniquius perſtringerent. At cum pręter minuta quędam nihil eſt ab eo relictum, & omnia quæ habent noui iſti authores neceſſaria, ab vno Galeno acceperint, eademq; repetendo alio ſtylo atque ordine vt ſua reddiderint, ac præterea ex ſua obſeruatione quaſdam meras, propè dixi, nugas, quas aut Galenus neglexerat vel contempſerat, aut inepta ſua inciſione ſibi ipſi fecerant, annotarunt, mirum quas nouitates quidam ſe repperiſſe dicant, & quantas tragœdias in Galenum excitent, tanquam ſi pro aris ac focis res eſſet, atque ex ſua officina omnia prodirent, nec tamen inter ſe eiſdem de rebus ſatis conueniunt, nec vſus explicant, ſed tantum quid non ſint in multis edocent. Diligentiam quidem laudo, ſed innoxiam, ſed ſine reprehenſione tanti viri, quantum nec orbis à morte eius habuit, nec in medicina in futurum habiturus eſt: quem & ſęculũ prius propemodum adorauit, vt ſuo teſti-

monio Euſebius combrobat, & nos ambabus vlnis propter accepta literarum monumenta complecti debeamus: multo impares futuri, ſi iuſto examine, nihil indulgentes noſtris affectibus, libraremus vniuerſa. Sed acerba res iuuentus, acerba temeritas amorque ſui. Illud tamen de inciſuris breuiter dicam, eas à natura creatas non ad rectorum numerum, ſed ad eorum robur & firmitudinem. Nam ſi natura diuiſiſſet ad numerum, ſingulos ad ortum & inſertionem oſsi affixiſſet, qua ratione à nobis dictum prius eſt, vt ſinguli cum mouendum os ſit, ſuum quiſque officium faceret. Cęterum cum ortus tantum vnus & inſertio vna ſit in vno muſculo recto, inciſuræ plures muſculos plures non faciunt (non enim omnis diuiſio facit muſculum) firmiores tamen faciunt. Etenim per neruoſitates intertextas, carnis partes (molles quidem illæ & infirmæ) breuiores factæ, longitudinis infirmitati facilè ſuccurrunt. Plures enim breues vno longo tenatiores ſunt, & rūpendi periculo minus obnoxij: vt & breuis funis longo eſt toroſior atque continentior. Ad hęc inciſuræ ad commodum motum decusqne membri in mouendo faciunt. Nam ſi ſine inciſura continuus eſſet muſculus, vt eſt ille curſoris in femore, per mouendi officia pręter modum & decorum venter nimium intumeſceret, & rumpendi periculo non vacaret, quod ſemper natura refugit. Nam moles impedit officium, ſpecies offendit oculum: & intendendo preſto ſemper noxa eſt, quod in illo cur-

Inciſurarum vſus.

ſoris

ſoris eueniſſe muſculo in anatomicis author eſt Galenus. Recisis autem & in plures breuioresque partes reductis muſculis, ſingulæ intumeſcunt modicè, diſtributo iam maiori vnius modo, in plurium modulos. Quo modo, & officio conſultum eſt, & decori ſatisfactum. Admonuimus etiam lectorem in eis commentarijs ſeu annotationibus quorundam Galeni locorum in Anatomicis, quos Veſalius corruperat, cum illi eorum caſtigandi prouinciam Antonius Iunta typographus Venetus commiſerat. Inter quos vnus eſt libro anatomicωn 9. pagina. 335. de intercepto cerebri. Addidimus & verã effigiem ginglymi ad Galeni ſenſum pag. 299. quem Veſalius ante expreſsit in prima æditione libri ſui anno domini. 1543. pagina. 14. longè aliena, & plane diſsimili, quòd in ea mutuus ferri ingreſſus non ſit, vt eſt in ginglymo oſsium humani corporis. *Caſtigationes.*

In eiſdem commentarijs, de fibris etiam hepatis (quas λόβους Græci dicunt) pauca verba fecimus, quòd & tũ temporis, vt & hodie quoq;, contra Galenum de fibrarum numero orta diſputatio eſt. Etenim authores noui, nullas aut duas tantum eſſe hepatis fibras autumnat, veteres, duos, tres, aut quatuor, plures aut pauciores, prout maiora minora ve ſunt iocinora, eſſe ſcribunt. Grauiores atq; doctiores his fidem adhibent, leuiores & ignari, illis. Omnis error eſt, in non intellectis fibris. Si enim qui fibras nullas eſſe tradunt, nullas inciſiones eſſe dicent quæ lobos faciunt, ſenſum negant. *Plures Hepatis fibræ.*

Etenim

Etenim diuiſum hepar eſt in duas magnas partes, qua parte vmbilici vena in hepar intromittitur. Diuiditur etiam in cauitate ſua quibuſdam inciſuris, quarum παρέγχυμα medium, aſſurgit in fibras (etſi non grandes & abſolutas magna ex parte à reliqua hepatis ſubſtantia, vt in pulmone) quas Græci λόβους nominant. Eas aliquando plures, aliquando pauciores eſſe, lib. anatomicῶn. 2. Herophilus (qui ſexcentos homines ſecuit vt ſcribit Tertullianus lib. de anima) & lib. anatomicῶn ſexto Galenus, magna ex parte, non ſemper, tradunt. Hippocrates libro ſuo περὶ ἀνατομῆς, quinque eſſe vniuerſas ſcribit: ἥπατος (inquit) πέντε λοβοί, ἐπὶ δὲ τοῦ τετάρτου λοβοῦ ἐπικεῖται ἡ χολή. Hoc eſt, Hepatis fibræ quinque ſunt, quarum quartę incumbit fel. Ex quo fellis loco & indicio facile intelligitur, de quibus fibris Hippocrates loquitur. Quod ſanè ignorarunt, qui fibras negant. At de quibus ille, de eiſdem Galenus & Herophilus. Sed hæc de nugis in Galenum commentis. Redeo ad anatomica: in quibus noſtram caſtigandi operam cum ex eo profuiſſe deprehendimus, quòd paſsim per hominum manus verſabantur libri: quòdque honeſtiſsimus Typographus Gulielmus Rouillius Lugdunenſis ad noſtros Gręcos ſuos Latinos caſtigauerat, ex noſtris commentarijs annotationes multas ad verbum penè in ſuas transfuderat, & anno domini. 1551.

Lugduni paruo volumine typis excuſerat, viſum nobis fuit etiam Galeni librum τῶν ὑγιεινῶν Græcum caſtigare, & anno domini. 1549. ſine commentarijs primò in communem vſum per Ioannem Oporinum ædere. Nam licet operam meã, ipſe parui faciebam, aliorũ tamen iudicijs ita ſuſtẽtabatur, vt eius me duci pœnitentia oportere non exiſtimarẽ. Itaq; auxerunt aliorũ ſtudia noſtrum laborem, nec in eo me delaſſari ſinebam, in quo alios tam propenſos eſſe animaduertebam. Huius τῶν ὑγιεινῶν caſtigandi occaſio hæc fuit. Henricus Knollus Anglus, homo familiariſsimus, & mihi omnibus rebus coniunctus, cum vnà eſſemus Patauij, vt ſibi Galeni libros τῶν ὑγιεινῶν Græcos prælegerem, leui opera pro amicitia noſtra obtinebat. Cui vt caſtigatiorem librum facerem, omnem quo modo potui diligentiam adhibebam. Is autem, vt humanus homo erat, quod ego mane prælegebam ei, id ille (quò firmarentur omnia magis in memoria quæ audiuerat) prælegebat Italis à meridie, ſumma certè omnium gratia. Ita homini illi humanioribus ſtudijs inclinato cum vtcunque ſatisfeciſſem, mihi tamen ipſi medicinæ ſtudioſo non dum ſatiſfeceram. Mendis enim ſcatebant omnia. Quocirca conquiſitis vndique exemplaribus manuſcriptis, non ſolum Italicis, ſed & Anglicis quoque cum reuerteram, (ex quibus duo porrexerunt Ioannes Clemens & Georgius Owenus clariſs. medici) ſtudui-

Commentarij in lib. Gal. de ſanitate tuenda.

H. Knolles.

Io. Clemens.

G. Owen.

ſtuduimus emendare, quoad eius fieri potuit, diligenter omnia. Et quoniam priora in alios libros commentaria placuiſſe & iuuiſſe vſu intellexeram (obſeruabam enim multos ſe demiſiſſe ad eorum lectionem) etiam iſtos commentarijs illuſtrare non detractabam operam. Erant enim neceſſaria propter verborum atque rerum commutationem, diligentumque lectorum admonitionem. Perfectos igitur iam tandem libros, & aſcriptos commentarios, Ioanni Oporino Baſilienſi typographo imprimendos dedi anno domini 1563. additis Galeni libris ad Thraſybulum, & de parua ſphęra Gręcis, & eis per me quoq; caſtigatis, quòd ad idem argumentũ pertinere omnes videbantur. His annotationes quoq; adiecimus in ſingulos libros, quòd quædam illuſtranda erant, quædam admonendus lector fuerat, quorundam ratio reddenda fuit. Adiunximus etiam Galeni librum Græcum περὶ χυμῶν, quem aliquot in locis emendaueram. Præfiximus epiſtolam ad dominam Annam, illuſtris viri domini Nicolai Bacon, magni ſigilli Angliæ cuſtodis vxorẽ, fœminã Græcè & Latinè doctiſsimam: Cocinæ familiæ literatiſsimę ſobolem, cuius familiæ & mares & fœminæ omnes conferri poſſunt hodie cum laudatiſsima illa Thomæ Mori familia quæ olim fuit: cuius etiam fecimus mentionem, non omiſsa recordatione literarum eruditiſsimæ nuper reginæ noſtræ MARIÆ, & pręſentis ELIZABETHÆ: clariq; Mildredæ Cecilij, Margaretæq; Ioannis Clementis

Thraſybulus.

De parua ſphera.

Lib. Gal. περὶ χυμῶν

Doctæ fœminæ.

tis coniugis, & Gulielmi Roperi vxoris Margaretæ, aliarumque fœminarum illuſtrium tum noſtræ memoriæ, tum ſuperiorum temporum in Britannia. Vnà cum his ſuſcepit Oporinus ille excudenda & ſibi & multis deſiderata diu Ioannis Claymondi eruditiſsimi viri ſcholia in omnes Caij Plinij naturalis hiſtoriæ libros, prętercuam in primos duos quæ à morte eius perierũt, quęq; impetrauerã à prępfecto & collegis Collegij corporis Chriſti Oxoniæ (cui viuens prępfuit Claymondus) in gratiã eiuſdem Ioannis Oporini, qui per multas ſuas literas abs me efflagitauerat. Sed non ſatis ſcio quo conſilio prorogarit. Etenim nec meos adhuc, nec Claymondi libros excudit vir ille, etſi in hoc aut reſtitutionem non ſolum per epiſtolas meas, ſed per amicos etiam tum alios, tum excellentem virum dominum Chriſtoferum Mounte Iuris vtriuſque Doctorem, & sereniſsimis Angliæ principibus apud Argentoratenſes iam diu oratorem ſingularem, & Ioannem Gylpinum humaniſsimum virum ſępius ſollicitaueram: ſiue quod ęgeſtas oberat, ſiue quòd illud humanum illi inerat, vt quæ non habeas deſyderes, quæ habeas contemnas, neſcio. Itaque id nunc reuererer, ne eo iam mortuo veniant in diſcrimen libri, niſi teſtamenti eius executores, viros eſſe doctos atque probos intelligerem: quos vehementer orarem, vt aut excudant, aut ſaluos ad me remittant libros.

Io. Claymondi libri apud Oporinum.

Chriſtoferus Mount.

Caſtigauimus & quoſdam alios Galeni libros, vt de placitis Hippocratis & Platonis omnes: ex

Caſtigationes.

occaſione inuenti à nobis libri eius operis primi: omnes de medendi methodo, de ſimplicium medicamentorum facultatibus omnes: & eos libros omnes quos Galenus περὶ συνθέσεως φαρμάκων inſcripſit, decem & ſeptem libris comprehenſos: quos alij diuidunt, & ſuis numeris ſeorſum complectuntur. Ex quibus alios, περὶ συνθέσεως φαρμάκων κατὰ τόπους: reliquos περὶ συνθέσεως φαρμάκων κατὰ γένη nominarunt. Quaſi diſtincti medicamentorum componendorum libri hi eſſent, & non vnum omnium opus, ſeu vt Galenus vocat, πραγματεία: eo planè errore, quo librum de morborum temporibus qui vnus eſt, in duos diuidunt, cum is quem faciunt ſecundum, pars tantum ſit vnius illius libri, in quo pertractat primò, de particularibus morborum temporibus, deinde de vniuerſalibus. Idcirco inſcribendus liber vniuerſus eſt, περὶ τῶν ἐν ταῖς νόσοις καιρῶν, & marginali nota docendũ, quo loco incipiat Galenus de vniuerſalibus morborum temporibus ſcribere. Quod vt factũ primò reor à ſtudioſo quopiam, ita ſciolus aliquis ex nota fecit titulum, quod miror interpretes in vtroque opere non aduertiſſe: quemadmodum neque librum περὶ συνθέσεως φαρμάκων in plures libros atque titulos diuulſum, & prępoſita eſſe τὰ κατὰ τόπους τῶν κατὰ γένη

Inſcriptiones falſæ.

γενῆ: cum ij qui κατὰ γενῆ ſunt, primi ſunt: inſequentes, qui κατὰ τόπους inſcribuntur, ſic vt vltimus τῶν κατὰ γενῆ, ſit ſeptimus liber τῶν περὶ συνθέσεως φαρμάκων: prim⁹ τῶν κατὰ τόπους, octauus τῶν περὶ συνθέσεως φαρμάκων: & ſic conſequenter. Emendauimus etiam Galeni libros de locis affectis, additis ſingulorum librorum argumentis: & de differentia febrium, deque purgantium medicamentorum poteſtate: vt & libellum in quo Galenus docet, qui purgandi ſunt, quibus medicamentis, & quo tempore. Librum item de differentia morborum vnum, caſtigatiorem fecimus: de morborum cauſis librum item vnum: de differentia ſymptomatum, librum vnum: & de cauſis ſymptomatum libros tres: qui omnes ſic Græcè ſunt impreſsi primo Baſileæ, vt ſi omnes eſſent eiuſdem operis libri ſex. Quaſi liber de differentia morborum vnus, eſſet primus: de cauſis morborum vnus, ſecundus: de differentia ſymptomatum vnus, tertius: de cauſis ſymptomatum primus, quartus: ſecundus quintus: & tertius ſextus: corruptè ſanè admodum & longè aliter, quam pro Galeni inſtituto. Sed de his Latius in illo libro noſtro, quem de libris Galeni, qui non extant, Græcè ſcripſimus: in quo & eius operum ordinem quoque oſtendemus. Atq; hæc de libris Galeni Græcis emendatis. Sequuntur

Numeri librorum falſi.

tur Latinorum libri abs me quoq; caſtigati.

Celſus. Anno enim domini. 1543. defunctus publico munere prelegendi Ariſtotelicam diſciplinam Grecè publico ſalario illuſtrium Venetorum, concurrente Realdo Columbo Cremonenſe, in ſcholis publ. apud S. Blaſium Patauij (non dum enim Artiſtarum ſcholæ ad forum Boarium ex toto exſtructæ, nec à iuriſconſultorum ſcholis diuiſæ erant) meditabar ante reditum in Britanniam profectionem in omnem Italiam. Cum igitur eo anno, menſe Iulio, Patauio Florentiam atque Piſas audiendi cauſa clariſsimum virum *M. Curtius* Mattheum Curtium, in medicina preceptorem noſtrum, conceſſeram, Celſumq; in itinere circumferebam, nactus copiam trium exemplariorum manuſcriptorum Florentiæ apud ſanctum *Bibliotheca Florentina.* Laurentium in Bibliotheca publica illuſtriſsimi principis Coſmi Medices, quæ omnibus literarum ſtudioſis principis humanitate atque gratia patet, diligentem nauabam operam, vt meis ſtudijs Celſum inoffenſum redderem. Me certe miſerebat iniuriæ, quam temporum atque hominum vitio paſſus is eſt: dolebat eloquentiam tanti viri, qui merito Latinorum medicorum primus haberi debeat, corrumpi, medicinam iacere. Cui rei opem ferre cum ſtuderem, contuli cum Florentinis tribus codicibus (quorum alter, vetuſtiſsimus, reliqui, recentiores erant) Celſum Lugduni excuſum anno domini. 1542. quòd is caſtigatior mihi videretur. Contuli cum Veneto

item

item & Salingiacenſi impreſsis. Sicubi tamen per iſtos dubitauimus, in conſilium adhibuimus alterum vrbinatem, quem in Bibliotheca ducis Vrbini (cum libris Galeni de vſu partium, Aphor. Hipp. & introductione ſiue Medico) triduanis precibus vix tandem obtinuimus: vſque adeo difficilis acceſſus eſt in Bibliothecam eius viri, ſiue natura ingenioque ſuo, ſiue quòd paulo ante à typographo, cui librum Galeni περὶ εὐπορίστων integrum commodauerat, ingratè fuiſſet habitus, ſiue alia de cauſa neſcio. Adhibuimus & Lazari Bonamici oratoris apud Patauinos eloquentiſs. alterum, cum Patauium reuerteremur: vtrunque manuſcriptum. Quibus non ſufficientibus (oſsitante enim vno ſępius & alter oſsitabat) etiam Hippocratem ipſum conſuluimus, quòd eum ita Celſus imitetur, vt Marcellus Scribonium, Vergilius Homerum, & Oribaſius Galenum: ſed tam occultè, vt non facile deprehendas, niſi in Hippocrate multum ſis verſatus. Cum in Britanniam reuerſus eſſem, ad alios item diligentius per otium contuli, & quæ in Italia tranſcripſi, recognoui omnia. Liberati iſtis modis varijs ſcrupulis, quibus multi docti & egregij viri irretiti nec dum ſe expediuerunt, varijsque dubitationibus, quęſitis quidem à multis, explicatis vero à nemine (quod ex eorum ſcriptis eſt compertum) multa emendauimus. In diſcordia tamen codicum, aut taciturnitate exemplariorum per corruptiones, cum alijs ſuperius

Bibliotheca Vrbinas.

Celſus interpres Hippocratis.

rius commemoratis rationibus conſequi non potuimus quod maximè concupiuimus, noſtrum iudicium & ſententiam interponere cogebamur. Sed ita tamen, vt admoneremus lectorem eius breui commentario, vt ſi commentum noſtrum parum reſponderet, liberũ cuique foret ſuum, aut quod velit alterius, iudicium pro arbitratu ſequi. Diſcordes autem erant libri ſæpiſsimè, & maximè recenter ſcripti: quòd ſæpius fuſi ac refuſi, librariorum vitio ſint corrupti. Antiquus ille, annorum plus minus nongentorum, integritatem maiorem retinebat. Ex recentioribus alter, Petri Medices erat, à patre Antonio Marij anno domini. 1427. ſcriptus. Alter Angeli Politiani politiſsimi viri fuit, vt ex eius ſubſcriptione manu propria intellexi, à filio Antonio Marij anno à Chriſto nato. 1453. exaratus. Præfiximus commentarijs noſtris in Celſum & Scribonium, pręfationem de ratione ſtyli & argumenti Celſi, de ratione ponderum & menſurarum Celſi & Scribonij, & de vera denarij Romani charactere & imagine, quam ad denarij Romani argẽtei noſtri figuram graphice depingi & ſculpi curauimus. Adhibuimus & indicem rerum omnium memorabilium pleniſsimum.

Antiqui libri Celſi.

Scribonius.

Celſo abſoluto venit mihi in mentem vt Scribonium quoque, veterem medicum & ſcriptorem, emendarem, atque cum Cornelio componerem, quòd & is quoque corruptiſsimus eſſet, & ambo Romani ſcriptores atque coætanei viderentur.

rentur. Etenim Celſus ſub Tiberio, Scribonius & ſub eodem imperatore, & ſub Caligula quoq; atque Claudio Cæſare floruit, cuius medicus idem fuit, quiq; cum eo in Britaniam tranſfretauit, Lunæ portu (quod primum Etruriæ oppidum eſt, & vſque antiquum nomen retinet) ſoluens. In qua noſtra Britannia haud ſcio an Scribonius librum illum ſuum ſcripſerat, quòd in compoſitione quadam ſua dicat, ſe peręgre fuiſſe, nec ideo librorum copia inſtructum eſſe. Eum autem Scribonium ad Marcellum magna ex parte, non tamen omni, caſtigauimus, qui ex Scribonio multa ad verbum excerpſit (vt Paulus Aetius atque Oribaſius ex Galeno) multa paraphraſticôs extulit, vt & multa omnino omiſit, quæ videlicet de emplaſtris, de venenis & antidotis, deque Epilepſia Largus tradidit. Si quando interponendum fuit noſtrum iudicium, vel deficiente Marcello, vel corrupto eo, breui id commentario annotauimus, haud alia ratione quàm quæ ante eſt expoſita. Atque ita caſtigatos & coniunctos Celſum & Scribonium, & commentarijs auctos, adhuc aſſeruo, propediē, ſi per otium licebit, ęditurus: fortuna interim eligente, vt hi qui prius caſtigati ſūt, poſteriores illis τῶν ὑγιεινῶν, qui poſterius, typographis traderētur.

Iſtis confectis, cępit in Anglia anno ſalutis humanæ. 1551. pullulare peſtis noſtra inſulana, quam nos Ephemeram, ſeu ſudorem Britannicum alio nomine vocitamus. Is quòd poſtea ſæ- *De Ephemera Britannica.*

tiret grauiter, ſcripſimus rogante amico noſtro ſingulari Roberto VVarmyngtono, Philoſopho & Iuriſconſulto Londinenſi cum primis docto, alijsque amicis poſtulantibus, de Ephemera Britannica ad populum Britannicum librum primò vnum: feſtinatione potius effuſum propter morbum pręcipitem, & Londini apud Richardum Graftonum typographum Regium excuſum, quàm cura diligentius per maturitatẽ elaboratum: poſtea, alterum accuratius in commune omnium commodum: ſed & eum primò ſingularem, poſtea propter magnam acceſsionem, in duos diuiſum: in quorum altero cauſas morbi & preſeruationem, in altero remedia copioſè explicauimus. Hic liber poterit eſſe medicinę ſtudioſis particulare exemplar vniuerſalis methodi, vt ante propoſuimus, cum de libris noſtris de medendi methodo diximus. Iſtis iũgebamus libros tres Latinos Galeni ex noſtra tranſlatione, poſtquam eos Gręcos caſtigaſſemus. Ex his duo ſunt de libris proprijs Galeni, & ordine librorum ſuorum: tertius de ratione victus Hippocratis in morbis acutis. Non illa cõmentaria dico, quæ in Hippocratis librum ea inſcriptione diuulgatum ſcripſit, ſed alterum illum libellum non ante excuſum, cuius in libro de libris ſuis inter θεραπευτικὰ mentionem fecit. Sed hunc certe non dum ædidiſſem, quòd Gręcum exemplar, quo ſum vſus vno, non ita mihi per omnia ſatiſfecit, etſi in eo caſtigando (vt & in li-

R. VVarmington.

Verſiones.

De diæta in acutis Gal.

bro περὶ κώματος quem ante annos viginti quinq; inter alia Baſileæ primus ędideram) plurimum inſudarim, niſi quòd nolim medicinæ ſtudioſos eo aliqua ex parte emendato tantiſper carere, dum adhuc perfectior per me recudi poſſet. Vereor enim vt ſi ego interim moriar, periret liber. Eo conſilio, breui etiam Gręcè eum dabo. Cęteros duos libros viſum eſt etiam vertere potius quàm caſtigare, tum quòd nollē caſtigando falcem meam mittere in meſſem alienam, tum quòd facilius multò fuit de integro traducere, quàm aut vetera retexere, aut noua aſſuere, & veteribus ollis nouas anſas affigere, cum tot in locis à prioribus & vulgaribus exemplaribus Gręcis variarent. Cuius rei cauſas tum aperiemus, cum in libros hos Gręcos (quos etiam, vt dixi, reſtituimus) annotationes dabimus, & hos vnà excudemus. Hos impreſsit Louanij Italica litera Antonius Maria Bergagne, natione Italus, anno domini. 1556. non infœlicibus auſpitijs eorum, qui in æditionibus Latinis omnium Galeni operum, vltimis iam illis anno. 1565. Venetijs excuſis, his vſi ſunt, vt diligentius conferenti facilè liquebit. Iſtis libros noſtros duos de medendi methodo auctos adiunximus, addito indice rerum omnium locupletiſsimo.

De comate Gale. lib.

Annotationes.

Poſtquam iſti eſſent ędíti, caſtigauimus librum Galeni gręcum περὶ ἑπταμήνων βρεφῶν, καὶ τὰ χαρακτηρίζοντα τὰ τοῦ ἱπποκράτους

Caſtigationes quorundam Gal. librorum.

ex Stobęô, quos Thomæ VVendeo dedimus καὶ τὸ περὶ ὀστῶν τοῖς εἰσαγομένοις, (breuibus quidem ſcholijs illuſtratũ poſtea, ſed nõ dum ęditis) quod Thomæ Maroni correximus: quòd hic anatomes ſtudioſus, & naturæ admirator perpetuus, ad annos penè viginti ſemper interfuit noſtris diſſectionibus anatomicis (quas Londini obiuimus voto illuſtriſs. principis HENRICI Angliæ regis eius nominis octaui, apud chirurgos: nam apud medicos per ea tempora nullæ erant) vt Galeni Boethus Romæ: ille ex occaſione multus ſanè eſſet in ſtudijs ſeptimeſtris partus, exiſtente eius argumenti libro Galeni incorrecto. Libro de oſsibus omnia capita ideo deleuimus, quòd in vetuſtis exemplaribus nunquam Galeni dictionem in capita vidimus diſtributam: quòdq; velimus Galenum, vt eſt, ita ſemper videri ſui ſimilem, vti admonuimus in commentarijs noſtris in librum ſecundum Anatomicôn Galeni. Titulos tamen reſtare voluimus, quòd eos ſæpè in vetuſtis codicibus vidimus. Hic autem à Galeno fuiſſe poſitos (vt etiam lib. de ſimpl. medic. facultatibus, de facultatibus alimentorum, de compoſ. med. & multis alijs in libris) ex hoc conijcimus, quòd prima Galeni verba quæ ſub titulo τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ ſcripta ſunt, aliò referri non poſſint, quàm ad titulũ præcedentem. Poteſt tamen hac de re dubitare quis, quòd vltimus titulus totius libri, Galeni dictionem interrumpere videa-

Galenus nõ diuiſit libros in capita.

tur,

tur, quam alioqui tranſitione continuā Galenus feciſſe videtur, cum dicat: καὶ μετὰ ταῦτα τὰ τέτταρα παύεται μὲν ὁ ταρσὸς τοῦ ποδός, ἄρχεται δὲ τὸ καλούμενον πεδίον. At Libellum περὶ πτισάνης Græcum, ad vetuſtum codicem manuſcriptū non ſolum caſtigauimus, ſed etiam integrum fecimus, cum prius eſſet factus lucerna mutilus, dormitantia eius qui Aldino prȩlo tum prȩfuerat, vti Io. Clemens Anglus, eximius planè medicus, & omnibus Grȩcorum Latinorumque ornamentis decoratus, qui per ea tempora Venetijs apud Aldum egit, certa fide nobis retulit. Dormitante enim illo, candela in exemplar cecidit, & combuſsit. Hos Baſileȩ excudit Io. Oporinus anno à Chriſto nato. 1557. *Lib. de ptyſſana.*

Ex quo tempore emendauimus Hippocratis librum περὶ ἀνατομῆς Grȩcum, valde (vt nos putamus) diſsipatū, iam (ſed coniectura noſtra) reſtitutum. Reſtituendi autem conſilium, quòd longè alius liber eſt quàm fuit, adiecíſſe non erit alienum. Annis ſuperioribus caſtigaturus Galeni librum de placitis Hippocratis & Platonis ſextum inter cȩteros eius argumenti libros, incidi in locum quendam Hippocratis de anatomia venarum, quem Galenus eo in lib. ſe expoſuiſſe dicit. 2. ſuo libro in Hippocratis anatomen. Is locus cum me multum torſiſſet fruſtra, tanquam alienus aut non bene correctus, conſulere Hip- *Hipp. lib. περὶ ἀνατομῆς*

pocratis anatomiam libuit. Hęc autem cum eſſet perexigua, nec amplius viginti verſibus contineretur, nihilque ex ijs quæ quęrebam in ea inueniſſem, aut magnam iacturam paſſum eſſe librum iudicabam, aut certe inſequentes libros, quos ad rem anatomicam feciſſe ſciebam, ἀνατομῆς Hippocratis membra fuiſſe conijciebam. Auidus igitur inueniendi locum, perlegebam librum περὶ καρδίης & librum περὶ ἀδένων, nec quod quęrebam inueni tamen. Superfuit alter liber, anatomicus & ille, ſed quia de natura oſsium inſcribebatur, fruſtra me in eo quæſiturum venas exiſtimabam. Animus tamen erat vt eam quoq; perlegam. Verũ vbi ad quinq; verſus progreſſus ſum, deſciuit liber ab eo quod inſcriptio de natura oſsium promiſit, ad vreteres, laryngem, pulmones, neruos atque venas. Vnde etſi perturbatum ordinem & deprauatum librum deprehendi, quęſitæ tamen rei inueniundæ aliqua ſpes affulſit. Ita ſenſim promouendo, incidi in locum Polybi, Hippocratis diſcipuli, de quatuor venarum paribus, ab omni veritate alienũ, & à Galeno quidem in com. in ſecundum librum Hipp. περὶ φύσεως ἀνθρώπου damnatum: ab Ariſtotele vero. 3. de hiſtoria animalium ex Syenneſi Cyprio medico, & Polybio (Polybo ſcribendum fuit) relatum, non tamen aſſumptum, ſed reiectum. Quo perlecto, mox ſequebatur id quod quęrebam, nempe anatomia vena-

rum,

rum iiſdem fere verbis cum ea venarum ſectione, quæ libro ſecundo ἐπιδημιῶν ab Hippocrate tradita eſt, & à Galeno in com. in ſecundum librū Hipp. περὶ φύσεως ἀνθρώπου vt Hippocratis approbata: niſi quod integrior & amplior ad 2. aut. 3. verſus ſubinde illa quàm hęc in Epidemiis eſt. Ex quo loco in libro περὶ ὀστέων φύσεως inuento, intelligebam hos omnes libros vt ſunt anatomici, ita vnum Hippocratis titulum περὶ ἀνατομῆς ſubire oportere, eſſeque vnius argumenti omnes, etſi de variis animalium partibus diſparibus titulis ſeorſum pertractarent: nec eſſe hos libros variis inſcriptionibus vt prius ſeiungendos, ſed vnà comprehendendos omnes, ſic vt περὶ ἀνατομῆς inſcriberentur. Quod quo minus fieret, nihil obſtare mihi videbatur, cum nuſquam apud Hippocratem aut Galenum legerim, quod ſciam, hunc librum περὶ ἀνατομῆς in plures eſſe ab Hippocrate diſpartitum: nuſquam (quod memini) de his libris περὶ καρδίας, περὶ ἀδένων, & περὶ ὀστέων φύσεως ab Hippocrate aut Galeno his nominibus factam mentionem. Commentarios autem in hunc vnum Hippocratis περὶ ἀνατομῆς, ſex Galeni eſſe, ſępius legi apud Galenum in libro de libris ſuis & alibi inter opera eius. In ſexto enim de placitis Hippocratis & Platonis, de ſecundo

περὶ

περὶ ἀνατομῆς facit mentionem: in primo de ſemine, de quinto: in ſecundo de adminiſtrationibus anatomicis, κἂν τοῖς περὶ τῶν ἰατρικῶς λεγομένων ἐν τῷ πλάτωνος τιμαίῳ de tertio: & de alijs, alijs in locis. Sex autem comentarios non ſcripſiſſet, ſi Hippocrates anatomē ſuā vltra. 20. verſus non extendiſſet, etſi in dicendo copioſior fuerit. Hoc cōſilio libros coniunxi, titulos ſuſtuli, & περὶ ἀνατομῆς inſcriptionem feci. Dedi operam etiam vt aliquanto caſtigatior liber exeat, qui deprauatus prius & corruptus multis in locis erat, atque vt reſtituantur quæ ablata eſſe ex Caluo didici, effeci quoq;. Eam ob cauſam principium libri de oſsium natura ex μοχλικοῦ initio appoſui. Quod vt idē cum principio libri περὶ ὀςέων φύσιος apud Caluum eſt, ita loco aptè quadrat. Septis quoq; concluſi quæ aliena, quæ iterata, quæ parum vera nobis videbantur. Idcirco vngues, quòd nec Galeno nec Ariſtoteli oſſa ſunt, ſepiuimus: vertebras quoque, quia repetitæ ſunt: & quæ ex Polybo Syenneſique aſcripta ſunt, quia aliena ſunt, concluſimus. De ordine autem librorum nihil habeo certi dicere, cum nec in Gręcis nec in Cornarij verſionibus coniungantur, nec apud Caluū vllo ordine collocentur. Nā liber περὶ ἀδένων apud hunc primus eſt, multis libris interpoſitis ſeiunctus à cęteris. Poſt quos interpoſitos conſe-

quitur

quitur liber περὶ ἀνατομῆς, & liber περὶ καρδίης. Tum demũ interpoſito Hippocratis libro κατ' ἰητρεῖον, liber ſequitur περὶ ὀστέων φύσιος. Sed an hęc (quæ non videtur) an alia librorum diſpoſitio, Hippocratis ſit, certò ſcire nequit, niſi ex ipſo Hippocratis libro integro & incorrupto περὶ ἀνατομῆς, aut ex Galeni in eum librum commentarijs. Equidem in tam inuoluta veritate ſic diuino de librorum ordine, vt ille iam diu inſcriptus περὶ ἀνατομῆς, prima pars ſit, quæ omnibus nomen dedit. Secundo loco habeatur ille περὶ ὀστέων φύσιος, quòd de venarum ſectione Hippocratis (quæ hac parte eſt) libro ſuo ſecundo ſe ſcripſiſſe Galenus περὶ ἱπποκράτους καὶ πλάτωνος δογμάτων libro ſexto tradidit. Nam ſi vltimo in loco, vt in excuſis libris, poneretur iſta pars, veriſimilius fuiſſet Galenum expoſuiſſe eam vltimis ſuis libris, hoc eſt quinto & ſexto, potius quàm ſecũdo. Tertio in loco, pars ea περὶ καρδίης eſto quæ aptè conſequitur ad ea omnia, quæ de corde, venis, & arterijs libro περὶ ὀστέων φύσιος Hippocrates extulit. Neque enim vniuerſus liber de oſsibus eſt, prout titulus pollicetur (quem literator aliquis huic, vt & cęteros titulos cęteris libris appoſuiſſe videtur, parum cogitans quid vniuerſo libro, ſed quid ſingula parte tractatum ſit) ſed libri principium tantum. Ad poſtremum, quartũ locum, tanquam

Diſpoſitio partium lib. Hip. de anatomia.

ſuum, quarta pars περὶ ἀδένων (quæ tranſitione ei περὶ καρδίης iūgitur) ſuo iure ſibi vēdicat. Tranſitionem dico, hanc: περὶ δὲ καρδίης τοιαῦτα εἰρήσθω: περὶ δὲ ἀδένων οὐλομελίης, ὧδε ἔχει. Hoc ordine, vſque dum ex ipſo libro inuento certior deprehendi poſsit, ædendos exiſtimaui, ſed communi omnium titulo περὶ ἀνατομῆς, ſed noſtra tantum diuinatione, ſed noſtra vt dixi coniectura, aliqua tamen ratione comprobata. Quam ſi quis probauerit, ſequi poteſt: ſin minus, ſuos habet & ſecretos & corruptos libros quibus cōſueto more vti liceat. Nemini enim non patebit noſtræ coniecturæ vtilitas ſi velit vti, neminem vrgebit, ſi malit carere. Equidem diligentem tantum lectorem volui admonere, & cogitandi materiam alijs præbere, doctoſque viros ad Hippocratis & Galeni libros Græcos conquirendos, reſtituendos, excudendoſq; excitare. Quo certe nomine multū tribuerem doctiſsimis viris Aug. Gadaldino, familiari olim noſtro in Italia apud Iuntas, Nic. Machello, & Io. Bap. Raſario, ſi libros Galeni græcos quos tranſtulerunt, ſub prelum miſiſſent. Vellem enim vetuſtos codices è domeſticis latebris, vmbratiliq; loco in medium agmen eductos, in puluerē, in aciem ſcholaſticam, in aſpectum lucemq; prolatos. Sic enim Græcis Latiniſque hominibus ſumma & plena laude ſua legerentur.

Reſtitutio Hippocratis & Galeni operum.

Tranſtu-

Tranſtulit autem Gadaldinus, περὶ μυῶν ἀνατομῆς: περὶ νεύρων ἀνατομῆς: περὶ φωνητικῶν ὀργάνων ἀνατομῆς: καὶ περὶ τῶν ἰατρικῶς λεγομένων ἐν τῷ Πλάτωνος τιμαίῳ libros. Machellus, principium commentarij primi Galeni in librum primum Hippocratis ἐπιδημιῶν. Raſarius, ſeptimum & octauum commentariũ Galeni, & dimidium ſexti in ſextum Hippocratis librum ἐπιδημιῶν: & tres Galeni commentarios in librum Hippocratis περὶ χυμῶν: ſpe maiori futurorum. *Gadaldinus.* *Machellus.* *Raſarius.*

Poſtquam iſtum Hippocratis librum περὶ ἀνατομῆς caſtigaſſemus, ſcripſimus etiam proximè, de rariorum animalium atque ſtirpium hiſtoria ad Conradum Geſnerum librum vnum, in quatuor partes diuiſum. In prima de quadrupedibus: Secunda de auibus: tertia de piſcibus: & quarta de ſtirpibus raris ſermonem fecimus. De quibus ſeorſum retroactis annis ad illũ ſcripſimus. Ea omnia in libris eius de animalibus inuenies cum figuris, preter Buculam ceruinam, Tragelaphum, ouem Arabicum μακροκερκόν, ſcapum granorum paradyſi, palmulas Hieroſolymitanas, & Ilicem vtramque: quarum figuras & deſcriptiones ad eum miſimus poſtquam ædidiſſet libros ſuos de animalibus, & paulò ante mortem. Eum vnà cum hoc noſtro excudit iam *De raris animalibus liber.*

Gul.Sereſius typographus Londinenſis.

Eulogium Geſneri. De canibus Britannicis librum item vnum ſcripſimus ad eundem, dulciſsimum certè dum vixit amicum, cuius mors inopinata dudum Idibus Decembris anno verbi incarnati. 1565. ſic afflixit animum meum, vt mœrorem eius bene longum tempus (quod acerbiſsimis doloribus, etiam in mulierculis mederi ſolet) vſque adeo non leniuit, vt & paulatim magis ac magis cogitatione auxerit, non tam propter animorum cõiunctionem (quæ maxima cognatio eſſe ſolet) aut propter propenſum eius in me animum, quàm propter mores candidiſsimos, quàm propter raram cognitionem & infinitam lectionem, ob quæ non dilexi ſolum, ſed amaui plurimum.

Fatum immobile. Sed quid facias contra fatum, cum mors & vita iure naturæ ſunt, cum hęc duo mori & viuere, noſtra ſunt: imo verò cum viuendo moriamur. Quid facias contra communes caſus mortalium? cum nil proſunt lachrymæ, nec poſſunt fata moueri: cumque omnium exitus hic vnus erit, viximus. Ferendum ergo moderatè, quod vitari non poteſt. Satis eſſe debet ſolatij quod bene vixit, quòd bene moriebatur, & quod bene apud omnes propter ſingulares animi dotes, quibus Reip. multum profuit, audiat: profuturus magis (maiori gloria) ſi per fata licuiſſet: vt ex epiſtolis eius ad me, quas multas dedit, intellexi. *Mortis quies.* Requieſcit in pace vir ille fœlix; bonus æquusque, ſemotus turbis & miſerijs huius vitæ, quam nos reliqui mortales

mortales (qui fas nefasque eodem animo magna ex parte ducimus) miſeram adhuc trahimus infœlices, quamuis in rerum ſplendore & opulentia conſtituti; quamuis qui opibus plus poteſt, authoritate plus valeat: adeo vt ſi quis iniquam huius vitæ conditionem altius contemplari velit, optabilius certe multo eſſe deprehendet, aut non omnino natum eſſe, aut natum quàm mox interijſſe, vti Poſidippus Caſſandreus comicus ſolebat dicere. Quantis enim malis referta ea ſit, quibus caſibus expoſita, quàm omnibus fortunæ telis obiecta, & quot morbis obnoxia, vt paucis verbis referre propter dolorem expedit, ita quotidianus vſus pleniſsimè docet. Etenim vt à vitæ noſtræ primordijs ordiamur (ſi neſcis) quis non videt naturam primum naſcentium hominum fletum & vagitum eſſe voluiſſe: lętitiæ autem ſenſum, qui riſu deprehenditur, non ante quadrageſimum diem conceſſum eſſe? Omnes his principijs in lucem ędimur, his omnium ſequentium ordo conſentit. Si enim reſpicere velis quantum à tergo malorum, quantum rerum triſtium immineat, larga certè miſeriei & aſsidua materia eſt, magna lachrymarum cauſa. Atque vt alia non ſint, certè vt laceſſat fortuna metus eſt, ſic vt perpetuò ſolet. Nam hunc incendia conſumunt, illum cędes tollit: alium vnda abſorbet, alium ex alto tegula enecat: tempeſtas alium conficit, alium dehiſcens terra deuorat: alium ſerpens, alium pręceps caſus exanimat. Alium ad quotidianum

Calamitas humanæ vitæ.

Infortunia.

anum opus laborioſa ęgeſtas vocat: aliũ ambitio nunquam quieta ſollicitat: alius molles diuitias (fortunæ ludibria) quas optauerat metuit, & voto laborat ſuo, vt rectè ſcripſit Seneca. Iſtum ſolicitudo, illum ſimultas turbat: alium labor in affluentia rerum torquet, alium ad oſtium aut in via obſidens turba moleſtat. Hunc brumalibus diebus frigus, hunc æſtiuis calor vrget. Sitis alium, alium fames premit: hic timet, ille inuidet: illum ſtultus amor vexat, hunc ædax odium emaciat. Hic habere ſe dolet liberos & vxorem, hic perdidiſſe, contrario voto: quod vitæ vanitatem vel maximè prodit. Iſtum irrita fallacis fortunæ ſpes inquietat, illum cui vberioris rei expectatio nulla erat, onere fortuna grauat. Eadem hunc tollit, hunc deprimit, & de rebus breui relinquendis, deq; lana ſępè caprina, tanquam pro aris atque focis hic pugnat, hic *litigat*, vt in vita ſępius aut de βρόχῳ aut de λόγῳ cogitandum, vti ſapiens Diogenes ſolebat dicere. In ſumma, ne τὸν ἄμμον ἀναμετρεῖν videamur, quàm nihil vſquã non plurimo felle tinctum in vita eſt. Itaque ratio nobis in rebus humanis ni finem miſeriarum fecerit, fortuna non faciet, & vita nobis ante deerit quam cauſa dolendi: tantæ hominum curæ, tantum eſt in rebus inane. Imo cum multũ diuq; huius vitæ procellis ſusq; deq; iactatus fueris, multis periculis defunctus, tum cum ſuauiſsimè quod vitæ ſupereſt agendum ſperes, ſubeunt

In vita aut ratio regat, aut mors.

morbi

morbi (quorum pluſquam trecenti, ſcribente Plinio, inſidiantur vitæ noſtræ) triſtisq; ſenectus: tandemque mortem obire diſſoluto naturæ vinculo cogeris: egregium certè auctoramentum vitæ. Certa tamen naturæ ratio hęc eſt, nec fallit vnquam. Etenim ita comparatum eſt, vt commorandi natura diuerſorium nobis, non habitandi daret. Quòd enim conſtitutionis noſtræ elementa corrumpi facilè poſſent, & eorum nexus leui quauis occaſione diſſolui ſolet, exiguum nobis vitæ curriculum natura circumſcripſit: ita vt cuiquam conſtare non poſsit aut exploratum eſſe, quomodo habiturũ ſit corpus, non dico ad annũ ſed ad veſperam. Atqui ea, quamuis breuis (nam ςιγμὴ χρόνου πᾶς ἐςὶν ὁ βίος, vt de pueris inſtituendis Plutarchus ait) ſi dulcis eſſet, ſi iucunda, aut ſaltem moleſtijs vacaret, ęquior eſſem ſi amplecteretur eam. Iam vero cum aliud nihil vita ſit quàm propagatio miſerrimi tẽporis, quàm trutina humanæ calamitatis, quàm fortunæ ludibrium, quid eam tanti facimus? Cato ſenex mea quidem ſententia ſapienter cenſuit: Quòd ſi quis deus (inquit) mihi largiatur vt ex hac ætate repueraſcerem, & in cunis vagiam, valdè recuſem, nec vero velim quaſi decurſo ſpatio à calce ad carceres reuocari. Quid enim habet vita commodi? quid non potius laboris? Sed habeat ſanè, habet certè tamen aut ſatietatem aut modum. Non libet enim mihi deplorare vitam, quod multi & hi docti ſępè fecerunt. Nec me vixiſſe pœnitet, quoniam ita

Morbi.

Senectus.

Vitæ breuitas.

Incommoda vitæ.

vixi, vt fruſtra me natum non exiſtimem. Et ex vita iſta diſcedo, tanquam ex hoſpitio, non tanquam ex domo. Commorandi enim natura diuerſorium nobis, non habitandi dedit. O præclarum diem, cum ad illud animorũ concilium cœtumq; proficiſcar, & cum ex hac turba & colluuie diſcedam. Hactenus Cato maior. Quamobrem in hac corporis noſtri fragilitate & inconſtantia, in hac vitæ breuitate & amarore, in his fortunæ turbis & tempeſtatibus, equidem mihi perſuadeo, chariſsimum amicum noſtrum Conradum Geſnerum fœliciter è viuis exceſsiſſe, ſic vt ſcias mortem illi conſuluiſſe, non inuidiſſe, dilexiſſe eum, cum tantis malis abripuerit, quem odiſſet ſi conſeruaſſet. Cuius mortis charitas in hoc quoque cernitur, quòd non eum ſuſtulit vti Socratem atque Phocionem per cicutam, nec vti Lucium Senecam per principis iram, nec vti Epaminundam per cauſæ capitis actionem, nec vti Scipionem per exilium, nec Ariſtidem per populi inuidiam, nec Themiſtoclem per venenum, nec vt Diogenem per Polypodem, nec Aſchylum per teſtitudinem, nec Sophoclem per vuæ acinum, nec Euripidem per canum iniuriam & laniationem, nec denique veluti Homerum per famem, ſed per fatum ſuum naturale, per omnium gratiam, per ſummam ægritudinis moderationem. Et cum moriendum aliquando ſit, quid noſtra referat, citius an tardius fatis concedamus? Nemo recuſabit ferre ſortem quam omnes patiuntur. Tantum hoc

Sitienda æterna.

Fœlix mors Geſneri.

hoc ſpectemus, vt bene moriamur. Bene autem moritur qui bene vixit. Nec eſt quamobrem animis frangeremur propter cupiditatem vitæ eius, quæ nos manens conficeret angoribus, & dimiſſa moleſtijs omnibus liberaret, quorum numerus tantus eſt in vita, vt certè non poſsint numerari. Nemo tamen libenter moritur, & neſcio quo modo nobis placeamus, cum nihil aliud tamen miſelli ſumus quàm imbecillitatis exemplum, temporis ſpolium, fortunæ luſus, inconſtantiæ imago, inuidiæ & calamitatis trutina, reliquum verò pituita & bilis, & ſi quid aliud vilius. Itaque etſi, repudiata iam omni fortunæ ambitione, decernere liceat indulgenter cum eo fortunam agere, qui iure dici non infœlix poteſt, iſte tamen & illis nominibus & hoc quoque potiſsimum eſt fœliciſsimus habendus omni populo, quòd cõtra fortunã, contraque breuis vitæ mortalitatem virtute, literis & rectè factis (quod virtutis opus eſt) ſic niſus ſit, vt famam factis extenderit, vt mens immortalis ſit & ſtabilis, corpore illo ſuo mortale exiſtente & caduco, vtque honeſtæ vitæ memoriam apud poſteros poſt ſe reliquerit, vnde etiam poſt funera viuere, & poſt obitum ſupereſſe inter homines poterit, vt cum curſus vitæ breuis ſit, curſus gloriæ poſsit eſſe ſempiternus. Nam vt in vita vacare culpa magnum eſt, ita optimarum artium & maximarum rerum gloria in ęternitatem ſe ſuſtentare, maximum. Siquidem altera viuo nunquam eripi, altera ne mortuo quidem

poſsit. Sic vt iam non amplius dolendi cauſa, ſi nos humani affectus non abriperent, ſed lętandi potius eſſet. Etenim amiſit vitam, non perdidit: amiſit ſpiritum, potitus eſt gloria, quæ maior ſemper eſſe ſolet poſt mortem quàm per vitam, recedente inuidia & deficiente pręſentia. Sed homo ſum, humani à me nihil alienum ſcio. Sentio amicitiæ ſynceros affectus, & propter dulcedinem eius iam fato amiſſam, deponere eos cum libet non poſſum. Verum animum à luctu reuocabo ad libros, à quibus receſsi, experturus num diuerſum ſtudium diſparem faciat animum, vt quod tempus non poteſt, ſtudium mentiſque alienatio à triſtibus fallat.

Lib. de canibus Britanicis.

Redeo ergo ad librum de canibus, à quo ſum digreſſus. In eo Canum Britannicorum (inter quos Scoticos ſum complexus) genera, vſum & naturam, differentias atque mores explicauimus. Hoc vt facerem cum per literas peteret Conradus Geſnerus, ſcripſimus ad eũ pinguiori quidem Minerua & tumultuarie primò, ſed vt rudius ſic & planius. Quod tamen cum placeret illi magis quam pro arbitrio meo, in Epitome animalium, quam de Iconibus inſcripſit, qua parte de canibus Scoticis agit, ordine ſecundo manſuetorum quadrupedum pollicebatur ſe breui ędíturum. Verum cum hoc mihi parùm arrideret, reſcripſi, vt non cõmitteret aliquando, vt is libellus ſub pręlum veniat: me enim illi alium paraturum commodiorem. Atque hac occaſione ſcripſimus hunc libel-

libellum in eius gratiam: & inſcripſimus, de Canibus Britannicis ad Geſnerum: Gul. Sereſij typis hoc anno. 1570. expreſſum, quem fortuna nollet per tantum virum in publicum emigrare.

Eo abſoluto, ſcripſimus alium libellum de ſymphonia vocum Britannicarum, in quo docuimus quemadmodum cum lingua Græca & Latina Britannica noſtra conſonet: quòd multi generis noſtri originem à Græcis remoueant, cùm tamen Brutus Troianus, & ante eum Albania regis Græciæ filia, poſt aborigines gentis noſtræ authores extitiſſe ſcribantur; Romanis poſtea lingua ſua omnia permiſcentibus. *De ſymphonia vocum Britannicarū liber.*

Scripſimus & Londinenſem, ſeu de antiquitate Cantabrigienſis Academiæ libros duos, quos ab Oxonienſe quodam prius laceſsiti neceſſariò excudi curauimus Londini anno domini. 1568. menſe Auguſto per Henricum Bynneman, in quibus docuimus Cantabrigienſem Academiam Oxonienſi longè antiquiorem eſſe, & Oxonienſem recentiorem multò quàm pro voto Oxonienſis: fraudeq; factū vt ad Alphredum authorem referatur id gymnaſium: atque ad Cricladenſes multo magis: confutata oratione Oxonienſis, quam & ille in diuerſum ſcripſit, & nos noſtris adiunximus libris, quò eam conferendo cum noſtris omnes intelligant quantum ille à ſcopo aberrauerit. Hos auximus, vt & libros noſtros de medendi methodo iam tertiò, & denuo typis deſtinauimus. Noſtros eſſe quid attinet occultare: *Londinenſis*

cum nota res ſit vniuerſo populo : etſi diligenter diſsimulauerim.

Hiſtoria Cantabrig. Hiſtoriæ item Cantabrigienſis Academiæ ab vrbe condita libros duos compoſuimus : in quorum primo diximus cuiuſmodi olim vrbs ea erat, quos authores habuit, & quas clades & ruinas perpeſſa ſit. In ſecundo quemadmodum iam ſe habeat ea, & omni noſtra memoria habuit, aperuimus. Hos & Londinenſem tum ſcripſimus, cum Collegium noſtrũ Cantabrigiæ extruximus.

De thermis Britannicis liber. De thermis Britannicis librum item vnum ſcripſimus. In hoc naturam, vſum & effectum Thermarum explicuimus, & inuentionem ; cum præfatione benignitatis naturæ huic inſulæ, non in vbertate ſoli tantum ; & in affluentia rerum omnium, ſed etiam in his quæ ad humanam ſalutem maximè faciunt.

Antiquæ vrbes. De antiquis vrbibus librum item vnum, vbi docemus quæ illæ olim erant, quibus nominibus cenſebantur & olim & nunc quoque quæ nō dum interciderunt, facta etiam mentione earum quæ eſſe deſierunt.

De lib. Gal. non extantibus liber. De libris Galeni qui non extant, librum vnum, Græcè conſcriptum : vnà cum eorum argumentis ex Gal. collectis, vt cum libros non poſſumus, argumenta habeamus, ſic vt in Iuſtino Trogũ. Hos non dum emiſimus, propediẽ emiſſuri.

De libris proprijs lib. De libris deniq; noſtris librũ hunc vnũ, cuius argumentum & ſcribendi occaſionem habes in principio libri. Hunc excudit Londini Gulielmus

Sere-

Sereſius typograph⁹ anno verbi incarnati. 1570.

Apparatum etiam nobis fecimus, & veluti commentarium in futuram caſtigationem omnium Galeni operum Gręcorum (ſunt enim corruptiſsima) ſi fata ſinent, partim ex vetuſtis libris quos iſtic habemus in Britannia, partim ex antiquís Italiæ libris, quam, vt mores gentis, vrbes, atque Bibliothecas viderem, anno domini 1543. propè peragraueram. Sed pręcipuè, ex libris in Bibliotheca ſancti Ioannis & Pauli Venetijs, bonis quidem illis, ſed miſerè planè habitis & tractatis. Nam raſi multi ſunt, & multis in locis, maximè libri de vſu partium, ſic vt ne veſtigia quidem veræ lectionis ſuperfuerint. Ex libris etiam Bibliothecæ ſancti Marci & ſancti Antonij ibidem: ſancti Ioannis de viridario Patauij, quos Beſſarion ille natione Gręcus, & patriarcha Conſtantinopolitanus (ſi me nō fallit memoria) dedit. Ex libris item Bibliothecæ publicæ gentis Medicεæ, apud ſanctum Laurentium Florentiæ, vbi inter multos Gręcos libros reliquimus Dioſcoridis περὶ ἐμπειρίας ἰατρικῆς τῶν ἁπλῶν καὶ συνθέτων φαρμάκων librū. Galeni item librū περὶ ὅρων vnum: in tertium ἐπιδημιῶν Hippocratis Commentaria eiuſdem Galeni: περὶ ἰδίων βιβλίων vnū, καὶ περὶ τάξεως αὐτῶν vnum: καὶ περὶ συνθέσεως φαρμάκων κατὰ τόπους (vti inſcribuntur hodiè) πραγματείαν

Caſtigatio Gal. operum

De bibliothecis Italiæ.

Bibliotheca Laurētiana

Τείαν

Politianus. τεῖαν duobus libris comprehenſam, ab Angelo Politiano (Leonis pontificis Romani præceptore) in ruſculo ſuo Fęſulano ſeptimo Calend. quintiles anno ſalutis. 1497. emptis, vt ſi quis tranſcribere eos atque ędere cupiat, aut Galeni libros Gręcos ad eos emendare ſtudeat, inde petat. Poteſt autem facilè bona gratia optimi principis Coſmi Medices, in bonarum literarum ſtudioſos propenſiſsimi, cuius toties facio mentionem, quòd nunquam mihi in ea re ſatiſfacio. Siquidem nunquam de eo tam honorificè poſſum dicere, quin is virtute ſuperet ſua: tanta erat ducis, eiuſque gentis charitas in bonas literas atque literatos: atque in hoſpites humanitas. Sunt autem Fęſulæ, vrbs Italiæ antiqua, cuius pręſidem, Feſulanum vocat Salluſtius. Ex eius ruinis creuiſſe ferunt vrbem Florentinam, vt ex veteris Romæ cladibus & reliquijs nouam. Abeſt Florentia, ſeſquimilliario: aut ſummum duobus paſſuum millibus ad ſeptentrionem (ſi bene memini) in monte poſita. Propter antiquam nominis famam viſebamus eam eodem anno. 1543. quo die loci feſtiuitas erat, & nundinæ celebrabantur. Ex libris demum bibliothecæ ducis Vrbini quędam ſelegimus: quam Federicus dux Vrbinas fabricauit & inſtruxit, vbi integer liber Galeni eſt περὶ εὐπορίστων, inter alios raros libros: & vaticanæ Romæ, pluribus Gręcis quàm Latinis refertę, in qua vidimus Auguſtinum de Tri-

Coſmi Medices humanitas.

Fæſulæ.

Bibliotheca Vrbinas.

Trinitate, Thômam Aquinatem, & Publij Oui- *Tho. Aqui-*
dij Naſonis Metamorphoſim Græcè ſcriptos, & *nas.*
ϖερὶ ἀμμάτων Gal. librum: καὶ συναγωγὴν *Ouidius.*
λέξεων ϖαλαιῶν τε καὶ νέων. Ex his præcipuè
dico, quòd Ferrariæ in bibliotheca ſancti Domi- *Bibliotheca*
nici, quam Cælius Calcagninus multis libris in- *Ferrarienſis*
ſtruxerat, & ſanctorum angelorum, quam Her-
cules primus Ferrariæ dux conſtruxerat, & ſancti
Marci ſanctæque Mariæ Florentiæ, & ſancti Do-
minici ac ſancti Saluatoris Bononiæ, pauci boni
libri noſtro tempore erant. At Senenſi bibliothe- *Senenſis*
ca, quam in eccleſia cathedrali Pius tertius Ro- *bibliotheca.*
manus pontifex ædificauerat, prorſus nulli. Senā *Sena.*
dico, Thuſcanam illam in Italia, iam celebrem,
olim annis videlicet ante Chriſtum. 362. à Bren-
no Anglo Gallorum duce (cui multæ Italiæ vr-
bes ſuam exiſtentiam acceptam ferunt) ſuis ſeni-
bus, veteranis valetudinarijsque militibus, & ar-
mentis exſtructam, atq; à noſtræ Britanniæ Sena
inſula (vt reor) nominatam. Nec vlli memorabi-
les in iſtis iam vltimo commemoratis bibliothe- *Bibliotheca*
cis libri erant, præterquam in Philoſophia Plinius *S. Mariæ.*
manuſcriptus apud ſanctam Mariam Florentiæ: &
in theologia Eſdras, ab ipſo propheta (vt aiunt) *Eſdras.*
conſcriptus, apud ſanctum Dominicum Bono-
niæ. Cum libros dico, Græcos manuſcriptos ma- *Bibliotheca*
gna ex parte intelligo. Nam eorum præcipua cu- *Bononienſis.*
ra fuit. In Academia Piſana iam tum diu diſerta,
ſed beneficio optimi Ducis Coſmi Medices anno

ſalutis

Piſanæ ſchola reſtitutæ. ſalutis. 1543. reſtituta, & nouis ſcholis exornata, bibliotheca nulla fuit, quod ſciam: poterit tamen cum libuerit doctiſsimo principi, ſi interea non fuerit. Extra bibliothecas, libros quoſdam etiam Piſis vidimus apud Curtium & pontremulum: ac Ferrarię apud Antonium Muſam Braſauolam, Nicolaum Bonaſciolum, Hippolitum Cananum, & Io. Baptiſtam Cananum. Nam & iſtos doctos viros inuiſebam propter medicinam: vt & Varinum hominem Latiniſsimum, & Antimachum Gręcum, eius Academię humaniorum literarũ profeſſores, propter nouam de pronunciatione Gręcę & Latinę linguę perſuaſionẽ. *De pronun. Græcæ & Latinę ling.* Quos diligenter vſos eſſe veteri pronũciatione (vt & alios Gręcos, ex ipſa Gręcia oriundos in lectionibus & officijs diuinis Venetijs) obſeruabã: quemadmodum etiam Patauij Lazarum Bonamicum, Bononię Achillem Boccium & Pompilium Amuſeum, & Venetijs Io. Baptiſtum Egnatium, inſignem certè virum. *Roma.* Romæ, quòd aſcholiæ ſeu vacationes veteris & nouæ ſapientiarum erant cum ipſe ibi eſſem, nullos pręlegentes audiebam. Tantum ibi ſpectabam ruinas veteris Romæ, & ſi qua alia eius adhuc ſuperfuerant memorabilia & ſpectatu digna monumenta, quę multa erant: & Bibliothecam vaticanam (quę duabus domibus Gręcos cum aliquot Hębraicis, tertia Latinos libros cõtinebat) perluſtrabam. Sed de eius libris iam ante diximus. In Germania quoque Melanchthon, Ioachimus Camerarius, Sebaſtianus Munſterus (quibus

(quibus omnibus vſi ſumus familiariter) & Louanienſes quoque omnes quos ego noui & audiui (inter quos erat Hieremias Thriuerus Brachelius) veteri pronunciatione vſi ſunt. Quo modo etiam Eraſmũ pronũciaſſe & Cantabrigienſes norunt, apud quos multos annos egit, & Leuinus, Hieronymus ꝗ Frobenius, quibus cũ victitabat, retulerunt. Verum de ea ſeorſum in alio libello multa ſcripſimus, cui titulum fecimus: de pronũciatione Gręcę & Latinæ linguæ cum ſcriptione noua. In quo ſuademus ab antiquata antiquitate, nouitate, difficultate, duritate, agreſti ruſticitate, inconſtantia, abſurditate, errore iuuenili, incommodo, riſu, contemptu, ruſtica ſimplicitate, infantia puerili, fraude, dolo, prudentum vſu, pace & tranquillitate, turbis & dogmatibus, ſuauitate & lenitate antiquæ pronunciationis, à tempore rei, ętate vtentium, vicioſo ſono, nugacitate, authoritate approbatorum ſcriptorum atq; gentium, grauitate & leuitate perſonarum, inanitate rei, recepta conſuetudine, diuerſitate, communi vſu, populari ſenſu, inſolentia, ingloria, ęmulatione & contentione grammaticorũ, mutatione, offenſione, ſcotiſmo & diuiſione, à mutuo commertio, ſublato intellectu, vſu & authoritate inſtituentium, atque etiam à turpitudine ipſa ne quis vtatur noua illa & nuper nata ac propoſita pronunciatione: multo minus ſcriptione. Atque hoc quidem candidè, & cum bona charitate: non ſine reuerentia in perſonas digniores, &

Lib. de pronunc. Græcæ & Latinæ linguæ.

beneuolentia ſanoque conſilio in omnes literarum ſtudioſos qui vtuntur ea: cuique tamen ſuum relinquens arbitrium quam velit ſequi. Hęc cum primùm libellũ hunc de libris noſtris inſtituimus, hic perſequi decreuimus, ex occaſione peregrinationis noſtrę per Italiã, Germaniã ſuperiorem & inferiorẽ, atq; Galliã, in quibus vſus erat veteris pronunciationis. Verum cum in mentem venit, inſtitutum hic eſſe libros noſtros enumerare tantum, non integros aſcribere, è loco exemimus, & ſeorſum poſuimus: atque ad apparatum in futuram caſtigationem omnium Galeni librorum qui extant (à quo digreſsi ſumus) rediuimus. Quę vt abſoluta & perfecta ante diem meum extremum videam (iam agens annum ſexageſimum, & plus habẽs ſenectę quàm ſenij) ſiuè opera mea ſiuè aliena, in votis eſt vel maximè. Sunt enim calamitoſa, ſed fortuna magis, quàm culpa ſua. Habent enim genium. Quo magis optarem vt omnes quibus medicinę ſtudium eſt, quibus exemplaria Gręca ſunt antiqua, conferant operam in commune ad operis perfectionem in communem omnium vſum, librumque quiſque ſuum tandem producat in lucem.

Ad caſtigationem Gal. operum hortatio.

Nam ea ſtudiorum ratio certior potiorque ſemper mihi viſa eſt, quę ex primis in quauis ſcientia auctoribus quod diſcendum ſit eruit, atque idem vt hac illáue lingua ſcriptum ſit, ita quidque petit, tum quòd gratius ex ipſo fonte bibuntur aquæ, tum quòd authorem vſu ſibi familiarem facit. Etenim vt ſua quiſque lingua

Legendi libri qua lingua ſcripti.

lingua plus pollet, ſibi conſtet, ſuique ſemper ſimilis eſt, id quod ad euidentiam multum facit, ita & ſuum quęq; lingua ἰδίωμα καὶ ἄρρητόν τι habet, quòd in alienam tranſfuſum, nec eandem emphaſim, nec parem gratiam retinet. Vt taceam interpretes quędam aliquando non capere, alicubi dormitare, dictionis fidem non retinere, libertatem refręnare, ſubinde labi, vt homines ſumus omnes, atque ita varietati ſtudere, vt non ſolum obſcuritati, ſed etiam ambiguitati ſępe ſint. Qua de re ab initio de ſtudijs ita ſtatuimus, vt quæ à primo authore Latinè ſcripta fuere, Latinè: quæ Gręce, Gręcè legerentur, quò in iudicijs rerum non tam alijs quàm nobis ipſis credamus, & certiori filo, maiorique compendio omnia tranſigamus. Ad Latinam æditionem omnes conuolant, Gręcam nemo attigit, ſiue quòd maius lucrum ex Latinis eſt propter Latinorum ſtudentium multitudinem, ſiue quòd vniuerſo orbi inuideat quiſque ſua, ſiue quòd tranſlationis cuiuſque ſuæ cauſa ſupprimantur ſua cuique exemplaria Gręca ne errores deprehendantur, & haud ſcio ab alijs ne libri conuertantur. Quiſque enim hodie pro arbitrio in meſſem alienã falcem ſuum mittit, quod non probo. Equidem doctiores putarem, & maiorem gratiam inituros apud omnes, ſi vtraque lingua Gręca & Latina ſua proferrent, vt multi docti viri ſolent. Sic enim fieret, vt perfecta ſcientia, florerent medicorum ſcholæ, conſeruaretur mortalium ſanitas, & in longum tue-

retur vita cum conſtantia viriū,(quod omnium medicorum votū eſſe debeat) alioqui breuis & infirma. Habes iam mi Hatchere chariſsime deſyderium tuū. Habes de libris meis libellum, quē tua blanda eloquentia ante maturitatē mihi extorſiſti. Qui ſi placeat, bene eſt: ſin minus, at ſaltem tibi amico volui obſecundare. Sine longis procœmijs & ſpecioſis titulis hanc rem peregimus, tum quòd non placeant iſta, ne quid me daturum putes auribus tuis, tum quòd vetuſtas hoc ſcribendi genere vſa non eſt. Inſcribit enim Galenus libros ſuos ad Piſonem, ad Pamphilianum, ad Glauconem, ad Thraſybulum, ad Eugenianum, ad Theonem, ad Baſſum:& M.Cicero ad Atticum, ad Herennium, ad Marcum filium: & quis non ex veteribus ad iſtum modum. Quæ ratio (ſcio) non poteſt tibi non probari, vetuſtatis amatori.

Ioannis Caij Britanni de libris proprijs libri finis.

Sed hoc (libri noſtri vltimum) de ciuilibus titulis : illud de epilogo tanquam in tabella conſequenter habe mi Hatchere,in iſto libro contineri ex noſtra commentatione ſeu compoſitione libros,

De medendi methodo duos.
De Ephemera Britannica, duos.
De Ephemera Britannica ad populum Brit.vnum.
De antiquitate Cantabrig.Academiæ duos.
De hiſtoria Cantabrig. Academiæ duos.
De canibus Britannicis vnum.
De rariorum animalium atq; ſtirpiũ hiſtoria,vnũ.
De ſymphonia vocum Britannicarum, vnum.
De thermis Britannicis, vnum
De libris Galeni qui non extant, vnum.
De antiquis Britanniæ vrbibus, vnum.
De libris proprijs, vnum.
De pronunciatione Grecæ & Latinæ linguæ cum ſcriptione noua, vnum.
De annalibus Collegij med. Lond. vnum.
De annalibus Collegij Gonevilli & Caij,vnum.
Compendium Eraſm.lib.de vera theologia, vnũ.

Commentarios ſeu Annotationes,

In Cornelij Celſi de medicina libros octo.

In Scribonij Largi de compoſitione medicamentorum librum vnum.

In Framigami opera omnia.

In libros Galeni de adminiſtrationibus anatomicis nouem.

In eiuſdem libros de motu muſculorum duos.

De ſanitate tuenda ſex.

De ptyſsana vnum.

De parua ſphera vnum.

Ad Thraſybulum vnum.

De oſsibus ad tyrones vnum.

Ex noſtra verſione librum

De placitis Hippocratis & Platonis, primum.

De libris Galeni ſuis, vnum.

De ordine librorum ſuorum, vnum.

De dięta in morbis acutis, vnum.

Nicephori Calliſti de confeſsione in orationibus, vnum.

Chryſoſtomi de modo orandi deum, vnum.

Paraphraſis Eraſmi in epiſtolam S. Iudę, vnum.

Ex caſtigatione noſtra libros

De adminiſtrationibus anatomicis Galeni, nouē.

De motu muſculorum, duos.

De oſsibus ad Tyrones, vnum.

De compoſitione medicamentorū, decē & ſeptem.

De ſimplicium medicamentorum facultatibus, vndecim.
De placitis Hippocratis & Platonis, nouem.
De medendi methodo, quatuordecim.
De libris ſuis, vnum.
De ordine librorum ſuorum, vnum.
De ſanitate tuenda, ſex.
De parua ſphera, vnum.
Ad Thraſibulum, vnum.
De Ptyſſana, vnum.
De victus ratione in morbis acutis, vnum.
De ſuccidaneis, vnum.
De ſeptimeſtri partu, vnum.
De humoribus, vnum.
De breui deſignatione dogmatum Hippocratis, vnum.
De vſu partium, decem & ſeptem.
De locis affectis omnes, additis argumentis ſingulorum.
De febrium differentia, vnum.
De morborum differentia, vnum.
De morborum cauſis, vnum.
De differentijs ſymptomatum, vnum.
De cauſis ſymptomatum, tres.
De morborum temporibus, vnum.
De purgantium medicamentorum poteſtate, vnum.
De his qui purgandi ſunt, quibus medicamentis, & quo tempore, vnum.
De anatomia Hippocratis, vnum.

De diſſectione muſculorum Galeni vnum.
De diſſectione neruorum Galeni vnum.
De medicina libros octo Cornelij Celſi.
De compoſitione medicamentorum librum vnum Scribonij.

Ex noſtra inuentione librum

Primum de decretis Hippocratis & Platonis Grę-cum.
De Comate Gręcum, vnum.
Hippocratis de medicamentis Gręcum, vnum.
Fragmentum libri ſeptimi de vſu partium Galeni Gręcum.
Bonam partem libri de ſuccidaneis.
Et de Ptyſſana quod defuit.

Hiſtoriam Noruicenſem ſcribere decreuimus, & omnia Galeni opera caſtigare, niſi fata prohibeant, & vitæ noſtrę filum interrumpant.

Vltimo verſui huius libri adiungendum hoc diagramma omiſſum, vt in eo liber finiatur.

Diagrammatis librorum in quibus ſe exercuit Ioannes Caius Britannus, finis.

Index eorum quæ continentur in hoc libello.

Numerus folium, litera paginam ſignificat.

A

ABdominis muſculi octo tantum. folio.7.b
Achilles Boccius. 27.b
Aeterna ſitienda. 23.b
Ambroſius Calepinus. 7.b
Anna Baconi docta. 12.b
Annales collegij medicorum Londini. 7.a
Annales collegij Goneuilli. 7.a
Andreas Veſalius. 6.a. eiuſdem lapſus. 11. a. habitatio. 6.a
Annotationes. 17.a
Antonius Muſa. 27.b
Argumentum operis. 1.b
Antimachus. 27.b
Auguſtinus Gadaldinus. 6.a.&.21.a

B

BApt.Egnatius. 27.b
Baſileæ impreſſa. 6.b
Bibliothecę Italiæ. 26.a
Bibliotheca S.Marci Venetijs. 6.b.26.a
Bibliotheca S. Io. & Pauli. 26.a

Bibliotheca S. Antonij. 26.a
Bibliotheca S. Io. de viridario. 26.a
Bibliotheca Ferrarienſis. 27.a
Bibliotheca Bononienſis. 27.a
Bibliotheca Vrbinas. 15.a.26.b
Bibl.Florentina, ſeu Laurentiana. 14.b.&.26.a
Bibliotheca S. Mariæ. 27.a
Bibliotheca Senenſis. 27.a
Bibliotheca Vaticana. 26.b.27.b
Beſſarion. 26.a.
Boethus Romanus. 17.b

C

Caluus. 19.b
Carunculæ ad radices rect. muſc. non ſunt muſculi. 8.b
Caſtigationes.7.b.11.a.&.13.a. quorundam Gal. operum. 17.a
Cecilij Mildreda. 12.b
Celſus caſtigatus. 14.b
Celſus interpres Hipp. 15.a
Chriſtoferus Mounte. 13.a
Claymondi ſcholia in Pli. 13.a
Coſmi Medices Bibliotheca. 14.b. eius laus.ibid. bonitas. 26.b
Cœlius Calcagninus. 27.a
Conradus Geſnerus. 1.a. Eius eulogium. 21.b
Cocina familia docta. 12.b
Collegium med.Lond. 7.a
Comment. in anatom.Gal. 6.a

Cor-

Cornarius. 19.b
Curtius. 14.b.27.b

D.

DEnarius Romanus. 15.b
Dięta in morb.acut. 16.b
Doctæ fœminæ. 12.b
Diſpoſitio partium lib.Hipp.de anatomia. 20.a
Docti viri Italiæ. 27.b

E

EDmundus Roffenſis epiſcopus. 3.b
Elizabeth regina docta. 12.b
Ephemera Britannica. 16.a.&.b
Eſdras propheta. 27.a
Eulogium Geſneri. 21.b

F

FAtum immobile. 21.b
Feſulæ. 26.b
Fibræ hepatis plures. 11.a
Florentia. 26.b
Florentina bibliotheca. 14.b
Forum Boarium Patauij. 14.b
Fœminæ doctæ. 12.b
Frammigamus. 2.a.& b

G

GAleni laus & defectio. fol.10.anatom.in Italia 7.b.non diuiſit libros in capita. 17.b.ope-
rum

rum caſtigatio. 26.a.28.b
Gadaldinus. 21.a.6.a
Georgius Owenus. 12.a
Geſneri eulogium. 21.b. fœlix mors. 23.b
Ginglymus. 7.b.11.a
Gloria ęterna. 24.a
Gul. Frãmigami obitus, laus, cõmentarij. 2.a.& b

H

HEpatis fibrę. 11.a
Henricus Knollus. 12.a
Henricus octauus Angliæ rex. 17.a
Hippocratis anatomia. 18.a
Hippolitus Cananus. 27.b
Hiſtoria vrbis Nordouici. 3.b
Hiſtoria Cantabrigienſis. 25.b
Habitatio Veſalij. 6.a
Hortatio ad caſtiga. Gal. operum. 28.b

I

IOannes Clemens Anglus. fol. 7.a.12.a.&.18.a
Io. Bapt. Cananus. 27.b
Ioannis Caij tyrocinia. 1.b. diſſectiones. 17.b
Inſcriptiones lib. falſę. 13.b
Inciſuræ rectorum muſculorum. 10.b. vſus. ibid.
Io. Gylpinus. 13.a
Infortunia. 22.a
Iuuenta iniqua. 10.a

L

LAzarus Bonamicus. fol. 6.a.15.a.&.27.b
Libri Celſi antiqui. 15.a

Liber

Liber de coſnate. 17.a
Liber de diæta in acutis. 16.b
Liber de ptyſſana. 18.a
Liber.Hipp.de anatomia emendatus. 18.a
Liber de canibus Britannicis. 21.b.&.24.b
Liber de rariorum animalium hiſtoria. 21.a
Liber de ſymphonia vocum Brit. 25.a
Liber de libris Galeni non extantibus. 25.b
Liber de thermis Britannicis. 25.b
Libri Frammigami. 2.&.3.periere. 3.b
Libri de ſanitate tuenda Galeni. 12.a
Liber de parua ſphera. 12.b
Liber de humoribus. 12.b.&.21.a
Liber de antiquis vrbibus. 25.b
Liber de libris proprijs. 25.b
Liber de pronunc.Græcæ & Latinæ linguæ. 28.b
Libri legendi qua lingua ſcripti. 28.b
Londinenſis. 25.a

M

MAria regina docta. 12.b
Matheus Cantuarienſis archiepiſcopus. 3.b
Mattheus Curtius. 14.b
Margareta Clementis docta. 12.b
Margareta Roperi docta. 12.b
Methodus medendi. 4.a.&.6.a
Mildreda Cecilij docta. 12.b
Mounte Chriſtoferus. 13.a
Mori familia docta. 14.b
Mortis quies. 21.b
Morbi trecenti. 23.a

Mors Geſneri fœlix. 23.b
Motus rectorum muſculorum. 8.b.&.9.a
Muſculorum ortus. 8.a.&.9.a
Muſculi recti duo tantum. 8.a. non oriuntur à pube. 8.b
Muſculi abdominis octo tantum. 7.b
Machellus. 21.a

N

Nicolaus Bonaſciolus. 27.b
Numerus fibrarum hepatis. 11.a
Numerus librorum falſi. 14.a.
Noua (vt vocant) de religione perſuaſio quando cœpit. 2.a

O

ORibaſius & Paulus Galenum imitantur. 4.a
Ouidius Gręcè ſcriptus. 27.a

P

PAulus Aegineta, Galeni ſequax. 4.a
Paulus Craſſus. 6.b
Piſana ſchola reſtituta per Coſmũ medices. 27.b
Polybus. 18.b
Pompilius Amuſeus. 27.b
Pontremulus. 27.b
Pronunciatio Gręcæ & Latinæ linguæ. 27.b
Politianus. 15.b.26.b

R

RAſarius. 21.a
Realdus Columbus. 14.b
Reſtitutio operum Galeni. 20.b
Rouillius.

Rouillius. 11.b
Roma. 27.b

S

SEna. 27.a
Senectus. 23.a
Scholæ artiſtarum antiquæ Patauij. 14.b
Scribonius caſtigatus. 15.b
Syenneſis Cyprius. 18.b

T

THraſybulus. 12.b
Thermæ Britannicæ. 25.b
Thomas Linacrus. 7.a. fundauit collegium medicorum Londini. ibidem.
Thomas Aquinas Grçcè. 27.a
Thomas Hartherus. 1.a.&.b
Thomæ Mori erudita familia. 14.b
Thomas VVendeus. 17.b
Thomas Maro. 17.b

V

VArinus. 27.b
Vaticana bibliotheca. 26.b.27.b
Verſiones. 1.b.&.16.b
Vergilius Homerum ſequitur. 4.a
VVarmyngton. 16.b
Vitæ humanæ calamitas. 22.a
Vita ratione aut morte regitur. 22.b
Vitæ breuitas. 23.a
Vitę incommoda. 23.a
Vita moleſta. 24.b

Indicis finis.

Errata in libro de libris *propriis.*

Fol. 2. b. verſ. 13. lege amoris.
Fol. 3. a. verſ. 1. lege ἐκπύρωσις
Fol. 3. b. verſ. 19. lege ſuppetebat.
Fol. 4. a. verſ. 13. lege inſcripſimus.
Fol. 4. b. verſ. 4. lege irrigauimus.
Fol. 4. b. verſ. 9. lege quos Pelopis.
Fol. 5. a. verſ. 17. lege apophthegmata.
Fol. 5. a. verſ. 23. lege Theſeo.
Fol. 6. a. verſ. 4. lege Ephemera.
Fol. 6. b. verſ. 4. lege æmulatio.
Fol. 7. a. verſ. 18. lege 1570.
Fol. 7. a. verſ. 28. lege ſtudioſius.
Fol. 7. b. verſ. 26. lege abdominis.
Fol. 8. b. verſ. 6. lege fine.
Fol. 8. b. verſ. 23. lege eos (ſi mouerent) quo recti.
Fol. 8. b. verſ. 26. lege axioma.
Fol. 8. b. verſ. 30. lege contra quàm.
Fol. 9. b. verſ. 3. lege violentus eſt propter grauitatem partiū, muſculorum.
Fol. 10. b. verſ. 1. lege comprobat.
Fol. 10. b. verſ. 5. lege iuuentus.
Fol. 11. a. verſ. 24. lege autumant.
Fol. 13. a. verſ. 13. lege conſilio editionem prorogarit.
Fol. 21. b. verſ. 20. lege exitus.

FINIS.